

LÉLEKPARKOLÓ

LÉLEKPARKOLÓ

ÚTON HAZAFELÉ, ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT...

Pinczinger József

Pinczinger József
Úton hazafelé: állomások-találkozások / Pinczinger József. 1. kiadás
Villa Carlos Paz: Quo Vadis Kiadó, 2015.
162 oldal; 21 x 15 cm.

ISBN 978-987-1890-59-0

1. Önéletrajzok. I. Cím.
CDD 920

© 2015 - Pinczinger József

A borítóképen: Pinczinger József, Marta Cross, a budapesti Szent Imre Gimnázium főkapuja, a Buenos Aires-i Építészeti Kórus 1969-ben Antonio Russo karnaggyal.

Azok az olvasók, akik szeretnének véleményüket esetleg adatokat, saját élményeit megosztani a szerzővel írhatnak erre e mail címre: **pinci552002@yahoo.es**

© QUO VADIS KIADÓ
Igazgató: José Oviedo Oller
Fidias 295 - B° Costa Azul - Tel.:(03541)15622704-
15624865 (5152) Villa Carlos Paz - Córdoba - Argentina
E-mail: quovadis@quovadisediciones.com.ar
quovadisediciones@hotmail.com
Facebook: Quo Vadis Ediciones
www.quovadisediciones.com.ar

A kötet a 11.723 törvény által védett

ISBN 978-987-1890-59-0

Első kiadás: Argentínában nyomtatott

A szerző előzetes írásbeli hozzájárulása nélkül sem a kiadvány sem annak bármely része, -a borítótérvet is beleértve- semmiféle formában (fotokópia, mikrofilm vagy más adathordozó) nem sokszorosítható.

Ajánlom ezt a könyvet feleségemnek Marta-nak: aki jól ismer engem, olyannak, amilyen vagyok; lányaimnak: Barbarának, Virginiának, Cecíliának, Anitának és Patrícianak, hogy jobban megismerjenek; s ugyanezért testvéreimnek is: Lajosnak, Erzsébetnek és Viqui-nek.

Előszó gyanánt

Kedves olvasók, e könyvben egy bátor ember néhány meglepő életszakaszát ismerhetitek meg.

Fények és árnyak, bizonyosságok és kételyek, egyetértés és „elutasítások”, álmok és beteljesülések, vallomások és fejtegetések egymásután bukkannak elő az átlátszónak tűnő szövegből, ahogyan a szerző maga megalkotta.

A „Lélekparkoló” – Úton hazafelé... tulajdonképpen utazás olyan kiválasztott életeseményeken át, melyek nyomot hagytak Pinczinger Józsefen, a személyes emlékezet bevésődésein keresztül, és összefutnak – mindegyik a saját össze-függéseit megőrizve: meggyőződések és elmélkedések, kalandok és keresgélések, jövés-menés és barátságok, személyek (köztük néhány tanítvány) és személyiségek... és újratalalkozás élete szerelmével.

Igen, olvasó barátaim, lényegében egy szerelmi történetről szól az írás, amely a gyümölcsöző életen át, a tanuláson, művészetben, tanításon, a családon, valláson át folyó küzdelemben teljesedik ki, hogy a szeretett emberrel meg lehessen élni a közös boldogságot.

És ezen a teljes úton jelen van a Zene, nem is lehetne másképp, hisz ez a nemzetközi nyelv az, amelynek révén az „elmesélni való élet” főszereplője megkapja azt az ajándékot, hogy nagyszerűen tudja kifejezni magát másokkal kapcsolatot teremtve és Istenét szolgálva.

Reméljük, méltók lehettünk a feladathoz. Nagy megtisztetés nekünk José Oviedo mint kiadó és az én esetemben mint "híd", hogy megjelenjék ez a könyv, s közelebb hozhassuk hozzátok egy olyan Tanárnak az írott szavát, aki a mi ifjúkorunkban emberi értékekre, az összetartásra, a másik iránti tiszteletre és megbecsülésre, a kötelességtudásra, a szabadságra és az élet teljessége iránti szeretetre nevelt bennünket – a művészet szépségén keresztül.

Mint minden mű, ez is befejezetlen marad az Olvasók közreműködése nélkül, ezért reméljük, hogy megnyeri tetszésüket.

Santiago Alejandro Macor
Újságíró / Tanár
2015. júniusában, Villa Carlos Paz

"Az igazságot úgy ássuk, mint a kutat".
(Antoine de Saint Exupéry)

Ég és föld között...

Mélyre és sokáig ástam, s bár elég későn, de végre oda jutottam... Felfogtam, elfogadom, hogy én is, ahogy mindenki más, nem test, hanem lélek vagyok.

Hisz a még meg nem dicsőült testem –az anyag– csak egy irányítható és mozgató, erős de mégis sérülékeny szerkezet, ami körülzár és óv engem: kormányozhatom, működtethetem, míg napról napra leépül, és végül csak porrá lesz, semmi. A szívem az érzelem jeleként sem több, mint egy bámulatos izomcsomó teli ide meg oda szüntelenül áramló vérrel. És az intelligenciám, az értelmem pedig egy áthatolhatatlan laboratórium, amelyben a lélek összekeveri az információk szüntelen áradását a tapasztalatokkal, az "én" alapanyagával. Hogy így az élet folyamán, épp ehhez az élethez alakítsa a szükséges, nélkülözhetetlen, sajátos, senki máséhoz nem hasonlító személyiséget. Szóval én "csak" lélek vagyok, mely minden fölött és előtte létezik, és most valójában vándorúton vagyok, amelynek célja nem lehet más, minthogy abban a pillanatban, amikor Teremtőm hívni fog, végre magammal is találkozhatok, lássam magamat, milyen vagyok, milyennek teremtett Ő. De addig, míg tart a vándorút – ugyanúgy, mint minden másnak, a léleknek más, ehhez az élethez igazodó célja van. Mégpedig a boldogság. Hogy az elkerülhetetlen, olykor sokasodó testi-lelki nehézségek és fájdalmak ellenére igenis boldog legyek. De más

boldognak lenni ebben az életben, és más a tökéletes boldogság, amiről Szent Ágoston is beszél: „nyugtalan a mi szívünk, amíg meg nem nyugszik Benned”, mikoris az én (aki lélek vagyok) találkozik Vele, aki Van, aki Lélek. De mégis ezen a vándorúton is, amelyen járnunk kell, – még ha néha restelljük elismerni – alapvető vágyunk, hogy boldogok legyünk. Siker, pénz, szerelem, küzdelem, béke, munka, alkotás, önmegvalósítás, hatalom s megannyi minden, ami a boldogság hordozója vagy ennek délibábja lehet. Akármit értünk alatta, bármiképpen értelmezzük is, boldogok akarunk lenni.

Jákobhoz hasonlóan a boldogságkeresésben szinte szüntelenül harcolunk Isten angyalával valójában azzal a magunk előtt titkolt céllal, hogy elérkezzen az a bizonyos hajnal, mikor végre legyőzve megismerhetjük a teljes, tökéletes boldogságot. Odaát. De addig nem marad más számunkra, mint vágyani, keresni és elérni a boldogságot ebben a földi életben.

Igaz, ez a fránya, napról napra egyre inkább akadozó gépezetnek, mint ami a testünk, más a boldogságról alkotott véleménye. És éppen azért, mert kielégíthetetlen, fura dolgokat kér és vár el tőlünk, akik Lélek vagyunk. Viszont a Kegyelem a lélek segítségére siet, hogy az értelem laboratóriumában tegye a dolgát, azaz hogy mindezeket tisztázza: elfogadja azt, ami a boldogsághoz vezet, illetve ne engedjen annak, ami bár erősen vonzza, de végeredményben gátolni fogja a boldogság elérésében. Mert első a Kegyelem, de szabad akaratunkkal sajnos ez nem sokat ér a Józan ész nélkül.

Jaj Ádám! Ó Éva! Ha hitettek volna, figyeltetek volna a figyelmeztetésre, ha bíztatok volna, tudtátok volna tetteitek súlyát, akkor sok gyötrelemtől, zökkenőtől kíméltetek volna minket, engem is. Akkor a boldogság nem kérdés vagy keresés, összekovácsolt érzés, lelkiállapot vagy vágy, esetleg illú-

zió lenne, hanem az élet természetes és örökké tartó velejárója. Kezdetől fogva az örök jelenben tökéletesen boldogan élnénk tovább az Édenben, ti és mi, a leszármazottaitok is. Bár ebben az esetben –szándékosan elkerülve az okosok magasztos teológiai értelmezéseit, a Szentírás szimbolikus történeteinek magyarázatát mellőzve, egyszerűen, úgy ahogy írva volt és van az egyszerű emberek számára– elég ellenmondásos gondolataim támadnak, amikor olvasom azt a bizonyos, nagyon testi „szaporodjatok és sokasodjatok” parancsot, biztatást. Ami még most is az alap a boldogság eléréséhez... mert vajon, hogyan oldotta volna meg Isten a népszaporulatot a paradicsomban? Hisz a biztatás még ott, a „kiűzés” előtt történt. Igaz, hogy az Ő birodalma a végtelen tér és idő, de nehéz elképzelni azt az irdatlan és felfoghatatlan méretű néptömeget, ami Őt dicsőíti boldogan, örök időközön át. Ráadásul úgy, hogy közben szüntelenül szaporodik, még hozzá ott, ahol nincs betegség, fájdalom sem halál... Természetesen, a roppant okos teológusok, bibliakutatók egész másképp értelmezhetik ezt a témát, és magyarázatuk, bár teljesen felfoghatatlan, megfoghatatlan és bizonyíthatatlan, de akár igaz is lehet, ki tudja? Végeredményben a hitnek a lényege az, hogy nem szorul magyarázatra sem bizonyításra.

Másrészt nagy kárunk és lemaradásunk, hogy még mindig az ószövetségi önsanyargató, félelemkeltő, büntető Isten képénél tartunk, ami ellentétben áll azzal, hogy Ő Szeretet. Ezen a képen Ádám és Éva az Atya haragos tekintetétől sújtva lehajtott fejjel zokog, és félig meztelenül kénytelenek kimenni a már lezárt paradicsomból, melynek kapuját a lángoló kard és a szigorú arcú angyal őrzi. De eddig a pontig a kép még helyes is lehetne, hisz a Teremtő Isten tökéletes pedagógiájával semmi mást nem „tud tenni”, feltételezem „vérző szívvel”, minthogy atyai szigorával szembesítse az embereket tetteik következményeivel, sőt hogy azokból ne származzon még nagyobb bajuk. A szabad akarat titka és

értéke abban rejlik, hogy minden egyes lépésünkről dönthetünk azzal a tudattal, hogy minden döntésünknek következményei lesznek. A jó döntéseknek rövid vagy hosszú távon jók lesznek a következményei, a rossz döntéseknek éppen ellenkezőleg. Az Atya pedagógiája így lesz tökéletes, egyébként inkább kényeztetésről lenne szó, elnézésről, tévedésről vagy következtelenségről, zűrzavarról, ami nem segítene hozzá a boldogsághoz. Viszont azért, mert Isten olyan, amilyen, ketten, Ádám és Éva azon az úton, amelyen elindulnak, nem csak a szabad akarat kincsét, hanem egy másik, Tőle kapott ajándékot is visznek magukkal, hogy megismerjék a boldogságot. A szeretetet. A paradicsom kiűzése képében látnunk kell az Atya isteni gondoskodását, szeretetét. Azt is felfedezhetjük, hogy Ádám és Éva nem más, mint egy végtelenül szomorú de egymást szerető pár. Ádám és Éva a történelem első szerelmespárja. Ketten együtt, egymáshoz támaszkodva fogják keresni és megtapasztalni a boldogságot... és szaporodni és sokasodni fognak, hogy fiaik, unokáik és megszámlálhatatlan leszármazottjaik is boldogok lehessenek – eleinte ezen az úton, utána odaát.

Tökéletesen boldogok.

*"Nem azt kérem, Atyám, hogy elvegyed ebből a világból,
hanem, hogy óvd meg őket a gonosztól"*
(Jn 17,11-19)

LÉLEKPARKOLÓ

*...pihenőhelyekre is szükségünk van: olyan helyekre,
ahol a lélek megnyugodhat és táplálkozhat...
meg időre is... a lelkek találkozásához.
Ahol és amikor első látásra semmi rendkívüli nem történik,
és mégis anélkül,
hogy tudatosan bármi különösezt tennénk – a lélek parkol,
másokkal találkozik és táplálkozik.
Pihen, félreteszi mindazt, ami odakint,
a munkahelyen, az utcán, a világban zajlik, és csak
azt éli meg, ami éppen akkor megadatik. Így a
léleknek nem kell elszakadnia a világtól, hanem élve
a lehetőséggel Isten közelségében marad. Boldog.*

PRELUDIUM

Elmélkedés

A napról napra a végtelenségben és ködben eltűnő múlttal s anélkül, hogy bármit is ismernénk és kitalálni akarnánk a jövőről, lehetséges-e megtalálni, pontosan és kétségek nélkül meghatározni, utána pedig kiragadni az életnek azt a pillanatát, ahová minden odaérkezik, onnan indul és oda tér vissza? Egy Alfa és Omega pont elhelyezve valahol ebben az időben, amelyben benne élünk, egyszerre lesz kezdet és vég, érkezés és indulás, szakadék és csúcs... valami olyasmi, mint halál és feltámadás?

Létezhet-e olyan pillanat az életben, amely bár csupán röpké és alig észrevehető, mégis nem csak képes hatni mindenre, ami lesz, hanem hatalma van értelmet adni mindennek, ami volt? Nem olyasvalamiről van szó, ami elő van idézve vagy előkészítve, előre kiválasztva vagy éppen kiterelve. De talán arról a várva várt, titokban a tudatalatti által remélt pillanatról... illúzióról, időszakaszról, mely elfelejtett, távollévő, szertefoszló kísértetként hirtelen testet ölt, valósággá válik. És attól fogva az a pillanat lesz az egyetlen és igazi valóság, amelyet úgy szolgálnak a többiek, mint hozzá csapódott foszlányok.

Úton hazafalé

Talán azon a 2012. márciusi, tavaszi napon történt, amikor a Bécs felé vezető autópályán haladtam az újratálalkozás felé. Az újbóli találkozás, mely addig olyan volt csak, mint a padlás valamiféle sötét zugában alvó illúzió, a repülésre reménytelenül képtelen selyemhernyó bábja, amely időnként alig merészel kikandikálni, miközben majdnem egy teljes élet eltelik.

Valóban akkor volt? Ha innen, filmszerűen, lassítva nézem magam azon az autópályán, nem látok sem képeket, sem mozgást, gondolatokat és okfejtéseket, vagy akár célokat, elhatározásokat sem. Csak emlékeket és nosztalgiát, kishitű vágyakat, felébredni és újjászületni akaró álmokat, amelyek egymást lökdösik a fejemben, olykor szelíden, máskor erőszakosan megformálva az érzéseknek, érzelmeknek hol szelíd mocsarait, hol kiáradó patakjait.

Azon a napon más ember voltam, talán ugyanaz, mint majdnem egész életemen át voltam, mindig bezárva és elbújva egymásnak ellenmondó, általam felépített korlátok mögé. És most más vagyok. Az, aki voltam a régtörténet elválás előtt, amely másik, talán túl sokáig tartó útra irányított át.

Úgy, mint az autópályán. Ahol vezetek, közben mintha lassú kamerafelvétel tükrözné a lassan és fokozatosan eloszló ködöt, s végre látni lehet a letérő kanyart. Azt, mely az újratálalkozás felé mutat, és segít átváltani a valódi, rég

elhagyott, hazavezető főútra.

Találkozások, elválások és újratalálkozások. Így épülne fel az élet szövete?

De egyáltalán nem biztos, hogy csak akkor az egyetlen egyszer történt meg, miközben egymásután teltek a kilométerek, hanem többször, sokszor olyan folyamatban, amelyben az órák, a napok, a hónapok összefonódtak, és egymást ölelve alakították ki a kirakójátékot, a színes és egyúttal kérdésekkel teli szőttest, ami maga az élet. Az én életem. Egy szőttes, amely szeretne összefüggően és következetesen tettet öltetni a térben és az időben, az emberi kapcsolatokban és az eseményekben. Egy szőttes, amely arra vágyik, hogy hiteles és érthető legyen. Hogy tudni és érteni lehessen, melyik az a pont, ahol minden, az összes szál összefut, értelmet adva a formának, terjedelemnek, súlynak és a színek végtelen árnyalatainak.

Az örökkévalóságnak hány másodperce, perce, órája vezetett el ahhoz az egyetlen pillanathoz, melynek köszönhetően az egész szőttesnek értelme lett? Az autópályán már megvolt a válasz, de csak lappangó állapotban, és csak az újratalálkozás után tudatosodott bennem az, amit ma már tudok. Akár hátranézek, akár előre, körbe, felfelé vagy lefelé, életemnek csak egyetlen pillanatát látom, amelyet újra szeretnék megélni: azt a pontot, melyben minden más összefut, minden szál onnan indul ki, és oda tér vissza. Ebben a hatvanhat éves szőttesben a gyermekkortól a mai napig, anélkül, hogy tagadni kellene vagy elutasítani a hálát minden egyes színért, vagyis mindazért, ami volt, és ami még lehet. De nincs már szükségem fürkésznire-keresni az emlékezetemben, hogy tudjam, melyik az a pillanat. Ott és akkor elkezdődött a hazafelé tartó utam: az újratalálkozás pillanata...

„A zene mindenkié”.
(Zoltán Kodály)

I

Tony

Tony. Így, ékezet nélkül és y-al. Hisz argentin, fiatalkori barátomról van szó. Túlzással és némi humorral testvéreknek mondtak minket. Apja olasz bevándorlók fia, anyai ágon szefárd (spanyol zsidó). Tonyról nem azért mesélek, mert ő vagy története Istenről szólna, bár lehet-e valami, ami közvetlenül vagy közvetetten nem Róla szólna? Akkori barátom volt, és még mindig azzá maradt, a kitartás és akaraterő leghitelesebb mintapéldája, akivel életemben találkoztam. Sokszor gondolom azt, talán azért helyezte az utamban a Gondviselés, hogy tanuljak tőle. Bennem a zenei alapteremtés egy nagy adag lustasággal párosult, nála pedig a későn és nehezen kibontakozó tehetség a konok, vak akaraterővel és kitartással vívott élet-halál harcot

Akkor ismertem meg Tonyt, amikor az utolsó évet tapostam a Buenos Aires-i Zenetanár képzőn, és az Építészeti Egyetem kórusban énekeltem, a tenor szólam vezetője vol-tam. Tudni kell, hogy ott nálunk az egyetemi kórusoknak nagy hagyománya volt, elég magas színvonalat képviseltek. Vezetőnk, Antonio R. sem volt akárki. Ha emberileg nem is, de mint zenészt majdhogynem bálványoztuk. Énekkarunk éppen akkoriban gyengélkedett, kevesebb volt a tenor és a szoprán. Az ellenlábás viszont, az orvosi egyetem kórusa, virágzott. Hirdettünk tehát és vártuk a jelentkezőket. Egyszer csak megjelenik a próbán három korombeli srác, ők

is szeretnének belépni a kórusba. Három tenor, de sajnos jó hang, tehetség nélküli lelkes amatőrök. Nekünk viszont nagyon nagy szükségünk volt magas férfihangokra, azért a mester jobb híján adott nekem egyetlenegy hónap időt, hogy legalább az alapokra tanítsam be őket, annyira akarták. Majd meglátjuk – mondta fejét csóválva. Be is tanítottam, ott maradtak és megbarátkoztam velük. Az egyikük Tony volt. Emlékszem, amikor először belépett abba a terembe, ahol a szólampróbát tartottam. Bő, trapéz kordnadrágot és virágos mintájú inget viselt, nem rikítót, inkább vidámat s mégis szolidan ízléseset. Már akkor kezdett kopaszodni, de maradék fekete göndör haja hosszú volt és Einsteinhez hasonlóan, úgy állt, mintha elektromosság vonzotta volna felülről. De a legfeltűnőbb nála a szeme volt, koromfekete, mindig tágra nyílt, tekintetét nem vette le arról, akivel beszélt. Szemével és „dumájával” rabul ejtette az embereket, főként a lányokat, de engem is. Már az elején, bénasága ellenére nem hagyott kétséget afelől, hogy bizony ő énekelni fog a kórusban, sőt zenész lesz?! 20 évesen kezdi úgy, hogy semmi zenei múlttal nem rendelkezik! Rövidesen megtudtam róla, hogy „halálosan” szerelmes egy fuvolaművész lányban. Azért akart ő is zenész lenni, fuvolás. Azt mondtam, hogy szerelmes volt, de ez nem egészen igaz, hisz Tony mindig valakiben „szerelemes” volt. Sokkal később tanította meg az élet, hogy a szerelem nem az, aminek akkor ő gondolta.

Tony apja egy vágóhíd tulajdona volt, ami nálunk elég jó életszínvonalat biztosított. Nagyobbik fiát Amerikába küldte valamiféle gyors menedzserkurzusra, hogy átvegye a vállalatot, hisz ő már nyugdíjba akart menni, és feleségével lakókocsin tervezte körbeutazni a földet. A fiú el is ment Amerikába, de ott inkább valami keleti vallásos szektához szegődött. Visszatéréskor a repülőtéren apja látta leszállni a gépről tiszta fehér köntösben, hosszú haját a szél lobogtatta. Amikor apja a vállalatról, a családi vagyonról, az üzletről beszélt, nagy bánatára fia a világbékéről, a karmáról, az

anyagiak hiábavalóságáról és hasonlókról válaszolt. Tonymak volt egy nővére is, akire apja nem nagyon számított azért, mert nő, még hozzá képzőművészeti iskolába is járt; én sose láttam. Azért mihelyt Tony befejezte a gimnáziumot, apja elküldte őt is Amerikába ugyanazzal a szándékkal és céllal, mint a bátyját. Tóny két évet töltött New Yorkban, de az üzleti dolgokból semmit sem tanult. Inkább a „hippi” –„peace and love”-mozgalom érdekelte, na és a kocsmák, zenebujok, ahol minden a világbékéről, a zenéről, a virá-gokról, a marihuánáról, pacsuliról és a szerelemről szólt. Hazatért azzal a hírrel, hogy őt sem érdekli az üzleti világ, inkább zenész lesz, mégpedig fuvolás. Apja haragjában azt válaszolta, hogy ha már így van, akkor legyen hát zenész, de tőle ne várjon egy árva centet se, semmi támogatást nem kap. Tony nem ijedt meg, beállt dolgozni és valahogy, talán anyja segítségével vett magának egy fuvolát.

Akkoriban ismertem meg, amikor már tudta, hogy a kórusban való éneklés sokat segít a zenei képzésben. De Tonymak, ahogy említettem veleszületett képessége még nem bontakozott ki. Hangja, hallása és ritmusérzéke még sok munkát igényelt. Barátom bohém volt, de mégis nagyon is realista, ezért nem tagadta hiányosságait, de meg volt győződve róla, hogy úgy, mind minden mást, ami nincs, azt meg lehet szerezni, csak kitartás és ügyesség kérdés. És megtalált engem, akiben pont az ellentétét látta. Azt, akinek az adottsága megvolt, és akinél éppen ezért a kitartás nem volt feltétlenül szükséges.

Talán ebből „az egyikben megvan az, ami a másikban nincs”, és azért mert Tony biztatott, hogy hetente többször találkozzunk, hogy gyakoroljunk a koncertekre, meg hogy menjünk moziba, pizzériákban beszélgetni, a többiek testvé-reknek kezdtek nevezni bennünket. Öreg fejjel azt gondo-lom, hogy barátságunkat inkább a hiányosságunk építette tovább. Egymástól irigyeltük, csodáltuk azt, amit nem birto-koltunk.

Tonymak nagyon nehezen ment a zenetanulás. Többször láttam sírni tehetetlenségében. Egy este, gyakorlás közben a kottatartót a falhoz vágta, a kottáit apró darabokra tépte, és a nyolcadik emeletről, ahol szüleivel lakott, a sugárútra szórta, azután könnyes szemmel, némán állt órákig. Akkor hallottam egyetlenegyszer tőle a „feladom” szót. De másnap újra felhívott, menjek el hozzá, segítsem tovább gyakorolni, mert nem mindig veszi észre, mikor hibázik, hol és hogy kell javítani. Így ment ez két és fél évig. Apja még mindig hara-gudott rá. Volt egy olyan időszak, amikor Tonymak nem volt munkája, és apja előttem szidta: „A fiam egész nap nem csi-nál semmit.” Tony más véleményen volt: „Most egész nap fuvolázom, a barátnőmmel vagyok, eszem, alszom, mit kéne még csinálnom?”

Azt már említettem, hogy mindig valakibe szerelmes volt. Egyszer a belváros egyik legforgalmasabb sugárútján haladt a kis régi és kopott Fiattal, amit szinte jelképes öss-zegből vásárolt, amikor az egyik sarkon egy fiatal párt látott, akik stoppoltak. Ott, a belváros kellős közepén. „Ezt nem lehet kihagyni” – gondolta magában, és azt kockáztatva, hogy megbüntetik, megállt, és ajtót nyitott a stoppolóknak. Akikről kiderült, Rio de Janeiróból jöttek, de csak barátok, és azért stoppolnak, mert nincs hová menniük. Tonymak azon-nal megtetszett a lány, és meghívta őket a lakásukra, ugya-nis szülei elutaztak valahová a lakókocsival, egyedül volt. Ebből a találkozásból egy rövid ideig tartó „nagy” szerelemi történet lett. De a két brazil hamarosan visszatért hazájába. Tony nem nyugodott bele a helyzetbe, egy napon megjelent nálam, és ezt mondta: „A jövő héten Rióba megyek, gyere velem, megkeresem a lányt, és közben megnézzük a Karnevált”. „De nekem nincs semmi pénzem” – válaszol-tam. Ő megnyugtatót: „Szabadságot kértem és egy kis elő-leget, elég lesz”. Apámnak nem tetszett az ötlet, de kényte-len volt elengedni.

Oda-vissza, hogy spóroljunk, félig busszal, félig stoppal

mentünk. A sok élmény közül, a legemlékezetesebb az volt, amikor egy dzsungel kellős közepén utazva, a minket szállító kocsirádiója sugározni kezdte Roberto Carlos „Jesus Cristo eu estou aqui” azaz „Jézus Krisztus, én itt vagyok” című dalát, amiből nagy sláger lett. Akkor, azokban a zava-ros időkben, amikor távol voltam Istentől, Ő ilyen egyszerű módon emlékeztetett arra, hogy én hozzá tartozom. A zene, a naplemente és a buja zöld, ami körülvett minket, mindez azt eredményezte, hogy a legihletettebb pillanatok egyike lett az életemben, amikor megéreztem Isten jelenlétét, szerezte. Akkor az érzés csak átmeneti volt, hisz oly sok buta dolog foglalkoztatott, de egész életemre kihatott valamiképpen, és máig megmaradt.

Végül megérkeztünk Rióba, a karnevál kellős közepén, mindenki az utcán táncolt, emberek, zaj, szín és szagok kavalkádja mindenütt. Amint kiderült, a lány a külvárosban lakott, egy busszal mentünk oda. Becsengetünk, és elénk jött egy középkorú asszony, a lány anyja. Tony köszöntötte bemagolt spanyol-portugál nyelven: „Jó estét, Buenos Airesből jövünk, én Tony vagyok, és X. Y.-ért jövök” (a lány nevére nem emlékszem). Erre az asszony: „X. Y. nincs itthon, elment a vőlegényével Bahiára”. Ilyenfajta hidegzuhanynak hatnia kellene, más valaki lehajtott fejjel továbbmegy, de Tonyt nem ilyen fából faragták. Szinte azonnal rávágta: „Megvárom, mikor jön vissza?” „Két-három, talán öt nap is eltelik.” „Megvárom – ismételte, – hol tudnánk aludni?” Az asszony körbetelefonálta a leány baráti körét, és valakinél szereztek egy szobát, ahol aludhattunk. Tíz napig maradtunk Rióban, a felét tétlenségben töltve, bár Tony addig máris vigaszt talált egy másik brazil lányban. Amikor X. Y. visszajött Tony mindent bedobott, hogy elhódítsa. Beszélt és beszélt szüntelenül, órákig, nappal és éjjel, gyakran ülve a tengerpart lágy és finom homokján, ott, ahol én csak kóboroltam még mindig odaláncolva az elvesztett Marta iránti nosztalgiához. E furcsa, fel-?, inkább elszabadult karneváli

világban, a határtalan tánc, ivás, füvezés és röpke szerelmek közepette nem találtam a helyemet. Hát igen, azt hiszem, hogy az "akarom, de mégsem" senki földjén bolyongtam. Tony közben beszélt, szuggerált, a csillagos eget is leígérte neki. De kudarcot vallott, ami nála igazán ritka volt. Végül elfogyott a pénz, és visszamentünk Buenos Airesbe, haza. Hol stoppal, hol busszal. Később azt gondoltam, hogy barátom azért vallott kudarcot, mert ezt az egészet inkább „sportból” tette. Megszokta, hogy mindig a végsőkig meg-harcol azért, amit el akar érni. És amikor újra kezdtük élni „nyugodtabb” argentin életünket, egészen gyorsan és könnyedén heverte ki csalódását. Nem sok idő telt el, hogy újra szerelmes legyen.

Valamivel több, mint két év telt el megismerkedésünk óta, amikor a kilátástalanság szakadék szélén tántorogva eldöntöttem, hogy Magyarországra jövök, egy ösztöndíjat kérvényeztem, aminek a válasza késett. De édesapám, látva türelmetlenségemet, azt hogy egy zsákutcába kerültem, ahol vergődtem és nem találtam a kiutat beleegyezett, hogy kifizeti az ide utat... utána nekem kell elintézni ügyeim, életem folytatását. Európát mindig a művészetek bölcsőjének és kincses ládájának tekintettük mindnyájan, akik ebben mozogtunk, és így Tony is elhatározta, hogy szintén Európába utazik. De helyzete nehezebb volt, hisz csak alig több mint két éve tanult, inkább kínlódott a fuvolával, és még nagyon messze, láthatatlan távolságra volt egy ösztön-díjra jogosító zenei diplomától. De mégis, elhatározta, hogy elmegy, még hozzá egy nagyon furfangos, nehézségeit men-tegetőző ürüggyel: „Ha fuvolás akarok lenni, akkor csakis a legjobbal kell tanulnom.” A francia Jean Pierre Rampal volt az. A legjobb, az, aki a színarany fuvolát fújta. Én elutaztam, és amikor felszálltam a hajóra, meglepetésemre egy pár jó barát a kórusból eljött, hogy elbúcsúzzon tőlem. Köztük Fernando és barátnője Maria Inés, Oscar és Tony. Két emléket őrzök a búcsúról, az egyik amikor az utasokat a kísérők-

től elválasztó rácsos kerítés másik oldaláról barátom oda kiáltott nekem tüzes szemmel: „Európában találkozunk, megígérem!”. A másik, amikor már a rámpán, hallottam apámat, ahogy visszahív, leveszi arany karóráját és megren-dülve de szó nélkül átnyújtja nekem.

Tóny természetesen betartotta ígéretét. Rövid idő alatt összeszedte azt a pénzt, ami a repülőútra kellett. Elégnek bizonyult egészen a madridi Barajas repülőtérig. Ott fel-szállt egy buszra, ami elvitte arra az autópályára, ami Párizsba vezetett, és stoppolni kezdett. Hónapok után több-ször találkoztunk, és elmesélte, mi sikerült a terveiből. Az autópályán észrevette, hogy egy kicsit arrébb egy fiatal lány szintén stoppol. Egyetemistának látta, odament hozzá: „Ketten talán könnyebb lesz” – mondta. A lány beleegyezett, és valóban, megállt egy kocsi, amely majdnem egészen útjuk végéig vitte őket. Párizsban kiderült, hogy a lány nem éppen az, aminek látszott, a legrégebbi foglalkozást űzi, és felajánlja Tónynak, hogy maradhat nála addig, amíg nem ren-dezi helyzetét. Tony belegezik, hisz hová menjen? „Ott aludtam, amikor nem volt nála éppen kuncaft, és az étterem kukájából szedtem ki az enniválót”. Megismerkedett egy argen-tin csellós ösztöndíjossal, és vele játszott az utcán egyszerű kis számokat, abból élt több mint két évig. Közben nem felej-tette, miért is jött Európába. Egy telefonkönyvben megtalál-ta J. P. Rampal telefonszámát, és addig hívta, amíg a mester felvette a kagylót. Bemutatkozott: „Tony B. vagyok, fuvolá-zom, Argentínából jövök, mert magával szeretnék tanulni.” Rejtély, hogy miért, de a nagy művész ad neki egy időpon-tot, talán azt gondolta, hogy egy ismeretlen őrült zsenivel van dolga? Amikor Tony megérkezik hozzá, egy pár proto-kolláris szó után, a mester megkéri: „Hát akkor, legyen szí-ves, játsszon valamit.” Könnyen el lehet képzelni a bekövet-kezett kínos jelenetet, barátom megszégyenülését. De a mes-ter mégsem volt túl szigorú hozzá, hanem tanárként felaján-lotta az egyik tanítványát (ő is egy híres fuvolista volt, aki

nem tudott kitörni a mestere árnyékából). Így Tonynak mégis lett fuvolatanára. Drága pénzt kellett fizetnie az órákért, de ő rendületlenül, órákig az utcán játszott, hogy ki tudja fizetni még az albérletet is, sőt egy használt kocsit is vett magának.

Lassan kezdtünk eltávolodni egymástól, de azokban az években többször találkoztunk, vagy én mentem Párizsba, vagy ő jött Budapestre. Ahogy kényszerből megszoktuk, hol vonattal, hol stoppal.

Magyarországhoz fűződik Tony „magába szállása”. Itt is lett szerelmes, de komolyan, igazából és őszintén. Eleinte ugyanaz a forgatókönyv zajlott, mint Rióban. De Edittel sem ment sokra. Végül eldöntötte, hogy összeházasodik vele, és ehhez megtalálta azt, amivel meggyőzheti a lányt: egy argentin és egy magyar konzuli útlevélnek a lehetőségével. Tonynak volt egy nagy erénye: a kitartása, és ezt becsületesen használta zenei téren. Keményen és becsületesen dolgozott, hogy zenész legyen. Szerelmi téren viszont általában nem ismert gátlásokat, azt használta, amivel elérheti célját. Editnél az útlevél volt, amivel kimehet külföldre akkor és oda, amikor és ahová akar. És megházasodtak, természetesen csak polgári szertartással. Én voltam a tanú és a tolmács, azért tudom, hogy csak egy szánalmas cirkusz zajlott, ami akkor talán humorosnak bizonyult, de következményeiben végül több mint szomorú lett. Az esküvő után Tony vissza-ment Párizsba előkészíteni Edit fogadását, aki Budapesten maradt még egy ideig elintézni a hivatalos ügyeket. Végül mindene meglett, a két útlevél is, és ment Párizsba. Tony szeretettel elvitte oda, ahol lakott: akkor éppen egy szobá-ban, az egyetemi városban. Edit kicsomagolt, és az éjjeli sze-krényre, az ágy mellé a Magyarországon maradt igazi sze-relmének a képét helyezte. Egy pár hétig Tony próbálta menteni halva született „házasságát”, de Edit végül vissza-tért Budapestre, mert a honvágy, a barátja emléke, de a lel-kiismerete is kínozza.

Tony nehezen épült fel ebből a kudarcból. Öngyilkosságot kísérelt, amit csak élni akarása és zeneszeretete akadályozott meg. Amikor mindezeket elmesélte, ezzel fejezte be: „Tudod, én a világ minden nőjét akartam szeretni, és most rájöttem, hogy egyet sem vagyok képes, mert ha tudnék szeretni, akkor Edit talán velem maradt volna.” Bizony ebben a mondatban benne rejlik az őszinte és őnzetlen szeretnek a lényege, amire Tony későn jött rá. Megszokta, hogy a hatékonyabbnak tűnő, furfangos, de nem igazán becsületes utakat követi. Végül meglátta ennek hiábavalóságát, de ehhez meg kellett szenvednie. Az élete megváltozott, és rájött arra is, hogy a zenetanulásban is alázatosabbnak kell lennie, nem csak konok akaratától, a helyszíntől és a nagy mestertől függ a fejlődése. Az alapokból kellene indulnia, és bizony még sok időbe, energiába, de főként türelmébe fog kerülni. Rájött valamire, amit nagyon nehezen tudunk felfogni és elérni akár olyanok mint ő, vagy mint én. A zene és általában a művészetek iránti nélkülözhetetlen alázatosabb hozzáállás, ami a tehetség és a kitartó tanulással együtt biztos célhoz vezetnek. Mert a zene mindenkié.

Visszatért Argentínába, beiratkozott egy egyszerű külvárosi zeneiskolába, ahol csendben, türelmesen, de a mindenkori kitartásával töltött el hosszú éveket. Végül befejezte, és fuvolatanár lett. Belépett egy zenekarba, egy kis kamaragyüttest alapított, és ebből él meg a fuvolatanításból, mert senki sem tudja jobban, mint ő, hogy lehet fuvolán játszani.

Ma...

Életem köre váratlanul kezdett bezárulni és sok év után a sors újra vitt engem szülőhazámba, Argentínába. Negyven év után kéz a kézben Martával, szintén visszatértek azok az emlékek, melyek a múltban voltak eltemetve. Ott megkerestem első mesteremet és néhány régi, jó barátot elsőként

Tonyt. Ugyan az volt, mint hajdanán, már a nyugdíja előtt állt. Valóban egy neves fuvolaművész lett belőle, elismert zenetanár, de sajnos néhány éve, hogy nagyon neheze esett lejátszani virtuózabb darabokat, azóta, mióta fájdalom nyílt a karjába és ujjai nem akartak engedelmeskedni neki. A fiatalkori hosszú és görcsös gyakorlások korszaka, amikor annyira igyekezett megfejtetni és legyőzni a kottában leírtakat megbosszulták magukat és, saját szavaival élve „rokkanttá tettek engem”. De nem lett volna az a Tony, akit ismerek, ha e szerencsétlenség miatt megállt volna az úton. Az új krízis egy újjászületésre is adott lehetőséget, hisz akkor kezdte kamatozni az igazi veleszületett tehetségét: a beszédet. Tony mindig képes volt hosszasan beszélni, kiszedni magából élet történeteket és átadni színes és gazdag szókinccsel, sok fantáziával, sajátosan. Beszéde lebilincselő és elbűvölő volt egyszerre. Eleinte kisebb helyeken, kávézókban, majd komolyabb és nagyobb előadótermekben egyéni műsorral lépett fel és hosszú monológokban fejtette ki mind azt, amit megélt, látott, tapasztalt az életében, amit hallott, gondolt, és amiben hisz, miképp értelmezi ill. magyarázza a világot és az embereket.

Ja, és elhatározta, hogy visszaszerzi a bohócok bölcsességének méltóságát. Az utolsó képen, amit láttam tőle piros műorral látom, kevés maradék haja kikandikál a színes sapka aljáról az éghez hullámokban célozva, mintha onnan akarná erőt szívni.

Így, szikrázó és figyelemre szomjazó szemekkel ajándékként hinti szét a világ és az élet könnyes és mosolygós, színes és szürke, keserű és édes igazságait.

II

Három naplemente

A csodák gyakran nem is annyira természetfölöttiek, mint ahogyan képzeljük. A csodák inkább azok a természetes, gyakran egészen hétköznapi dolgok, amelyek meg szoktak történni velünk, és amelyeket talán nem is veszünk észre. Olyan dolgok, amelyek akkor válhatnak csodává, amikor a lélek szemével nézzük őket.

Például a naplementék. De nem biztos, hogy mindegyik, mert hiába láthatjuk az egyiket sokkal szebbnek, mint a másikat, mégsem soroljuk őket a csoda kategóriájába. A naplementék csak akkor válhatnak titokzatosan szép csodává, amikor bennük a teremtés üzenetét fedezzük fel, elismerjük és befogadjuk.

Természetesen mindenki látott életében, talán több helyen is, számtalan naplementét. A kérdés, hogy miképp szemléljük. Van, akinek csupán egy csodálatos természeti jelenség, és van, akit nem nagyon vagy csak rövid ideig érdekel, azonnal tennivalói vagy izgalmasabb szórakozás után fut. Esetleg kihagyhatatlan romantikus élménynek tekintik. Ha az ember őriz valamit a gyermekkorából, úgy nézheti a naplementét, mint a kis herceg: egy kicsit arrébb teszi a székét, és többször, akár negyvenháromszor is megtekinti naponta. A turista azonnal lefényképezi, hogy azután a képen vélje felfedezni szépségét, de az igazi naplementét sosem látta teljes pompájában, mert akkor éppen a fényké-

pezőgépevel volt elfoglalva. Később úgy, mint a lepkegyűjtő, a halott, elszáradt szépségben gyönyörködik. De a naple-mentét Isten szemével is lehet nézni, a zsoltár szavaival: „éneklem majd csodás tetteid”. Nem mindegy.

1. Villa Carlos Paz¹ idegenforgalmáról nevezetes városban dolgoztam, az Isten Gyermekek plébánia iskolájában. Délelőtt a gimnáziumban, délután az általánosban. Aznap késő délután hazaindultam, a város másik oldalán laktunk két nagyobbik lányunkkal és szüleimmel. A hegyek láncolatán elhelyezett városokat összekötő főút vonalán, egy lejtős és balra kanyarodó részen láttam az egyik ilyen naplemen-te-csodát. A hátam mögött maradt már a híd, amely kettévá-lasztotta a várost, alatta folyt át a Szent Antal folyó, amely a másik oldalon a Szent Rókus-tóvá szélesedett. Messze mögöttem az „Óriások”, amelyek valóban óriás, kopár és néha fenyegető homlokú hegyek voltak. Ott nyugodott le a nap. Előttem a közeledő, széles balra-kanyar, még arrébb pedig, egészen közel, az alacsony hegyláncolat, melynek tövében volt a házunk. Akkor még nem volt autóm, de egy remek, háromsebességes valódi olasz Vespa motort vezet-tem, amelyet Juan, az olasz misszionárius plébános Európából hozott magával. Amikor kocsira váltott, tőle vásároltam meg.

De az említett napon egyedül tartottam hazafelé. Egy igazi tavaszi napnak a zárása, lágy, kellemes és illatos szellő, ígéret mindenütt. A kanyar kezdetén megpillantottam a cso-dát. Még akkor sem álltam meg, amikor a lemenő nap lát-ványától nem tudva betelni sem az utat, sem a szembejövő forgalmat nem figyeltem. S emlékszem, miképp buggyant ki

¹ Buenos Aiestől észak-nyugat felé kb. 700 kilométer távolságra és Córdoba tartományban fekvő, kb 80.000 lakosú turisztikai város. Fő attrakciója: a San Antonio folyó, ami a San Roque tóban torkol és a város körülvevő hegyek láncolata, köztük az „Altas Cumbres” vagy „Gigantes” („Magas csúcsok” ill.” Óriások”)

belőlem a hálaadó ima, amely szememmel együtt az ég felé tört. Csak otthon vettem észre, hogy valami nyugtalanít, valahogy hiányérzetem támadt és hangosan feltettem magamnak a kérdést: de hát ez lehetetlen, hisz a nap a hátam mögött nyugszik le! Akkor mit láttam? Végül bele-nyugodtam és két változatban elmélkedtem. Az egyik: csak a visszapillantó tükörben láttam, ahogyan lenyugszik a nap. A másik: a haldokló napnak csak a szembe lévő hegyeken visszatükröződő fénye volt az, amit csodáltam.

Belenyugodtam mind a kettőbe úgy, hogy egyik sem gyógyzott meg. Mert elfogadom a csodák „tudományos”, józan-ésszel nyújtott, természetes magyarázatát, de tudom, hogy ezeken túl Valaki van, aki megengedi magának, hogy a leg-hétköznapibb eseményekben megmutassa köpenyének egyik kicsinyke sarkát. Mert Ő annyira szeret, hogy nem bír magával.

2. Harminchárom. A krisztusi kort Párizsba töltöttem be, egyedül. Nostalgiaival emlékezve most azt gondolom, hogy férfinál a harmincas éveknél csak a negyvenesek jobbak, szebbek, teljesebbek Akkoriban ösztöndíjasként tanulgattam vagy unatkoztam vagy rosszalkodtam a francia fővárosban, távol a családtól és a munkámtól. Már nem stoppal, hanem vonattal utaztam Pestre és vissza. De ez a naplementés történet nem is lett volna, ha előtte nem ismertem volna meg Jannine-t. Aki a Szuezi csatorna közelében született, ott töltötte gyermekkorát és kis híján ott halt meg egészen fiatalon. Franciák voltak a szülei, apja ott dolgozott a csatorna körüli munkákon. Jannine, aki eleve elég gyenge szervezetű kis-lány volt, elkapott valami fertőzést, talán tüdőbajos lett, és csak azért nem halt meg, mert anyja sürgősen hazavitte, ahol élet és halál között kórházba került. Ott ismerkedtek meg az akkor is divatos természetes életmód egyik követő-jével. Anyja eldöntötte, hogy ezzel fogja megmenteni lányát. Így is történt. Később Argentínába vándoroltak, és letele-

pedtek Villa Carlos Paz-ban. Amikor megismertem, apja már nem élt, idős anyja pedig egyedül lakott, mert Jannine úgy jött-ment, mint egy igazi vándor szent ember. Már közel járt a hatvanas éveikhez, de gyenge fogait nem számítva remek egészségnek örvendett, alkata vetekedett egy száz-harminc éves lányéval. Sose volt nála pénz, mert a barátai, azok, akik hálások voltak neki, szállást és ennivalót adtak neki azon a néhány napon, amikor Jannine velük volt. Beszélgetett velük, új, egészséges receptekre tanította őket, lézéggyakorlatokra, jógát és gyógytornát oktatott, meghall-gatta bajaikat, bölcs tanácsokat adott, aztán a vállán lógó kötött tarisznyájával egyszerűen továbbállt, ment mások-hoz, akik várták, de talán még nem ismerték. Családoknál, öregotthonokban, kórházakban ugyanezt tette: lágy és nyu-godt hangon, kimért mozdulatokkal, szeretetet sugárzó sze-mével ott és abban segített, ahol és ahogy tudott. Sokat imádkozott is, a meditációs ima híve volt, de hite a keleti-keresztény-NewAge-úfó hit fura keverékéből állt, s csak áldozatos élete és nyilvánvaló emberszeretete mentette meg attól, hogy nevetséges helyzetbe kerüljön. Mindig meg vol-tam győződve, most is, hogy jó dolgokat tanultam Janninetől. Amelyekre tanított, azok egy része valahol az úton elmaradt, mások még egész életemen át hasznosaknak bizonyultak. Számtalan mondása, inkább intése közül az egyik valahogy így szólt: „Tartogass mindig egy szép gondo-latot a fejedben.” Ezt ki is fejtette: őrizni kell tartalékban egy-egy szép gondolatot, élményt, képet, érzést, akármit, amibe bele tudunk kapaszkodni akkor, amikor lelkünk bajban van, s támad a sötétség. A szép gondolat lehet a kiút első lépése, és ezt a gondolatot tudatosan kell kiválasztani és őrizni, hogy egyértelmű legyen, és akkor tudjunk hozzá folyamod-ni, amikor szükségünk van rá. S ez a szép gondolat akkor is segíthet, amikor nem is gondolnánk, akármikor előbukkan-hat, hogy betöltsön minket jóérzéssel, békével.

Talán éppen tíz éve írta meg édesanyám, hogy Jannine

következik be, ilyenkor a hála valahonnan belülről, szinte magától jön elő, és át nem gondolt szavakból a teremtőhöz szóló gügyü mondatokban kezd sorjázni. Így voltam én is. A végén eszembe jutott Janin mondata. „Tartogass mindig egy szép gondolatot a fejedben.” Amikor már csak szürkeséget láttam az üvegen át, elővettem a kis naptáramat és beleír-tam: „József, ha szomorú leszel, ha a kilátástalanság és a kudarc érzése nyomaszt, ne felejtse el, amikor Brazília felé az óceán és a felhők között láttad a naplementét, akkor inkább adj hálát mindenért”. Sokáig őriztem azt a kis naplót (talán még mindig megvan valahol) és a szép gondolatot is, de később mások léptek a helyére, és lassanként elhalván-yult. Azt a naplemente képét még mindig élesen tudom viss-zaidézni, teljes pompájával még mindig bennem él, csak a csodát ne tudom megmagyarázni, hisz ne tudom miért naplementként emlékszem arra, ami nem lehetett más, mint egy hajnal. De hiszem, hogy megtörtént.

3. A harmadik naplementével egy kicsit tapintatosabbnak kell lennem. Elég korán történt, és a csoda nem maga a naplementében volt, hanem annak üzenetében. Az Ő üzene-te, aki még ha távol vagyunk tőle, akkor is gondoskodik rólunk, és szelíden arra a helyes útra terel, ami talán sokkal később fog visszavezetni hozzá. És ehhez számtalan sok eszközzel rendelkezik, az egész teremtett világ, így a naple-mente is.

Diákéveimben három csoportra oszlott a baráti köröm. Az akadémiai társaim, az egyetemi kórus és a magyar koló-nia cserkészeinek egy része, bár ez utolsó körben nem voltak igazi barátaim, mert velük még kevés közös dolgunk volt.

A két első csoport sokszor találkozott, ehhez csatlakozott néhány hasonló korú, a képzőművészeti főiskolára járó fiú, leány. Egyszer, nem is emlékszem miért, egy őszi délutánon nálunk jöttünk össze, szüleim nem voltak otthon. Zenéltünk, énekelgettünk, beszélgettünk, pizzát ettünk, bort

vagy kólát ittunk. Addig, amíg az egyik képzőművészeti figura fel nem ajánlotta: Fú van nálam, hallgassunk jó zenét! Köztünk senki sem erőltette a másikat, ha netán nem szívott marihuánát, esetleg lenézően legyintettek az ilyen „fantasztikus élményről” („pszichodélikusnak”, úgy mondták) lemaradtnak. Részem volt akkoriban, talán egy hónappal korábban egy szörnyű élményben. Egy kórustársam meghívott magához teázni. Egy negyedik vagy ötödik emeleti kis szobában sodorni kezdett egy marihuána cigarettát, amivel megkínált. A tiltott gyümölcs iránti kísértésbe estem, és szívtam egy pár slukkot. De a barátom nem hagyta abba, és lassan a füst kezdte betölteni a szobát. Elérkezett a pillanat, amikor a tiszta oxigén hiánya fölerősödött bennem. Eleinte az ígérkező fantasztikus élmények, érzések jelentkeztek, de azután a belélegzett tömény füst rengetegéből kiszabadultak a tudatalatti sötétségek olyannyira, hogy még az életemet is odaadtam volna, hogy megszabaduljak tőlük. Barátom később mesélte, hogy az ablakhoz szaladt, először azért, hogy nehogy kiugorjak, később kinyitotta, hogy friss levegő-höz jussak. Lassan megnyugodtam, megitatott teával, megkínált süteménnyel és végül eléggé lehangoltan, lehajtott fej-jel hazaindultam.

Ezután az élmény után, amikor aznap bekapcsoltuk a lemezjátszót, már elhatároztam, hogy bizony én soha többet nem szívok marihuánát. De mégis, amikor az egyik képzőművész figura sajnálkozó szemmel megkínált, megfogtam és egyet-kettőt szívtam úgy, hogy nagyon vigyáztam, le ne tüdőzzem. Kényelmesen helyezkedtünk el, ki a földön terült el, ki a fotelekben, székekben, és a zenére figyeltünk. A gregorián lemez szólt, élő felvétel, még a monostor harangzúgása is hallatszott a háttérben. Valóban hatásos. Zene, füst és félhomály. Egyszer csak ráésszéltem, hogy ez, így nem lesz jó. Szüleim, ha visszajönnek, nehogy találkozzanak ezzel a füsttel, szaggal. Az egyik bedobta az ötletet: akkor menjünk ki, és nézzük meg a naplementét, egészen másképpen fog-

juk látni! Néhány száz méterre, egy mélyedésben húzódott az egész Amerikát átszelő többsávos Panamericana országút. Ennek két oldalán sok volt a zöld terület, ahol az emberek sétáltak, pihentek, piknikeztek, a gyerekek sárkányt ergettek. Odamentünk, leültünk a fűre, néztük, ahogy a házak fölé ereszkedik az őszi nap. Ahogy ültünk, egyszer csak nem a napot, hanem a barátaimat néztem... láttam a bamba, mozdulatlan, semmitmondó arckifejezésüket. Boldogságot éreztem, meg voltam elégedve magammal. Teljesen világossá vált előttem, hogy ők azt a szépséget bámulják, ami nincs. Én azt a csodát, ami van. Sem többet, sem kevesebbet. Akkor tudatosult bennem először: Ahhoz, hogy meg tudjam ragadni a szépséget akár a természetben, akár a zenében vagy az embereken, semmi másra nincs szükségem, csak arra, hogy valóban lássak, és a szívem nyitott és befogadó maradjon.

III

Hat diáktörténet

SZIDÓNIA

Volt egy idő, amikor ének-zene tanárként dolgoztam egy nagy és közismert budapesti gimnáziumban. Huszonegy osztályban tanítottam, azonkívül az iskola énekkarával és zenekarával próbáltam kétszer hetente no, még egyszer hetente előkészítő órát tartottam az ének-zene érettségire jelentkezők részére. A kerületben zeneiskola is működött, azért szinte minden osztályban voltak diákok, akik játszottak valami hangszeren: hegedű, cselló, fuvola, trombita, stb.. Ezért egy tisztességes együttes jött össze évről évre, amivel főként a hagyományos Karácsonyi Hangversenyre készül-tünk. Ehhez "kutatni" kellett a sok diák közül, kik a legügye-sebb, tehetségesebb zenészek, hogy szólistaként ill. kis kamaraegyütteseket alkotva részt vegyenek a hangversenyen, de szintén az iskola különböző rendezvényein is. A Karácsonyi Hangverseny első része ilyen kamarazene szá-mokból állt, a második része viszont ki-ki három-négy-öt művel a zenekar és énekkaré. Az előadást G. F. Haendel Alleluja egy nagy tutttal zárta, ezen a kórust a tanárok is egészítették ki, volt, amikor több mint száz ember vett részt a koncerten és állt az iskola színpadán.

A díszterem nagysága egy kisebb hangversenyteremhez felel meg, ami méltó volt a négy emeletes impozáns iskola

épületéhez. Az egyik oldalán nagy ablakok az épület hátsó részén található parkra néztek, a másikon a három duplaajtó bejárat volt, fellelte pedig a páholyok.

Ahogy az tanítás elhúzódott kora délutánig, a hangverseny viszont este kezdődött, nekem néhány óráig maradt, hogy előtte letudjak pihenni és lazítani a zeneterem-ben. Egy párszor visszamentem a díszteremben megnézni minden rendben van-e a későbbi előadásra, a kottatartók, kották, székek mind és a helyén vannak, esetleg a diákok nem felejtettek valamit a üléseken.

Ilyen délután mentem be a terembe a középső ajtón, amikor a félhomályban, a színpadon láttam Szidóniát, aki a zongora előtt ült némán, mozdulatlanul. Ő akkor harmadikos diák volt, Erdélyből jött, hogy a Bartók Béla konzervatóriumban folytassa zongora tanulmányait, közben iskolánk-ba járt, hogy leérettségizzen. Azon a késő délutánon, Szidónia, aki zongoránál ült mintegy a zenével titokzatos egyesületi folyamatba elmerülve nem vett észre engem. Félhomály és csend, amíg látom, hogy egyszer nagyon lassan kezdi felemelni az egyik karját, kezét a billentyűk felett tartja, de nem érinti azokat, hanem ugyan olyan lassúsággal leengedi eredeti helyzetbe. Ugyan azt teszi a másikkal is. Ismét a csend, a homály és mozdulatlanság uralták a termet. Azután felemeli a két karját egyszerre, az újait a billentyűk előtti fára helyezi, és csigalassúsággal feszíteni kezdi bentől kifelé és onnan újra a középig. Ezt többször megismételte, egyszer-kétszer-háromszor. Én meg sem mertem moccani, a lélegzetemet is próbáltam visszatartani, hogy ne rontsam el a pillanatot. Olyan volt, mintha Szidónia a zene felkent papnője lenne, aki egy titokzatos és zárt szertartásra készül, én pedig egy betolakodó, hívatlan vendég.

Elengedte a karját és újra mozdulatlanul maradt, mély levegőt vett, a kezeit a billentyűzetre helyezte, de mégsem kezdett játszani, csak simogatta a billentyűket.

Végül ismét felemelte a két kezét és onnan, egy kicsit

felülről engedte leszállani, mint ahogyan két lepke száll a virágra, nagyon gyengéden, szelíden, óvatosan. Már akkor, mielőtt érintette volna a billentyűket megkezdett szólalni a zene. A hangok, harmóniák és dallamok szanaszét szóródtak a terem minden irányában, mint ahogyan a szellő a hulló leveleket és a virág szirmaikat fújja. Játszani kezdte Liszt Ferenc "Isten áldása a magányban" című darabot. Ezt a művet többször hallottam, de sosem hatott rám úgy, sosem töltött el annyi békével, mint azon a napon. Ha Lisztre gondolok, mindig erre a napra emlékszem, amikor Szidónia a Karácsonyi Hangversenyre készült.

JÚLIA

Az a bizonyos Ádvent egészen az utolsó hétig számomra felemásra sikerült. Addig nem volt igazából a felkészülés sem a várakozás ideje. Az első három vasárnap a sok éneklés, próba és tevékenység ellenére is eléggé üresen inkább rutinosan telt el.

Az első adventi hangulat szellője a december 13-i, kelenföldi imaóra és esti misén érkezett, de ez is csak foszlányokban, inkább egy sejtelem volt, mint egy megélt valóság. Rendszeresen kaptam e-mailes adventi üzenetet barátoktól, rokonoktól sőt, kevésbé ismert vagy réglátott emberektől, de mindezeket „érzelgősnek” majdnem giccsesnek éreztem, üzenetek, amik nem sok sikerrel igyekeznek felületesen körüljárni, megközelíteni a titkot.

Ez így volt advent utolsó hetéig.

December 19-én, szombaton valami megváltozott. Akkor tartották a szakiskolában a karácsonyi ünneplést. Azokban a napokban sűrűn esett a hó, a buszjáratok bizonytalanok voltak, és az igazi téli hideg is „gonoszkodott”.

De ez a számomra igazi „adventi történet” egy pár hónappal korábban kezdődött, amikor egy napon bejött a

tanáriba egy új, 9.-es diáklány, aki megkérdezte tőlem, meg-tanítanám-e őt gitározni. Ahogy beszélgettünk kiderült, hogy Júlia több éve zongorázik és jár az Evangélikus kántor-képzőre. Nahát! Egy jövőző kántorlány a Premóban². Ebben az iskolában, ahol 100 diákból jó, ha töredéke hisz „valamiben”! Idáig is gitárt, zongorát, furulyát több gyerek akart tanulni... addig, amíg ehhez nem kellett gyakorolni. A jellemző az, hogy részükről jó szándék, részemről pedig remény és türelem ellenére a zenélésekből sosem lett semmi. De idővel megszoktam „élni a napot”. Így van, tudomással vettem.

Júliától megkérdeztem, hogy nem szeretne-e játszani valamelyik ünnepségen, hátha a többieknek is megjön a kedve (gondoltam), de ő nem nagyon lelkesedett az ötleten, „majd meglátom” válaszolta. Egy párszor jött gitárórákra, de alig haladtunk, mert, ahogy „szokás” Júlia is talált magá-nak egy fiút, aki őt is megtalálta, és ehhez is kell „idő”, nem de? Advent második hetében találkoztunk, és újra megkér-deztem tőle, szeretne-e játszani 19-én. „De 19-e szombatra esik, és én szombaton nem jövök suliba”, tiltakozott. Hát persze, a premóba sok másik településről jönnek be a diá-kok, Júlia is Piliscsabáról jár, ami csak egy pár buszjáratot jelent naponta. Szombaton suliba? Ki látott ilyet? De eről-ködtem tovább, igaz, nem nagy meggyőződéssel. Egyszer csak hallom, hogy beleegyezik, megpróbálja. Kértem, hogy hozzon el egy pár kottát, amit éppen most tanul, ezekből válogattuk ki azokat, amelyek alkalmasabbak. Utána bevit-tem a templomba, bekapcsoltam neki az orgonát és ott hagy-tam gyakorolni.

19-én, szombaton nagyon hideg volt, és órakezdetkor, 8-kor Júlia nem volt az iskolában, 8. 30-kor sem. 9 órakor, amikor átmentünk a templomba, megkérdeztem osztálytársait,

²_ Premó: a zsámbéki Premontrei Szakiskola, Szakközépiskola és Gimnázium „beceneve”

hogy látták-e Júliát. Azt válaszolták, hogy nem volt a buszon. Hát ennyi, gondoltam magamban, ebből se lett semmi. Késéssel, Márton atya beszédével kezdődött az ünnepség, ezután elénekeltünk egy pár ádventi és karácsonyi dalt, végül Johanna nővér kezdett elolvasni egy ádventi vagy karácsonyi mesét. Azért nem emlékszem, mert éppen akkor hozzám szólt az egyik roma diák: „Ott van Júlia!” Valóban Júlia közeledett a templom közepén. Oda mentem és meg-kérdeztem újra, hogy szeretne-e valamit játszani. Igen, válaszolta határozottan. Szóltam Márton atyának, felvittem a kórusba és bekapcsoltam az orgonát. Júlia játszani kezdett. Semmi rendkívülit, de szépen és nyugodtan. Úgy játszott, hogy azok a diákok, akik a templomban voltak, és sosem hallottak evangélikus korálokat, akiknek zenekultúrájuk a szórakozóhelyek és kocsmák kedvelt zenében kezdődik és fejeződik be, egy őszinte és hálás, valóban lelkes tapssal fejezték ki, miképp hatott rájuk az orgona hangja. Júlia megérdemelte, nem azért, mert valami színvonalas koncer-tet adott volna, hanem azért, amit tett. Habár Piliscsabán nem érte el az első buszt, nem ment vissza haza, hanem egy óráig, a hidegben várta a következőt, mellyel későn, majd-nem a műsor végén érkezett meg. De akkor sem maradt hátul, a templom kapujánál, hanem előre ment, és keresett valakit, akivel jelzi, hogy itt van. Ez számára nem volt „égő” sem „ciki”. És betartotta a szavát.

Júliának feketére vannak festve a körmei, mert szereti a rockzenét. Ő is néha „ellinkeskedí” az órát és a tanulást, vagy sokszor lehet látni, ahogy nem nagyon illendő módon barátjához bújik a folyósokon. Az igazgató is, amikor a műsor végén hozzá ment, megjegyezte: „Nahát, Júlia, ezt nem néztem ki volna belőled!”

Amikor kimentem a templomból, másvilág volt kint, mint mielőtt bementem. Az gondoltam: „Isten jó, nagyon jó... és nagyon tudja, hogyan kell szeretni”

Kint hó és nagyon hideg volt, de bentről még mindig az

elnémult orgonahangjának a melegsége, de főképp jóindulat, adventi jóindulat áradt. És ígéret, ami örömteli valósággá válhat.

LEHEL ÉS LAURA

Együtt járnak, két nehéz eset.

11-esek. Laura feltűnően csinos és vonzó, külsője ápoltság, belül pedig... „fegyelmezetten” zavaros? Tehetséges és belevaló. Inkább céltalan, mint lusta. Családja úgy tudom, kész katasztrófa. Anyja alkoholista és depressziós, apja régen lelépett és nővére hol itt, hol ott alszik, sose lehet tudni mikor megy haza. Ha nem foglalkoznám a szó mélységével és igazi jelentőségével, azt mondanám, hogy kész nő. Úgy ismertem meg, hogy egyszer megkérdezte, nem tudna-e fényképeket készíteni az iskolaújság számára. Én viszont-kérdeztem, szokott-e fényképezni, van-e fényképezőgépe, szereti a „szakmát”? Laura úgy nézett rám, mintha azt gondolta volna: „Ez az öreg miről beszél?” „Nem” válaszolt, „csak úgy”. Akkor odaadtam a fényképezőgépet, és megkértem fényképezzen valami adott témáról. Kiderült, hogy nagyon jó szeme van elkapni a pillanatot. Tényleg jó képeket készített. Figyelmemet elsősorban óra közben a kőműves teremben készített képe hívta fel. A kép közepén, háromszöglet alakotva három tanuló jellegzetes szerszámaival a kezében ennek a szereplőit, ketten közülük jobb és baloldalon ülnek, a középen és alig hátrébb a harmadik áll egy lapátot támaszkodva. Félig kíváncsi félig kópés tekintetük a csinos fényképészhez szegeződik. Az ablakon beszűrődő gyenge tavaszi fény és a gyengén felszálló por egy pogány ikon jelleget ad az egész alkotásnak, sőt, mint néhány ikonnál, a néző azt a vonzást érez, hogy belépjen a képbe, részévé váljon abban az üresen maradó helyen, a három tanuló és az alkotó között. Laura több remek képet készített az iskolaújság

számára, de ahogy telt az idő, azt is láttam, hogy kitartása nincs, lelkesedése egy adott pillanathoz igazodik. Így kellett elfogadnom „hozzájárulásait” az iskolai újsághoz. Hol van, hol nincs.

Később megismertem barátját, Lehelt. Minden tanárnak elege van belőle. Nagy dumás és az iskola leglinkőbb diákja. Lakatosnak tanul, de keze ügyetlen, annyira amennyire vág az esze. Az ő családja átlagosnak tűnik, azért nincs mire hivatkozni kéne. Mert szélhámos kedvességéhez egy ily fia-talhoz nem illő cinizmus párosul. És öntelt. Többször volt fegyelmezve, a „kirúgás” szélén táncol. Bevallottan füvezik és talán már nem legenda, hogy az iskola dílere, de valahogy mindig megússza.

Egy szép napon ő is közölte, hogy szeretne írni valami cikket az újságba. „Miről?” –kérdeztem?– Rám nézett, mintha én lennék kisebb bűntényeknek a cinkosa. Természetesen a drogról, azért, hogy „eloszlassam a tévhitet”. Én belementem játékába és kértem, hogy írja le a gondolatait, meggyőződéseit. Eléggé meglepődve az én beleegyezésembe, eltávozott azzal az ígérettel, hogy elhozza nekem a cikket.

Két hét után újra találkoztam vele és számon kértem ígéretét. „De én nem szeretek írni, mondta, hanem inkább beszéljünk róla” –válaszolt-. Így is lett, közel két órát elbe szélgettünk, de nem a drogról, hanem a világról, az életről, ahogy ő látja, a fiatalokról, magáról. Lehelből nagy ember lehetne, ha nem nézne mindent olyan cinikusan és annyira fentről, ha abbahagyná a folytonos okoskodását és provokatív szemtelenkedését. Ami reménytelen, hogy ezt ő nagyon jól tudja. „Érzem, hogy elbutulok” vallotta be. „Gyógyulása” talán időkérdés... Remélem. Advent utolsó hetén osztályfő-nőke mondta, hogy vége, igazolást hamisított, fegyelmit indít, és reméli, Lehel elmegy az iskolából. Pedig osztályfő-nökét nagyon jó, türelmes embernek ismerem. Január végén kiderül, mi lesz Lehellel.

Szentestén, pontosan 24 órakor egyetlen SMS-t kaptam. „Boldog Karácsonyt, tanár úr!” volt beleírva, Lehel és Laura aláírással.

MA...

Év végén Laura szakított Lehellel és dolgozni kezdett nem tudom miben, talán egy presszóba vagy éjjeli mulatóban. Iskolakezdéskor újra beiratkozott a suliba és sikeresen befejezte a pincér szakmát, utána leérettségizett. Most tényleg azt lehet állítani róla, hogy jó úton jár, hogy kész nő legyen. Akinek céljai vannak, tudja mit akar és tisztába van képességeivel, azzal, hogy mindene megvan, hogy elérje azt, amit szeretne.

Lehelt soha többé nem láttam és senki sem tudja mi lett a sorsa.

Részletek Lehel monológjának: *Fiatalok*

Én is fiatal vagyok azért, ha mondom, magamról is szólok. Még akkor is, ha bizonyos dolgokat másképp látok, másképp viszonyulok hozzájuk.

A mai fiatalokat a média befolyásolja, „agymosottak”, a rossz példák imponálnak nekik. Így elvész az egyéniség, csak utánozzák a tévében látottakat. Vagy azt, aki éppen a szomszédja, akit az osztálytársa jónak tart. Ebből adódik, hogy majd minden fiatal így éli le a hétköznapjait: Ugyan mit gondolnak mások róla, minek tartják őt? Sajnos azt hiszik, hogy be kell állni a sorba is, pedig fontos, hogy megmaradjon a saját egyéniségünk.

Úgy látom, az emberek elég ostobák. Én nem tudom milyenek voltak mondjuk 20 évvel ezelőtt, de talán ők is olyanok lehettek, hisz elég körbe nézni miképp működik a világ. A társadalom morálja együtt hanyatlik a gazdasággal, mert ott, ahol problémás a megélhetés, ott az embereknek nincsen kedvük olvasni, nem marad

idejük értelmes dolgokra, gondolatokra... Örül, hogy él. Leül a tévéhez, és ez bőven elég neki, miután agyondolgozta magát, hogy élni tudjon...

Nem meglepő, ha az agya fogékonyabb Győzike-showra, mint Dosztojevszkijre.

A fiatalokat nem a munka az, ami visszafogja a valódi értékek keresésében, hanem a folyamatos megfelelni vágyás.

Itt a suliban is az az imponáló, ha valaki „hülye”, vagy utánoz-za a tévében látott hülye celebeket, azok stílusát. Az igazi baj az, hogy ha valaki állandóan ezt teszi, olyanná is válik. Agy halott lesz.

Bizonyos értelemben sokszor érzem, hogy engem is fenyeget a butulás veszélye, például egy ideje észrevettem, hogy elveszítettem a szókincsemet, nem tudom elmondani mi foglalkoztat. Azelőtt könnyebben meg is találtam a szavakat.

Az ifjúság célja? Csak a pénz és a presztízs. Az is baj, hogy eze-keket csak rövidtávon tudják elképzelni, úgy gondolják. Mindent a legrövidebb és könnyebb úton akarnak elérni. Tudják, mi lesz a vége, de nem érdekli őket, csak a pillanatnak élnek.

Két végletet figyeltem meg a fiataloknál: vannak, akik tanulás-sal töltik az idejüket, alig szórakoznak, ezeket „életképtelenek” tartom.

A másik véglet, azok az „életrevalóbbak”.

De rövid időn belül megfordulhat a kocka, mert utóbbiak, még ha sok tapasztalatban is volt részük, egyáltalán nem biztos, hogy azokkal mentek valamire, kamatoztatták tapasztalatait, a tudásukat.

Ismerem magam, én sem vagyok különb. Érzem is, hogy megb-butulok, hanyatlak a tudásom. De mégis, legalább észreveszem, látom, mi történik másokkal és velem is.

Régebben, az általános iskolában mindenben jobb voltam, nem tudtak újat mondani. Azóta elhaladtak mellettem, én pedig lemaradtam. Talán azért, mert bölcsnek tartottam magam és bezárkóztam. Aki nyitott, az többet tud befogadni, azért fejlődik.

Ezért vezéregyéniségek kellene, akik másképp csinálják, akik példaképek lehetnek az ifjúság számára, akik hatnak rájuk.

Lehel

ZITA

Egy kolleganő azzal jött, hogy elküldi hozzám Zitát, aki szakácsnak tanul és verseket ír. Jelentkezni szeretne az isko-lai „Ki mi tud?” versenyre. Azt kérte, nézzem át a verseit és mondjam el a véleményemet, bíztassam őt. Másnap Zita eljött, egy nagy kék dossziéval, amiben írásait gyűjti. Zita 18 éves, hosszú barna haját szabadon engedi, csinos, kedves, mosolygós, nem sokban különbözik osztály és iskolatársai-tól, talán ápoltabbnak néz ki és átlagos, egyszerű öltözködésének összeállítása jó ízlésről árulkodik. Igazából eleinte fiatalabbnak néztem, talán 16-17 évesnek? Nagyon jól esik, amikor egy fiatal diák határozottan nyújtja a kezét és egyenesen a szemembe néz, amikor köszön. Úgy, mint Zita. Leült és megkérdeztem, melyik versét szeretne, hogy először elolvassam. Elég sokat lapozott előre és az „Egyetlen...” címűre bökött. Én felkészültem arra, hogy egy vagy több szerelemes verset találok, ami próbára teszi türelmemet és megértő, segítő szándékomat, tudniillik nem először –főként lánydiá-kokhoz a verseiket az iskolaújság számára. Ezek között jó pár kedves és ígéretes verssel is találkoztam már, de a többségnek bizony inkább „szappanopera”-stílusa volt. Csak bimbók, amelyekből sosem lesz virág. Mert minden művészeti alkotás nem csak valami valóságot ábrázol, hanem szintén visszatükrözi miképp látja, átéli és értelmezi a szerzője. Amikor ő átadja nekünk, érzékelhetjük miképp hatott rá, és mit akar vele üzeni. De a túlzottan elhúzódo éretlenség, a közöny, a vízió és a változás igénynek a hiánya, a középszerű és szürkés környezetbe való beletörődés meg-szüli a felszínes látásmódot, és emiatt már nincs rés, amin át utat találna az elmélyülés vágya, a lényeg és a rejtett üzene-tek keresése.

Így hát, türelemmel és megértéssel olvasni kezdtem Zita versét... És szinte azonnal, már az első sorokban egy egés-

zen más „légkörben” találtam magam, mint mielőtt belépett volna a kis tanáriba. A tiszta makulátlanul fehér, rendezett lapokra, szép és világos írással bontakoztatta ki belső világát. Versét kétszer is elolvastam, azért, mert jó volt elolvasni. Utána az előzőt is, és a következőt, és másokat is, és így tovább, közel fél óráig. Vers és vers között feltettem kérdéseket, megjegyzéseket fűztem... na, óvatos kritikát is megfogalmaztam, amikor –igazán ritkán– „közhelyes” mondatok, szavakat vagy fordulatokat találtam. De nem a „konstruk-tív” kritika miatt tettem, hanem mert sajnáltam, hogy ebben a gazdag lélek-kertben, amit Zita kitárt verseiben, méltatlan gazok is voltak. Olyanok, mint az idétlenek és udvariatlan idegenek, aki jelenlétükkel zavarják a barátságos találkozást, párbeszédet. Sokat tudtam meg Zitáról. Ő, nőies és ápoltságával lelkesen irányított, hogy melyik versével folytassam az olvasást. Közben röviden, tömören mesélt magáról. Mert, mint kiderült, minden verse életének valamilyen élményhez kötődik, főként személyekhez, helyzetekhez, de elsősorban, ahogyan ő vallotta: érzésekhez. „Érzéseimet inkább leírom, mint, hogy elmondjam.” árulta el.

Zita tizenkét éves kora óta írja verseit. Azóta, hogy vége lett a gyermeki „játszadózásnak”, és fel kellett nőnie. Élete nem volt könnyű, hisz egy családi tragédiából indult. Apja 3 évesen elhagyta őt, anyját és öcsét. Még gyerek volt, amikor beteg anyját kellett ápolni. Anyagilag korán kellett saját magáról gondoskodnia. Éppen serdülőkorba lépett, amikor elment otthonról és barátjához költözött, akiről két év után kiderült, hogy csúnyán és folyamatosan becsapta őt. Visszament anyjához és öccséhez. Most „igyekszek a jó dolgokra, összeszedem magam, szakmát szerzek, hogy azután tudjak dolgozni és közben leérettségizni”.

Zita verseiben nem csak megrendítő „érzéseket” sőt, versnek „álcázott” emberi drámákat, vallomásokot a szerelemről, a csalódásról, az életről, de több „bölcsséget” is találtam, mint több felnőtt és „képzett” költőemberben.

Miközben így „bízattam” Zitát, meg is kérdeztem, honnan „szedi” ezeket. Ő nagyon egyszerűen válaszolt: „Ezek csak érzések, nem tudom honnan szedem, ilyen volt az életem, talán ezek az élet „leckéi”.

Zitának igaza van, mert az életünk folyamán mindannyian találkozunk mindenféle ösvénnyel, lehetnek rosszak vagy annál is rosszabbak. Valamikor könnyebb máskor szin-te lehetetlen szakaszon járunk, keresztutakat, kitérőket és zsákutcákat találunk, amikor dönteni kell. Nem tudjuk miért, de néhány ember számára ez az út nagyon nehéz és igazságtalan lehet. De végeredményben, mindenkitől, csak saját magától függ, hogyan értelmezi az élet leckéit, elakad, megbénul és legyőzve feladja a küzdelmet, vagy állva marad, hogy tovább keresse a helyes irányt és minden bukás és kudarc ellenére azt kövesse, mint az ő esetben.

MA

Már egy jó ideje, hogy nem látom Zitát a suliban, azért érdeklődtem utána a tanárnőjénél. Zita még nem tudta megvalósítani álmait. Még egy kitérő, egy új ösvényre lépett. Szerelmes lett egy osztálytársába és gyereke született. Tanárnője szerint a párja egy jó fiú, dolgos és becsületes, Zita jól van, nyugodt és boldog. Életének egy másik fejezete, amiből költemény lehet. Mert semmi kétségem nincs, hogy Zita még sok verset fog írni, úgy fog élni, hogy valamikor, később vagy korábban minden álmait valóra fogja váltani.

Zita, tizenhat évesen írt két verse:

Egyetlen...

*Egyetlen szó, miben még hiszek,
Egyetlen titok, mit a síromba viszek.
Egyetlen álmom, aminek élek,
Egyetlen ölelés, amit tőled kérek.*

*Egyetlen szerelem, mely örökké tart,
Egyetlen csók, mi hurrikánt kavart.
Egyetlen bók, mit máig sem feledek,
Egyetlen élet, melyet még most is keresek.*

*Egyetlen éjszaka, a csillagos ég alatt,
Egyetlen emlék, mi bennem megmaradt.
Egyetlen barát, ki mellettem kitart,
Egyetlen veszekedés, mely szüli majd a vihart.*

*Egyetlen dallam, mit örökké hallok,
Egyetlen ima, mit életem át vallok.
Egyetlen mosoly, mire tisztán emlékszem,
Egyetlen emberként a tömegben végzem.*

*Egyetlen dolog, mit sohasem hagyok,
Egyetlen hiba, és elnyomnak a nagyok.
Egyetlen fellépés a világ színpadán,
Egyetlen küzdelem az élet nagy hadán.*

*Egyetlen pillanat, mit feledni nem tudok,
Egyetlen ember, kit sosem unok. Egyetlen
tollvonás egy üres lapra, Egyetlen
könnyecsepp egy szomorú napra.*

*Egyetlen tett, mit elkövettem,
Egyetlen történet, melytől emberré lettem.
Egyetlen szöveg és egy vidám dallam,
Egyetlen mondat csak, hogy hangodat halljam.*

*Egyetlen SMS, mely éjszaka érkezik,
Egyetlen autós, ki időben fékezik.
Egyetlen érzés, mely mélyen szívből jó,
Egyetlen kérdés, hogy megtudjam, mit hoz a jövő.*

Én is változok!

*Fáradt nappalok
Átsírt éjszakák
Nyomasztó pillanatok
Fullasztó nagy csaták*

*Az élet egy harc
De tanulom játszani
A fájdalom a világ felé
Nem fog többet látszani*

*Megtanulok nevetni
Hinni, bízni, remélni
Az életemet ezentúl
Vidáman fogom élni*

*Nem akarom, hogy bárki
Hogy bárki lássa azt
Ha fárasztó életemben
Egy gondolat nyomaszt*

*Nem akarok sajnálatot
Vagy netán haragot
Jobb lesz ha a gondjaimmal
Magam maradok*

*Azt akarom, hogy ezentúl
Boldognak lássanak az emberek
Könny ne látszódjon arcomon
Csak mikor vígan nevetek!*

BOTOND³

Olyan fiatalemberré válhatott volna, mint oly sokan azok közül, akik valami kifürkészhetetlen okok miatt lettek megalkotva, érkeztek e világra. Szabolcs esetében az anyja hiánya, egy munkanélküli, beteg és iszákos apa, egy báty, aki régen lelépett és a mindennap fenyegető nyomor adták a keretet egy kilátástalan sorsnak.

De Botond egy másik „mutáns”. Nem csak okos, minden iránt érdeklődő, túlél minden ütést és támadást, érzékeny mindenre de főként a zenére, a költészetre és a derűs, zaj nélküli öröme. Jó és becsületos, mert ilyen a természete, és mert tudja, hogy így helyes. Független, saját törvényei szerint cselekszik anélkül, hogy rebellis lenne. Sosem lenne képes senkit sem bántani, megsérteni. Keveset beszél, csak a szükségest és minden szavában őszinte. Alacsony termetű, csinos barnafiú, remek mosollyal, ami jót tesz másoknak. Fekete, kíváncsi és figyelmes szeme csillogása sajátos nemes csibészséget sugároz.

3_ „Nem azért helyeztél a földre, hogy itt sötétségben éljek s vakon, s más kövek haragja zúz-zon agyon, hanem azért, hogy ELFOGLALJAM A HELYEMET, mint kimunkált kő, és SÚLYOM LEGYEN, és ALAKOM” (Egy régi képeslapon találtam, szerzőjének neve ne szerepelt)

Szem előtt vesztettem, amikor befejezte a sulit. De maradt nálam egy írása, amit az iskolaújságnak szánt és átadott rövid idő után, hogy apja hirtelen összeomlott az utcán egy szívroham áldozatul. Ezzel, éppen hogy betöltötte a tizennyolcadik évét egyedül maradt egy ellenséges világban, amel-yet mindig úgy fogadott el, amilyen, érzékenységének hála kimentve belőle mind azt, ami szép és jó benne, egyetlen vád vagy panasz szó nélkül.

Botond írása:

“Ha hirtelen felnősz”

Egy ember több okból kifolyólag nőhet fel hirtelen, és itt nem a méretbeli vagy életkorbeli növésre, hanem a gondolkodás és az eszme megváltozását értem.

De előfordulhat, hogy még nem állsz készen arra, hogy felnőtt legyél, (bár/annak ellenére...?) de a sorsod úgy alakult, mert mondjuk elvesztetted a szüleidet.

Sok gyerek szeretne felnőtt lenni, de higgyétek el nekem (?): nem jó móka. Rendszerezni kell a napodat, magadat kell ellátni és ez, bizony diákként nem könnyű.

Az elején sok mindent meg kell vonnod magadtól. Pl. ha cigizel, akkor vissza kell szorítanod, hogy maradjon pénz. A Víz és áramszolgáltató nem nézi el, hogy nem tudod kifizetni a havi csek-eket, egyszerűen kikapcsolja az áramot, a vizet és a visszakapcsolá-si díj drágább lesz, mint a havi számlád.

Költségvetést kell végezned, hogy egy hónapban mennyi a bevé-teled és mennyit, mire költesz, esetleg mennyi pénzed marad... ha marad.

Meg kell tanulnod a hivatalos ügyek intézését, ennek jó ha segítséget kérhetsz egy „jártas” felnőtt ismerőstől, esetleg a neten is van rá módod, segítségre lelhetsz.

Ha –ne adj isten- szüleid haláleset miatt válsz felnőtté intézd el nem csak az ehhez járó adminisztrációs ügyeket, hanem az összes

járadékot is: árvassági nyugdíj, saját jogon a családi pótlék, stb.. ezeket csak akkor kapod, ha nappali tagozatos diák vagy.

Ha még tanulsz fel kell hagynod a hétvégeiddel, mert el kell menned dolgozni, hogy elég bevételed legyen.

Rengeteg dologban korlátozódasz, amit gyermeked ifjú éveidben megtehetnél.

Arra biztos fel kell készülni (-nöd), hogy ha netán valami felelőtlenséget csinálsz, vagy hibát követsz, sokkal többen és keményebben vonnak felelőségre. És ha nem figyelsz eléggé és te vagy elhunyt szüleid rossz adózók voltak, akkor az APEH elvesz tőled mindenedet!

Botond

TUTYI, A MUZSIKUS

Régen történt, amikor még kántorkodtam. Egy temetés után beszélgettem a nyugdíjas kántorral a roma temetési szokásokról. Elmesélte, hogy fiatalon meghívták énekelni egy roma férfi temetésére. A hosszú, zenével és sírással teli szertartás után egy öreg, már eléggé spicces cigány szájából tudta meg: Ők azt hiszik, hogy közismert zenei tehetségüket Istentől kapják azért, hogy énekkel, tánccal megőrizzék a harmóniát a föld és az ég között. Amíg a cigányok teljesítik küldetésüket, azaz zenélnak, addig nem borul fel az egyensúly fentiek és lentiek, természet és természetfeletti között. Ez magyarázza azt, tette hozzá, hogy a cigányok ilyen veselkedett zenei tehetséggel vannak megáldva.

Ennek a hiedelemnek az igazságtartalma természetesen vitatható. De amikor látom és megbizonyosodom arról, hogy a cigányok milyen könnyedén birtokolják a zenét, nem tehetek mást, mint feltenni magamban az –elismerem– elég-gé komolytalan és fura kérdést: Miért van az, sokszor megtapasztaltam, bár nincs jól hangolva a gitárja, mégis a fiatal cigánynak jól szól a zenéje? Egyetlen válaszom, hogy talán

azért van így, mert zenéjével a roma természetszerűen fejezi ki ősi, évezredek nomád élete szabadságát. Annyira, hogy minden más, például a gitár rendes hangolása csak másodlagos.

Egyik, a roma kérdésekben felkészült szakember azt állította: nem igaz, hogy a cigányok különleges zenei tehetséggel születnek, fogékonyabbak lennének a zenére, mint akárki más ember. A zenélést nemzedékeken keresztül sajátították el.

Ez is egy másik, vitatható állítás, viszont igazán létező és meglepő tulajdonság a cigányság különböző rétegeiben: Ez a tehetség milyen gyakori, szinte általános jelenség, s hogy milyen könnyen, kevés erőfeszítéssel jelenik meg náluk ez a zenéléshez való tehetség, hajlam és ügyesség.

Az is feltűnő számomra, ahogyan a zenélésben meg vannak osztva a szerepek. A férfi hangszeren játszik és énekel, vagy táncol. A nő nem, vagy nagyon ritkán játszik hangszeren, elsősorban táncol, és csak ha jól tud, énekel is.

Annak ellenére, hogy a veleszületett egyéniség saját vonásai határozzák meg elsősorban sorsát, és ezek már fogantatása pillanatától kódolva vannak az ember génjeiben, mégis sokszor az a környezet, amiben megszületett, nevelkedett, tagadja és szembezáll az egyéniség valamelyik vonásával, elkerüli vagy lenyomja, nemesíti és nagyobbá teszi néhány kódvonalát, hogy más irányt adjon, mint az előre látott vagy képzelt sorsnak. De ha még jobban figyelünk néhány élettörténetre, ez is csak félig meddig igaz. A valóságban, ami döntő, hogy meg tudjon történni a sorsváltás, szintén kódolva van kezdetől az emberben. A veleszületett tehetségen és hajlamán kívül, a környezetéből fölszí-vott és ráragadt jellemzőkön kívül hordozza-e vagy nem hordozza magában a bátorságot, a vágyat és a lappangó képességet, hogy merje és akarja megváltoztatni a látszólag elkerülhetetlen sorsot, kilépni az akadályozó környezetből,

legyőzni a nehézségeket és ekképp felépíteni egy új, másik jövőt.

Tutyi a zenész romagyerek sosem tanult zenét, a Pérónak nevezett bicskei cigánynegyedben (gettó) született és nevelkedett. Beiratkozott a szakiskolába a kőműves mesterségre, amelynek sajátítása a legkönnyebbnek mutatkozik a kevésbé művelt és cél nélküli fiataloknak. A cigány közösségekben a lányok nagyon korán szülnek, mert hagyomány, hisz az anya és a család iránti tiszteletet a gyerekek száma is emeli. Megélhetési lehetőség a gyermekekért járó különböző segélyek miatt. A fiúkat szintén nagyon korán munkára szánják szülei, csatlakozzanak valamelyik építkezéshez, ahol segédmunkásokként keverik az anyagot, a betont, cipelik a zsákokat, téglát, tolják az anyaggal teli talicskát, és hasonló nehéz munkákat végeznek. Ez aránytalanság még nem egészen kifejlett testalkatuk és a nehéz munka között: sokan közülük idő előtt rokkanttá válnak, vagy legalábbis többé-kevésbé súlyos gerinc-, ízületi bántalmakkal küszködnek, s így másikat választ a megélhetéshez... növeli a segélyekre várók sorát.

Tutyi még nagyon fiatal, éppen tizenhat éves volt, amikor megismertem. Elégé alacsony, mégsem gyenge testalakú. De nyilvánvaló, hogy lógásai miatt a kőművesség nem neki való, de azért sem, mert amit legjobban szeret: zenélni – és a zene is szereti őt. Négy, talán öt év után pár hete láttam újra. Inkább ő látott meg engem, amikor egyik szünetben kimen-tem a suliból, hogy kiszellőztessem a fejemet, megnézege-SEM, hogy haladnak a városközpont felújítási munkái. Messziről hallottam cigány hanglejtéssel a megszokott kös-zöntést: „Jó napot, tanár úr, hogy van?”. Kb. 50 méterre tőlem, a tér közepén pillantottam meg azt, akitől hozzám érkezett a hang. Tutyi volt, érettebben, talán egy kicsit kövé-rebben és megnőve. Mindenkori munkaelkerülési hajlamát

testhelyzete jellemezte: egy lapáthoz támaszkodott két karjával, az állát pedig a karján pihentette. Egy csoport közepén állt, akik valószínűleg ugyan úgy álltak a munkához, mint ő, azaz: várhat, majd... Odamentem hozzá, de nem válaszoltam kedves köszöntésére, hanem félig szigorúan, félig megértően és humorosan, hangosan megkérdeztem tőle. „Szia Tutyi! Na és hol van a gitárom?” Mert nem felejtettem el, hogy bizony ő volt az, aki a kocsimból kilopta drága *Fender* akusztikus gitáromat, amit a suliba szoktam volt vinni éppen azért, hogy a roma fiatalokkal énekeljünk. Amikor megtörtént az eltulajdonítás, Tutyi eltűnt a suliból. Amivel megerősítette azt a gyanút és az iskolatársai között keringő, rosszakaratú pletykát vagy mások komoly és tárgyilagos meggyőződését, hogy bizony ő volt a tettes. E társai közül szintén voltak olyanok, akik tudták, melyik településen landolt a gitárom (de hozzáfűzték azt a figyelmeztetést, hogy oda inkább ne is menjek, mert ott egész könnyen kerül ki a bicska a zsebekből). Így hát elbúcsúztam szeretett gitáromtól azzal a reménnyel, hogy legalább olyan valakihez került, akinek szüksége van rá, és úgy megszereti, mint én.

Tutyi sose tanult zenét, semmi fogalma nem volt zeneírásról, olvasásról, s a kotta olyan kifürkészhetetlen volt számára, mint az egyiptomi hieroglifák, a Braille-, a kínai vagy az arab írás. Az iskola agyonhasznált, öreg szintetizátorán viszont képes volt egy-két órán át játszani a cigány dalokat – szinte szünet nélkül úgy, hogy egyszer sem ismételt volna akár egyet is. Hallás után játszott, egyszerűen de hibátlanul rövid és kerges ujjával, amelyeknek körmét majdnem tövig rágta a gomba. Közben mások – főként a lányok – táncoltak, táncoltak fáradhatatlanul.

Egyszer Tutyi érdeklődött a kotta iránt, a hangok, kulcsok és más rejtelmek ügyében. Tetszett az érdeklődése, és lelkesen de nagyon egyszerűen elmagyaráztam neki a legalapvetőbb zenei ismereteket. Ja, ja, szólt időnként a fejét csó-

válva, de hamarosan rájöttem, hogy tanításaim nem tudtak utat nyitni eszének legkülsőbb burkain át. Az igazi érdeklődés és figyelem hiánya, határozott ellenállás a tanulás iránt – emiatt hiúsult meg tanulása, és nem azért, mert buta lett volna, sőt...

Tutyi szelíd de nagyon éber gyerek, kedves, jólesik a társasága annak ellenére, hogy nincs éppen kibékülve a higiénia alapszabályaival – az emberi test különféle szaganyagait illetően.

Több különös anekdotát őrzök Tutyitól. Egyszer azt kérdeztem tőle, tulajdonképpen mi az oka, hogy ő sosem táncol. Megdöbbenve „tudatlanságom” okán nagy szemekkel – és mintha megsértődött volna – ezt válaszolta “Én? Én nem táncolok. Én muzsikus vagyok!”

Egyrészt napról napra megbizonyosodtam közömbösségéről a tanulás iránt, másrészt pedig figyeltem Tutyi tehetséget, hogyan szórakoztatja és táncoltatja, főként a lányokat, és azért igyekeztem lelkesíteni, hogy próbáljon fejlődni, s akkor pénzt kereshet a lakodalmokon, roma ünnepeken. Ezt nagyon jó néven vette, tetszett neki, és ebbe kezdte beleélni magát. Végül eljött az a nap, amikor fénylő szemmel, fülig érő, elégedett mosollyal tudatta velem, hogy megvolt az első lakodalma, egy közeli faluba hívták meg, hogy ő szórakoztassa a násznépet. „Gratulálok, Tutyi! De... ingyen zenéltél, vagy fizettek?” “Nem ingyen, hát!” – válaszolt kicsit sértődötten. Erre kíváncsian megkérdeztem, mennyit kapott. „Nem pénzzel, -válaszolt büszkén- egy kis malaccal fizettek, majd meghizlalom karácsonyra”.

Más alkalommal azzal lepett meg, hogy hozott magával egy eléggé kezdetlegesnek látszó tamburát. “Na milyen, tanár úr? Én „csinátam”, egyedül.” Ahogy mondom, a hangszer elég kezdetleges volt, de működőképes. Ezért megdicsértem a munkáért, és hozzátettem, hogy az igazi tamburáknak egy kicsit rövidebb a nyaka, ez túl hosszú

sikerült. Nézegette a tamburáját, nagyon komolyan, csendben, mintha erősen megfontolta volna az észrevételemet. Nem telt két-három nap, amikor újra megmutatta a tamburáját. Eleinte azt gondoltam, egy másik tambura volt, hisz rövidebb volt a nyaka. "Most jó? Levágtam egy darabot és újra összeragasztottam" –mondta. Nem látszott, hogy a hangszer valahol "csonkítva" volt, ami bizonyíték Tutyi türelmére, precizítására és tehetségére. Az ugyancsak tény, hogy a tambura ugyanolyan működőképes maradt, mint hosszú nyakkal, elfogadhatóan lehetett rajta játszani. Tutyi, aki szinte nem tud olvasni, osztani, szorozni, sikeresen elkészítette első, Luthier-inashoz méltó munkáját!

Mikor oly hosszú idő után meghallottam köszöntő szavát ott, a városközpont-építő munkálatokon –úgy támaszkod-ván lapátjára, hogy semmi szándékot nem mutatván a rendeltetésszerű használatra–, arra a kérdésemre, hol van a gitárom, erősen, rázta a fejét. "Nem, nem én vótam, a Rómeó, ő vót, aki ellopta." "És most hol van Rómeó?" A fejével találmra az iskola felé mutatott. "Oda benn van" –válaszolt. Félreértettem válaszát, és hitetlenkedve újra rákérdeztem. "Azt akarod mondani, hogy Rómeó újra bei-ratkozott az iskolába?" "Nem, nem" – nevetett. "Oda benn, a bertenben, és ott is marad sokáig." Témát váltottam, és meg-kérdeztem, hogy játszik-e még roma ünnepeken. "Játszok hát!, muzsikus vagyok" –állította határozottan és nagyon büszkén. Ezzel elbúcsúztam tőle, sok szerencsét kívántam neki, a cigány szokás szerint. Másnap újra áthaladtam a főté-ren, láttam a munkásokat, de Tutyi már nem volt köztük.

Tehetség, képességek, hajlandóság, környezet, mind-mind meg tudják határozni egy ember sorsát, de ugyanúgy az akaraterő, a vágy, hogy valamin változtasson, hogy lelép-jen a sehová sem vezető útról, és adományait kamatoztatva megkeresse a számára igazi, vonzó utat. Mi lett volna

Tutyiból, ha nem a bicskei Péróban, hanem máshol született és nevelkedet volna? És mi lett volna belőle, ha meg lett volna benne az akarat és bátorság, a kitartás, hogy változtas-son a sorsán? Mindenesetre nem kételkedem abban, nem tagadom le, hogy Tutyi minden kétséget kizárva zenésznek született, és mindig az is fog maradni. Feje búbjától egészen a talpáig igazi muzsikus.

És egy igazi munkakerülő, lusta és szerethető cigány fickó.

IV

Dávid**a blues felmagasztalása**

1

A Városligetben található a Sörsátor, amely valójában egy óriási cirkuszi sátor, ahová be lehet ülni egyedül, párosban, barátokkal, s nagy páras poharakból, korsókból lehet fogyasztani ezt a remek és annyira kedvelt sárga, jó hideg és habos elixírt.

Néhányan bort isznak, egynehányan üdítőket, de természetesen erősebb italokat is, amelyek megfelelően fogyasztva belül égetnek anélkül, hogy ártanának.

Aki a Sörsátorba csak azért téved be, hogy kíváncsiskodik, nézelődjek nem tud más tenni, mint ott maradni és összeolvadni a tömeggel. Italt kér, hallja a zenét, és egyszer csak táncolni kezd. Általában a helyiséget teljesen vagy majdnem teljesen megtöltik a vendégek, a faasztalok körül mindenféle emberek, akik a sokszínűségük ellenére (kor, magasság, súly, nem) mindannyian hasonlítanak egymásra. Mindegyik egyedi és más, együtt viszont összeolvadnak. Ezért, ha némelyikük valamiben futólagosan kitűnik a többiek közül, mégis olyan, mint mi magunk. Fiatal vagy középkorú párok; a magányos iszákos; a meghatározatlan korú nő, aki még mindig keres valakit, a számára igazit; a könnyen és talá-lomra megszerezhető mámort, lányt vadászó fiatal suhanc;

kisebb-nagyobb csapatok, emancipált lányok, akik arra vannak kárhóztatva, hogy mindig kettesben-hármasban jöjjenek-menjenek... Munkások vagy munkanélküliek, buták vagy okosak. Semmi különös. Kevésbé értelmiségiek vagy a felső osztályhoz tartozók. Hétköznapi, átlagos emberek, akik szeretnek élni vagy talán úgy érezni, hogy valóban szép az élet, és emiatt is keresik a többi átlagos emberek társaságát, azokat, akik olyanok, mint ők. Isszák azt, amit a test megkíván, hangosan beszélnek egymással, és összezsúfolódva táncolnak a nekik jutott szűkös helyen, a színpad előtt vagy az aszalok és padok közötti vékony folyosóin, ahol mint furcsa zsonglőrök saját különleges tánclépéseikkel jövet-menet sietnek a pincérek a poharakkal, habos korsókkal teli tálcákat a magasba emelve.

A Sörsátorban mindenki iszik, és mindenki táncol, és senkit sem érdekel, mire és hogyan táncol, mert csak úgy tudja kiengedni magából mindent, és úgy mozgatja meg a csontváz minél több csontját, szabadon, kizárólag a zene ritmusának engedelmességgel. Mindegy, hogy mit és hogyan táncolnak. A lényeg: elérni és megtapasztalni valamit, ami nagyon közel áll a szabadságérzéshez, még akkor is, ha csak néhány óráig tart. Ha a tánctudása megengedi, akkor ki tűnhet a többiek közül, veszélytelenül, anélkül, hogy bárkit lenyomnának vagy támadnának. Néhány percig azt érezheti, hogy „jobb és ügyesebb” másoknál,

Ott a Sörsátorban Mártával belecsöppentünk egy kisebb-fajta blues-fesztiválra, amire bennünket Alex hívott meg, aki a zsámbéki benzinkútnál dolgozik, aki a kocsik közötti szünetben megtanult gitározni, és megtanulta, mi is az a blues. Tehát ott, a Sörsátorban találkoztam újra Dáviddal. Már készülődött a következő együttes, hogy színpadra álljon, amikor az asztalunkhoz jött és bemutatkozott: „Jó estét tanár úr, emlékszik rám? B. Dávid vagyok, hogy tetszik lenni?” Csupán néhány másodpercig kellett turkálnom az emlékeim

között, hogy felismerjem. Amikor utoljára láttam, tizenhét, talán tizennyolc éves volt. Most, két évtized után harminchét-harminnyolc lehet. Szép fiú, laza, de tisztelettudó, mindig mosolygó, vonzó, melegség sugárzik belőle. Ilyen volt, s ilyen most is.

Akkoriban kapta vissza a ciszterci rend a Sz. I. Gimnázium az államtól, és kihívásként a visszavonuló ateis-ta világ felé indította első vallásos osztályát. Mindannyian, lányok és fiúk, kedvesek, okosak és tele jó tulajdonsággal. Jól kiválasztott csapat, ami elég természetes egy ilyen fajta, félig-meddig elitista, méghozzá egyházi iskolában.

De Dávid más volt, mint ők, és sosem értettem meg pontosan, hogyan került bele ebbe a csoportba. Valaki elég élesen fogalmazta meg a különbséget Dávid és osztálytársai között: „Amikor velük vagyok fázom, kivéve Dáviddal.” Akkor is, most is túlzottan szubjektívnek, sarkosnak tartottam és tartom ez a megállapítást, de mégis volt benne valami. Az egyik tanári értekezleten, amikor ismét Dávid volt a téma, véleményemet valamivel finomabban fejtettem ki: „Nem tagadom, hogy ez egy jó és kedves osztály de csak Dávidban látok fantáziát.” Talán azért, mert Dávid nem nagyon alkalmazkodott a csoporthoz meg azokhoz az elvárásokhoz, amelyeket az iskola és tanárai támasztottak. Sem a célokhoz, sem a viselkedési szabályokhoz. Dávid tisztelettudó volt és jó diák, de magában hordozta az engedetlenség és a saját úton járásnak a csíráját. Viszont engedetlensége nem volt kirívó, zajos, nem is volt ártalmas, szemtelen, pimasz, nem volt éretlen és ragályos. Engedetlensége csak abban nyilvánult meg, hogy ő más volt, magához hű marad, és ez mindenben látható és nyilvánvaló volt. Talán ebben az ártalmatlan engedetlenségben bizonyos fokig közrejátszott az is, hogy bár hívő volt, de vallásossága, kapcsolata Istennel, a Hozzá vezető útja nem olyan volt, mint ahogyan „illett”.

Már akkor énekelt, megvolt a saját együttese, részt vett az

iskola énekkarában és diákszínpadában, közreműködött minden iskolai ünnepségen. És természetesen főszereplője sok diáklány álmainak. De, még nem volt meg benne a bölcsesség, amit az évek nyújtanak ahhoz, hogy tudja elkerülni a tanárokkal és osztálytársaival való ütközéseket, később része volt a botlásnak, amit barátnője követett el, ezért valahogy a dolgok megváltoztak körülötte. Utolsó emlékem róla, amikor meglátogattam a barátnőjét a kórházban, ő is ott volt. Azóta alig láttam a suliban, végül már nem találkoz-tam többé vele.

És most itt van előttem ezen a blues-esten. Mosolyog, és bőkezűen megosztja velünk örömét, melyet újratalálkozásunk okán érez. Így beszélgettünk röviden, mielőtt együttesével felment volna a színpadra énekelni.

Büszkeséget éreztem miatta és érte is, barátsága okán. Azért, hogy megismertem és egyik tanára lettem, és azért is, mert Márta is megismerhette e különleges embert, hallhatja, ahogyan énekel. Jó volt látni őt a színpadon, állt és énekelt, mintha semmi sem történne, és mégis ez a semmi vonz, csábít, és örömet szerez. Azután látni a kisfiát is, egy ötéves vörös hajú manó, aki együtt énekel az apjával szanaszét hintve örömét, energiáját és tehetségét. Pont úgy, mint Dávid

Mártával a Sörsátorban, a blues, a zene és Dávid...
Kitűnő kombináció.

2

Sosem tudtak meggyőzni ezzel a lélekvándorlással vagy reinkarnációval. És úgy gondolom, hogy egyetlen egy élet, amit bár botladozva járok, elég ahhoz, hogy célhoz érjek. De ha netán újjászületnék, akkor talán blues-énekes lehetnék. Így, két vagy három, talán eléggé jelentéktelen mondattal tudnék jó mélyről kiemelni és minden irányban szétszórni

mindent, amit legbelül hordok: a feketét és fehéret, a fentieket és lentieket, a szépet vagy rútat, a jót vagy rosszat, amire vágyok, és amitől félek, az összes elfogadásaimat és tagadásaimat. Nem kell nekem harcolnom, sem keményen ásnom, hogy lejussak a legmélyére, a legtisztábbhoz. Minden, ami dalommal együtt áramlik kifelé, mélyebből már nem is tudna jönni. Énekemmel lehetővé válna az őszintébb pár-beszéd Istennel, emberibb és alázatosabb, néha hiú, máskor kétes miszticizmusok nélkül.

Úgy, amint Ádám és Éva a paradicsomi kiűzetésük után, én is a hangommal tudnám levetni magamról, mindazt, ami eltakar. Felesleges cirkalmak és díszítmények nélkül, tudatos vagy tudattalan kiegészítések nélkül megmutatni azt, amit én sohasem fogok tudni, de Isten a kezdetek óta igen: ki is vagyok valójában.

V

Máté, Dániel, Sára

A félig-meddig ironikus és provokatív alcím Máté ötlete, és az együttes honlapján szerepel.

Nyilvánvaló, hogy az általa alapított együttes stílusa az ellentéte –és első látásra mintha tagadása– lenne a nagy mester zenepedagógia módszerének, amely a régi rendszer alatt évtizedekig, erőteljesen uralta és mederben tartotta a magyar zenei életet a gyermek első lépéseitől, az óvodában.

Az együttes fiatal tagjai bár ennek a módszernek a gyermekei, mintegy termékei, kihajítanak az ablakon mindent, ami megszokott, mindazt, ami a legkisebb részletekig meg lett tervezve és a gyakorlatban is alkalmazva volt. Az együttes megszabadul piros úttörőnyakkendőjétől, kilép a sorból, az énekkarból –hálásan mindenért, amit tanult és kapott–, de ezentúl úgy és azt zenél, ahogy a kedve tartja. Az alapot, az eredeti dallamokat teljesen birtokba veszi, tisztelettel, de szenvedélyesen magáévá teszi, s így dallam és előadó oly módon összefonódik, hogy lehetetlen szétválasztani őket. Ritmus, szünni nem akaró lendületesség, ötletesség, öröm és életerő. De ha jobban belegondolunk, mindezek ellenére egy ellencsavarral végeredményben igazolják –no, nem Kodály, de munkatársa– Bartók állítását a népzeneről...”vissza a tiszta forráshoz”. Az együttes egyenesen a forráshoz megy, az ír zenei hagyomány tiszta vizéből merít, és nem áll meg, amíg dübörgő zuhatagokban, viharos vízözönökben nem

tört ki.

A Sz. I. Gimnázium három diákja adottságai, különleges személyisége, felkészültsége és műveltsége okán kitűnt a legjobbak közül. Főképp Máté, okos és tehetséges, természetes módon egészen magabiztos. Talán csak azok, akik legközelebb álltak hozzá, ismerhették gyenge pontjait. Különleges képességekkel megáldva a zenéhez, az irodalomhoz, de szintén a humorhoz és a vezetéshez is. Úgyszintén veleszületett adottsága a fogékonyság, az azonnali válasz mindarra, ami körülveszi. Lángoló érzelem és értelem világ iránt és felé, amely ha ég, minden irányban szórja egymás után kisebb vagy nagyobb szikráit, szinte megállás nélkül. Sosem láttam hallgatagnak vagy közömbösnek, mindig mindenről volt pozitív vagy kritikus véleménye, amit általában humoros vagy a cinizmust súroló iróniával fejtett ki, de mondani-valója mégsem volt felületes, bántó vagy felesleges.

Egyszer, amikor még harmadikos tanuló volt, a zenete-rem zongoráján ülve határozottan fejtette ki nem tetszését egy általam írt dallamra alkalmazott szövegről: szerinte két-három szónak a sorrendje nem egészen alkalmazkodott a dallam hangsúlyaihoz. Ismertem jól, tudtam, hogy véleményének mindig van alapja, ezért az irodalomban jártas kollégáimtól is kértem a véleményt. Végeredményben mindkét változat helyesnek bizonyult, és a döntés sorrendje csak ízlés és felfogás kérdése. Az eredeti szöveget hagytam, de Máté észrevételét nekem szóló figyelmességként értékeltem, majdnem hogy hízelgőnek találtam.

Dánielnek észrevétlenebb volt a személyisége, mérsékelt s nem olyan szikrázó, de mégsem volt kevésbé okos és tehetséges. Alkatilag és megjelenésében vonzó és csábító anélkül, hogy ezt tudatosan és célratörően használná. Csak azért, mert szelídebb és mértéktartóbb volt, az együttes második emberének tűnt.

Sára, szintén amatőr zenész, az együttes női tagja. A három közül az, aki nem vett részt az énekkarban. Nemes szépségével illedelmes, egy kissé tartózkodó és szűkszavú. De minek kellenének a szavak, ha mindent ki lehet fejezni egy mosollyal, jó és figyelmes hozzáállással, kifinomult de mégis egyszerű eleganciával, és oly érzékenységgel, ami hasonló korú lányoknál nem éppen megszokott?

Nem túl következetesen, de a két fiú eljárt az iskola ének-karába. Főként Máté, aki mindenben benne volt, talán éppen azért, mert semmiért nem kellett erőltetni magát. Biztos, hogy sosem kellett agyontanulnia magát az órákra, vizsgákra. Mindig mindent jól teljesített, azt hiszem elsősorban fel-fogóképességének köszönhetően. Fogékonysága, nyitottsága az őt körülvevő világra antenna volt, s ő éjjel-nappal vette a hozzáérkező jeleket.

A középiskolai években Máténak támadt az az ötlete, hogy kelta zenei együttest hoz létre, mert rajongott ezért a zenéért, tökéletesen beszélt az angol nyelvet, ha úgy akarta ír hanglejtéssel. Akkoriban már egyszer vagy talán többször járt az Egyesült Királyságban, ahol kutattagyűjtötte és tanulta Írország eredeti dallamvilágát.

Így hát, az iskolában megszületett a kelta zene együttese. Máté volt a vezetője, énekes, gitáron játszott és ír furulyán. Dániel szintén gitározott, hegedült és az ütős hangszereket kezelte, Sára pedig fuvolásként és énekesként vette ki részét. Még két diák egészítette ki az együttest: gitárral és szájhar-monikával meg egy spanyol „cajon” (fadoboz) ütőhangszerrel. Két kitűnő zenész, akik mégis mintha mellékszereplői lettek volna az együttesnek, én legalább úgy éreztem a másik három sziporkázásával összevetve. Lényegében egy hármast, ami látható valóságában kvintett volt. Az együttes folyamatosan fejlődött, és több évig működött, később min-denki a saját útján haladt tovább. Máté színházigazgató lett, Dániel pedig pap.

Nemrég értesültem, hogy minden évben ismét összejönnek egy koncertre azért is, hogy kielégítsék a sok követő, rajongó igényét, akik újra hallani akarják zenéjüket és látni kívánják őket a színpadon.

Tizenöt év után hozzám is eljutott a meghívójuk az idei koncertjükre, a Budapesti Jani's Pub-ban. „Azt hiszem, egy fantasztikus zenés estében lesz részünk” – biztattam Martat, és persze nem csalódtunk.

Mivel régen nem hallottam-láttam az együttest, várakozásaimban inkább a tagok változásaira voltam kíváncsi, mint zenéjükre. De amint megláttam őket, megbizonyosodtam, hogy alapvetően ugyanazok maradtak. És mégis, a koncert előtti találkozáson két dolog keltette fel a figyelmemet jelezve, hogy az idő nem telik el nyom nélkül. Máté sokat hízott és egy bölcs, elégedett és boldog Buddhára emlékeztetett. Dániel fekete nadrágja és ingje a papi gallérral pedig jelezte, hogy ő bizony Isten szolgája. Így hegedült, gitározott, dobolt. Mi több, elénekelt egy ír szerelmes dalt, amelyet név szerint a sekrestyés néniknek ajánlott. Igen, mondta nekem a koncert előtt, nemrég felszenteltek, és épp holnap Rómába utazom.

Az előadás színvonala, a zene, a humor, a közönség felé zúduló bőséges életerő, pazar virtuozitásuk, a „jó hullámok” szüntelen áradása a színpadról mind olyan volt, ahogy régről ismertem, de mégis minden érettebb. Ugyanaz, de az egész több és még jobban cizellálva.

Máté, Dániel és Sára iskolájuk diáktöbbségéhez hasonlóan általában rendes családból származik, az elfogadhatóan jómódú középosztályhoz tartozik. Nyilván a családok saját bajaikat és terheiket cipelik, de a fiatalok általában nem szétbomlott vagy zűrzavaros családi közösségek a részei. A szülők többnyire értelmiségiek, diplomás szakemberek, vállalkozók illetve üzletemberek, vezetők. Azért a nagy többséghez képest ezek a fiatalok jókora előnnyel kezdik az életüket, főképp, ha összehasonlítjuk a főváros elitiskolák diákjait

a vidéki iskolákéval.

E pazar koncert után emlékeztem a csillagoség-hasonlatra, amit kisebb nagyobb sikerrel gyakran használtam a zeneórákon –talán Máté, Dániel és Sára osztályában is–, amikor szembesültem valamelyik diák makacs, alaptalan, minden zenestílus iránt megnyilvánuló tagadásával – ha az számukra ismeretlen volt, vagy túl nehéznek, megfejtethetlennek tűnt.

A Bariloche felé vezető, első autóstopos utamon történt. Bariloche városa egy kisebb, de annál híresebb idegenforgalmi nevezetesség körülbelül 1.500 kilométer távolságra Buenos Aires-től, az Andok alján található. Argentína sípa-radicsoma, alpesi jellegű tájait gyönyörű, de mégis vad erdők és kristálytisza tavak díszítik. Talán tizenhét, tizenn-yolc éves lehettem, amikor két barátommal eldöntöttük, hogy nekivágunk a hosszú útnak stoppal, részben mert drága volt a vonatjegy. De nem merném letagadni, hogy főként a kalandvágy csábított minket. Az út több napig tartott, és nehezebb volt, mint gondoltuk, terveztük – főleg attól a ponttól, hogy elhagytuk a tenger mellett lévő Bahía Blanca, azaz „Fehér Öböl” kikötővárost, és nekiindultunk volna a teljesen egyenes, eléggé sivár országútnak, amely több száz kilométeren át vízszintes egyenes vonalként szeli keresztül az argentin alföldet, La Pampa és Río Negro tartományát nyugat, a nagy hegláncolat felé.

Hiába vártunk, jeleztünk és reménykedtünk, de elakadtunk egy város széli benzinkúton, és ott vártunk hosszú órákon át, hogy valaki szíveskedjék tovább vinni minket.

Késő délután egy teherautó vezetője beleegyezik abban, hogy egy ideig elvisz, de csak akkor, ha fent merészelünk utazni, a krumpliszsákhegy tetején, amely épp a rakománya volt. Mindhárman boldogan egyeztünk bele az ajánlatba, inkább a krumpliszsákokat választottuk, mint tovább ott rostokolni éhesen, szomjan és fáradtan. De sajnos elfeled-

keztünk az autóstop egyik íratlan szabályáról, mégpedig mindig valamit tudni kell, hol fekszik és milyen az a hely, ahová visznek. Ledóltunk tehát úgy, ahogy tudtunk, a zsákokra, és elbóbiskoltunk elringatva a teherautó mozgásától és motorhangjától. Egy idő után felriasztott minket az alulról jövő hang: a vezető volt, aki tudatta velünk, hogy idáig tartott az utunk. Ő egy jobbra nyíló porúton megy tovább valami messzi tanyába, ahol várják a rakományt. Leszálltunk és eléggé tanácstalanul néztük, ahogyan a teherautó eltűnik a porfelhő mögött valami cél felé, amely felé hiába erőltettük a szemünket, olyan messze lehetett, hogy semmi jelet nem tudtunk felfedezni.

Ott maradtunk a semmi közepén, a néptelen országúton, egyetlen fa nélkül. Köröskörül sivár, lapos táj, az aszfalt és a határtalan földek között csak egy keskenyebb, alig egy méteres padka árválkodott. Már lemenőben volt a nap, azért a közelgő éjszakához sátort kellett vernünk, ami lehetetlen feladatnak bizonyult. Hisz az, ami gaznak hittünk, tüskés, apró növény volt, amely mindent beborított, akármerre mentünk. Pofátlanul szúrt és beakadt a bokánkba, kinek az edzőcipőjébe, kinek a bakancsába. Elhatároztuk, hogy csak egyet tehetünk: egymás mellé lefektetjük hálósákjainkat és hátizsákjainkat a padka hosszában. Ott alszunk úgy, hogy felváltva az egyik őrt áll, és a zseblámpával jelzi, ha egy jármű erre téved... ha nem visz el minket, legalább ne taposson össze. Megosztottuk tehát közöttünk a váltást, és máris leszállt az éj, mely teljes, koromfekete és félelemkeltő sötétséget hozott magával, ami hamarosan körülfogott bennünket.

Hajnal három óra tájban aludtam a hálósákom meleg belsejében, amikor egy hangot hallottam, és éreztem, hogy egyik társam lába lökdösi a derekamat. Ébredj, nézd! Kinyitottam a szememet, és ahogyan háttal feküdtem arccal felfelé, azonnal megtapasztaltam a csodát. Először és ezidáig egyetlenegyszer láttam meg a fejem felett a déli csillagos eget. Egy tökéletes kupolának a belseje, ahol fekete hát-

térben millió és még több millió szikrázó csillag ragyog. Olyan látvány ez, melynek varázsát semmi idegenszerű nem takarja, nem zavarja. Jobbra és balra, előre hátra forgattam a fejemet, de akármerre néztem, csak csillagokat láttam. Nem volt ház, fa, hegy, még kevésbé valamelyik, irigykedő és az égben helyet igénylő városnak a fénye, ami elterelte volna a szem figyelmét.

Ott maradtunk mozdulatlanul hajnalig, elbűvölve és betelve a csillagok szüntelen villogásától, követve újra és újra a gyémántokkal agyonszórt Tejutat és az ember keze által programozott műbolygó körutazását. Soha többé nem láttam olyan csillagos éjt.

De ez az élmény segített nekem, hogy megkíséreljem áttörni azt a sorompót, amelyet később diákjaim állítottak, ha tagadni akarták, amit nem ismertek, vagy nem is szándékoztak megismerni.

Mert úgy gondolom, hogy a művészeti alkotásokkal ugyanúgy van, mint amikor nézzük a csillagos eget. Egy városi, kisebb lakásból, előítéleteinktől, tapasztalatok és ismeretek hiányától körülzárva egy éjszakán kinézünk az égre a mosdó kis ablakán át, és megcsodáljuk azt az egykét, három alig pislákoló csillagot, amelyeket nem fednek az épületek, vagy nem nyomnak agyon a városi fényei. És anélkül, hogy tudnánk valamit az égről és a csillagokról, azt hisszük, hogy e valóságon kívül nincs más.

Feltételezzük, hogy egy másik éjszakán a város peremén sétálunk, felnézünk és rájövünk, hogy nem csak kettő-három csillag csüng az égből, hanem sokkal több, s mind különbözőek, mivel halványabb az egyik, fényesebb a másik, kisebbek, nagyobbak... Csodálatunk növekedni fog.

Az is lehet, hogy életünkben alkalmunk lesz vidéken táborozni erdőszélen, egy tisztás mellett, és pontosan hajnali három órakor kell kimennünk a sátorból, hogy könnyít-sünk magunkon. Akkor is, talán ásítások közepette felfelé

nézünk (az embereket mindig vonzották a csillagok), és olyannak látjuk a csillagos eget, ahogy eddig soha, amilyen-nek sose tudtuk volna elképzelni. Rádöbbenünk arra, hogy előtte vakok voltunk, fogalmunk sem volt milyen egy csilla-gos ég.

És ha Isten, a sorsunk, netán a szerencse is úgy akarja, az élet talán elvezet oda, ahol háton fekvé, a pampák kellős közepén, mint egy kupola belsejében nézzük és gyönyörködünk a déli égbolt nyújtotta örömteli ajándékban. Akkor fogjuk megismerni a tökéletesség egyik oldalát. Mert a teljeség csak akkor lesz lehetséges számunkra, amikor nem kupola, hanem a gömb közepében nézhetjük a csillagokat, amelyek akkor majd teljesen körbeölelnek minket, oldalról, felülről és alulról is.

Ha nincs meg a képességünk, igényünk, lehetőségünk és fogékonyságunk megismerni, illetve befogadni a művészi alkotásokat, azokat, amelyeket tehetséges embertársaink alkottak az idők folyamán s a világ más és más pontjain, különféle kultúrákban, olyanok lennénk, mint a szegény városi lakos. A mosdó ablakából egy, két, három csillagot ismer, és meg van győződve, hogy ez a minden, az egyetlen, létező és érvényes valóság.

De lehetne bővíteni ismereteinket, mélyíteni a műveltségünket, ha a város szélén sétálunk vagy vidéken, hogy lássunk és ismerjünk még több csillagot... de a legeslegjobb lesz meglátni a teljes csillagos eget, és a számtalan közül felismerni, értékelni, kiválasztani a legjobbakat, legszebbeket anélkül, hogy becsuknánk a szemünket amazok előtt, melyeket bár nem választottunk ki, mégsem veszítették teljes, sajátos fényüket. Az is lehetséges, hogy a rabul ejtő csillagnak még mindig látni tudjuk rég kialudt, eltűnt fényét. Talán holnap következik el, amikor az többé már nem érkezik el hozzánk. Vagy ellenkezőleg: a kozmoszban létezhet egy hihetetlenül ragyogó csillag, amely még láthatatlan,

mert fénye csak úton van hozzánk, és valamikor, ha sikerül nyitva tartani a szemünket és felfelé nézni, látni fogjuk, ahogyan kitarja előttünk a fényét. De most még késik, talán mi sem vagyunk arra készen, hogy érzékelnünk tudjuk ragyogását.

Végül lehetnek olyan csillagok, amelyekről jól megfigyelve felfedezhetjük, hogy csupán műbolygók, melyeknek fénye a csillagokhoz hasonlítva múló és jelentéktelen... sőt, hamarosan nem lesz belőlük más, mint ócskavas.

Máté talán olyan ember egyike, aki a kupola belseje köze-pén áll. Szüntelenül látja, értékeli, hasonlítja, és örömet leli a teljes pompájában ragyogó csillagos eget.

„Az elrövedező tekintet elveszti Isten látását”

A. de Saint Exupéry

VI

Santiago

„Espíritu de contradicción” -nak, azaz „ellentmondó lelkületű”-nek szokott volt nevezni anyám, néha csak úgy félig humorosan, máskor komolyan, amikor keményfejűségemen bosszankodott. Nem tudom, hogy ellentmondónak, világos cél és ok nélkül engedetlennek születtem, vagy ezt a tulajdonságot az idő múlásával sajátítottam ki magamnak. Ha így történt, és az évek során váltam lassan ellentmondóvá, akkor még ma sem tudom, mi alakíthatta egyéniségemnek e vonását. Talán még marad elég időm kikutatni.

Az engedetlenség okai különfélék, de titkolt vagy bevallott célja lényegében csak egy lehet, mégpedig az áhított szabadság elérése.

De mit jelent szabadnak lenni? Mit jelent ez a mindig túldimenzionált, idealizált és vágyva vágyott, tökéletesnek tartott állapot, amelyet inkább csak sejtünk, s ha ritkán, de törvényszerűen csak átmenetileg meg is tapasztalhatjuk, teljességében sosem ismerjük meg, tartósan nem ízlelhetjük?

Hogyan lehet szabad egy ember, amikor saját félelmeinek, cél s forma nélküli ábrándjainak, elfojtott vágyainak és régi, bénítólag ható életélményeinek a foglya? Olyan emlékeknek rabja, amelyek ravaszul mindig lesben állnak, kitaratóan szívják el azt a képességet, hogy a mindennapi valóságot meg lehessen élni békességben, üldöztetések nélkül. De mert ravaszak, ritkán mutatkoznak meg, aknamunkájukat

pedig nagyon mélyen, rejtekben végzik, miközben odakint tovább folyik az élet – csukott szemmel, elfogadva a tévedést, egyúttal elutasítva azt az igazságot, hogy a szabadság otthonához vezető utat másutt, messze onnan kell keresni.

Párizs olyan város, amely azonnal megmutatja magát, mint a tökéletes színpad, ahol az ember belekóstolhat az eleddig elméleti, eszményi és tökéletes szabadságba, ami ellentmondásos módon csakis a felkészült és alkalmas, szabad lelkek számára lehetséges. Ha a lélek még nincs felkészülve, nem alkalmas, Párizs még nyomorultabbá, még inkább rabbá fogja tenni. Ha a lélek megízleli a hamis, álságos szabadságot, olyan útra léphet, amelyik a rend és önura-lom hiányához vezet – végül is az újra és újra elkerülni kívánt bukás felé.

Megesik, az ember vakon keresi a szabadságot, és minden irányba hadonászik, mindent meg akar fogni és tapogatni, mert azt gondolja, hogy csak így tudja feloldani azokat a kötelékeket, melyek a szomorúság állapotához, a kudarcélményekhez, az elfojtásokhoz, de főképp a mindig a háttérbe kényszerített, ki nem elégített vágyakhoz kötik. Alkalmatlanság a határtalan szeretet eléréséhez – ez az, ami ki akar szabadulni. Egyidejűleg és ismétlődően jelentkezik az ellentartó másik erő, amely nem akarja elfogadni a rendetlenség és a délibábok kockázatát, és ezért önként vállalja, hogy határokat szab, törvényeket hoz, hogy ezekkel, mint mentőövekkel, segítsen letérni arról az útról, mely sehová se vezet.

Akkor kezdődik a harc a rabságba ejtő szabadság keresése és a határvonalak felépítése között. Mindennapi, kimerítő ütközések következnek, néha vesztesnek, máskor győztesnek tűnnek, de csak pusztulás és elhagyatottság mindenütt. Néhány sikeres és több kudarccal végződő, kevés trófeával és sok veszteséggel járó csaták után minden ugyanúgy ismétlődhet, mehet tovább, mert ugyanazok az emlékek még

mindig lesben állnak, és folytatják kitartó földalatti munkájukat. A gyáva emlékek alighogy jelentkeznek, láthatatlan kísértetekhez hasonlóan azonnal visszahúzódnak, és bár legyőzhetetlenek, mégis gyávák, mert a semmi és a közömbösség álarcát viselik, hogy elkerüljék az ellenállást.

Tulajdonképpen mindegy, hogy készen áll vagy sem, a lélek sosem fogja tudni elkerülni ezt a vég nélküli harcot.

Párizsban ott-tartózkodásom első napjaitól engem is kezdett elfogni az olykor elmosódott, tétova, máskor erőszakos nyugtalanság, a fülemben duruzsolva a beteljesedés vágyát, ösztökélve rejtett vágyak kiszabadulását, hogy alakot ölthes-senek a szomjúhozó és sürgető illúziók, s végre valósággá válhassanak.

Ehhez a színpad és a forgatókönyv tökéletesnek mutatkozott, hisz Párizsban voltam, egyedül, tanulmányaim nem kívántak nagy erőfeszítéseket, órákra sem kellett nagyon kés-zülnöm, így tehát bőven volt alkalmam kihasználni a napok üres óráit.

De a másik hang is megjelent azt sugallva, hogy bizonyos kapuk kitérása magával hozza, elfogadtatja a rendetlenség és üresség veszélyét. Ez a hang újra és újra továbbította szá-momra Antoine de Saint Exupéry igazságát: „Mert megér-tettem, hogy az ember teljesen olyan, mint a citadella. Az ember ledönti a falakat, hogy szabaddá legyen, de aztán már nem egyéb, mint lerombolt erősség, amely minden világtáj felé nyitva van. És kezdődik a szorongás, annak a tudata, hogy nem vagyunk”.

Ebbe a harcba csöppenve kezdtem megélni párizsi tartózkodásomat: hol falakat akartam rombolni, hol újra felépíteni őket. Olyan voltam, mint az apollói és dionüszoszi lelkületnek egybeolvadó megtestesülése egyetlenegy személyben, de rend és logika nélkül, vallásos vagy filozófiai magyarázat híján, szerkezet nélkül, nem úgy, mint ahogy találóan gondolták legjobb korszakukban a régi görögök.

1. Párizs

Amikor a nyolcvanas évek kezdetén tíz hónapig Párizsban tartózkodtam, hogy zene ismereteimet bővítsem, már két kislány apja voltam. Ebben az időben anyjukkal együtt Budapesten voltak a nagyszülőknél, mert az ösztöndíj összege nem engedte meg, hogy akár szűkösen együtt legyünk mind négyen. Jó kifogás a függetlenségre. Egy olyan ember, mint én voltam, aki a kamaszkora és ifjúsága nagy részét a Beatles, a hippie világnézet és a progresszív rock csillagképe alatt élte, mindig hagyta hogy az élet folyamán sodorja – mindig kielégítetlenül, nos, nem volt könnyű ez a tartózkodás a Fény városában. Be kell vallanom, hogy nem az eltávolodástól való félelem, sem a nosztalgia vagy a magány miatt, hanem ellenkezőleg. Határvonalakat kijelölő kötelezettségek nélkül az egyedüllét védtelenül hagyott sok olyan dologgal szemben, melyek roppant vonzóak, szírengő hangon duruzsolnak a fülemben, mennyire könnyebb és élvezetesebb az élet ennyire szabadon.

Minden egyes vasárnap körülbelül öt kilométert gyalogoltam az Egyetemi Vároستól a Notre Dame székesegyházig, hogy ott vegyek részt a misén.

Ezen a hosszú sétán mindig tettem egy rövid kitérőt, hogy áthaladjak a Quartier Latin utcáin és benézzek a kedvenc Saint Germain de Prés templomba. Ott a félhomályban szabad folyását engedtem, hogy körülvegyen és elárasszon a kövekből áradó miszticizmus, a több száz éves imádság, hit és a történelemtől tanúskodó homályos zugok hangulata.

Egy ilyen vasárnapon, amikor kimentem a templomból, felfigyeltem a hirdetőtáblán egy kis papírra, mely misét hirdetett a spanyol kolónia számára. S mivel rövidesen kezdődött, újra bementem, hogy részt vegyek a bensőségebb, egyszerűbb, érthetőbb nyelvű misén, mint a nagy székesegyházé, amelyet pompájával és látványával mintha a minél

vastagabb pénztárcájú turisták tömege részére mutatták volna be, mint Istennek.

Talán a második spanyol nyelvű mise alkalmával, azon az őszi délutánon nagyon lehangoltnak, összezavarodottnak és feszültnek éreztem magam, már meghallottam és küzdöttem a hamis szabadság édes-keserű hangjaival.

A békét kerestem, és azért egy fohással fordultam Istenhez, segítséget kértem tőle a zsákutca elkerüléséhez, s hogy jelként küldjön egy feladatot, ami megfelelőképpen elfoglal, hogy így visszatérhessen a rend gondolataimban, visszaszerezhessem lelki egyensúlyomat.

Épp abban a pillanatban, amikor lezártam a fohászt, a hozzám hasonló korú férfi, aki ministránsként asszisztált a misét bemutató jezsuita papnak, a mikrofonhoz lépett és ezt kérte a hívóktól:... „Kedves testvérek, sajnós kántornóknak (aki egyedül énekelt összetévesztve a szentélyt a színpad-dal) vissza kell térnie Madridba, hogy ott a püspök megbízásiának eleget tegyen. Kérem, ha valaki közületek, tudna segíteni a énekek vezetésében, a mise után keressen meg”.

Nagyon megdöbbenett ez a gyors és hatékony válasz a fohászomra, és természetesen nem tudtam mást tenni, mint odamenni hozzá és felajánlani segítségemet, hisz sok éneket már ismertem az argentin plébániai iskolából, gitáron vagy harmóniumon tudtam kísélni.

A mise felnőtt ministránsa Santiago volt. Egy északspan-yolországi kis faluban született, s mivel szülei nagyon sze-gények voltak, szemináriumba adták.

Még nagyon fiatal volt, amikor eltávozott a papnevelde-ből, és Párizsba szökött. Vonzotta a kaland, a szabadság, a fiatal srác számára a város által kínált fények és összes gyön-yörök. Éttermekben dolgozott mint mosogató, pincér, és valódi bohém életet élt addig, amíg egy napon „én magam meghallottam Isten hívó szavát, hogy szolgáljam Őt”.

Akkor már nem hátrált meg, és belépett a Jézus Szíve

Combonian rendbe azzal a határozott céllal, hogy papként szolgáljon és evangelizáljon Afrikában.

Jó barátok lettünk, és a spanyol kolónia gyerekeivel alakítottunk egy kis énekkart. Attól a naptól Santiago vigyázott rám, és hordozta összes botlásaim és kitérőim terhét, amíg Párizsban tartózkodtam.

2. Ecuador

Mivel néhányszor megtapasztaltam, úgy gondolom, hogy lehetnek az életnek olyan pillanatai, melyeket mintha két párhuzamos dimenzióban élnék meg. Nem nagy eseményekről van szó, hanem kisebb vagy nagyobb fontosságú élethelyzetekről, amelyek mégsem történtek meg úgy, ahogyan biztos meggyőződéssel emlékezünk rájuk.

Igaz, sokszor az emlékezet cserbenhagy bennünket. Lehet, hogy valamire másképpen emlékezünk, úgy, ahogyan szeretttük volna, hogy megtörténjék. S különböző okok miatt olykor szépítjük vagy csonkítjuk az emlékeket attól függően, mi a tudatos vagy tudatalatti érdekünk.

De ez másféle eset. Lehetséges-e megőrizni a megélt valóságot, nem csupán egy, hanem két egymástól eltérő, párhuzamos, de mégis egymásnak ellentmondó történetként? És hogy ez így zajlott le, csodálatot ébreszt bennünk, szinte a miszticizmust súroló félelmet, mert nem találunk rá cáfolhatatlan, meggyőző választ?

Alig, hogy megkezdődött az új évezred, a virtuális világ véletlenjeinek köszönhetően Virgínia lányom igazán ígéretes munkajánlatot kapott Ecuadorból, hogy egy ottani iskolában dolgozzon Montessori-óvónóként.

A fontolgatások, kételkedések, a kérdések tisztázása után, bár félve, de mégis eldöntötte, hogy nekivág a kalandnak, és elutazik abba a számára ismeretlen országba.

Nem felejttem el az a képet, amikor könnyeivel küszköd-

ve, de határozott lépésekkel eltűnt a bécsi repülőtér tranzit-folyosóján magyar zászlós hátizsákkal a hátán.

A második naptól már kaptunk híreket érkezéséről, az ottaniakkal való találkozásáról, de ezek ne voltak túl biztatóak. A quitói elitiskola, ahol az óvadás gyerekekkel kellett foglalkoznia, nem volt sem felszerelve, sem felkészülve, hogy a Montessori-módszert alkalmazzák. A beindításhoz Virginiának nem volt meg a kellő tapasztalata, még elképze-lése sem. Spanyol nyelvtudása is hiányos volt, nem volt ele-gendő képessége, hogy az iskola nagyravágyó elvárásait tel-jesítse. Ehhez még hozzáadódott, hogy szembesülve kor-látaival, ijedtségében elbizonytalanodott, nem találta lelki nyugalmát, ami szükséges lett volna, hogy felszínre hozza és bizonyítsa képességeit, vitathatatlan tehetségét a gyere-kekkel való foglalkozásban. Ehhez idő, nyugalom, bizalom és önbizalom kellett volna.

E hírek hallatán aggódni kezdtem, és kissé megbántam, hogy biztattam erre az útra.

Akkor eszembe jutott Santiago. Hosszú ideje nem tudtam róla semmit, de valahol egy fiókban talán még megvolt egy képeslap, amit sok éve küldött, de nem Afrikából, hanem valami latin-amerikai országból, ahol kikötött... úgy rém-lett, éppen Quitóból, Ecuadorból. A képeslap meglett, de őt hogy találjam meg? Hol találom? A keresés legnagyobb aka-dályája az volt, hogy nem tudtam a vezetéknevét, hisz Párizsban mindig csak Santiagónak szólítottam.

Így hát újra kétségek között hányódtam, zsákutcába kerültem. Ebben a lelkiállapotban erősebben éreztem a szükségét, hogy valahogy segítsék lányomnak, vagy lega-lább találjak valami megoldást helyzete könnyítésére. Miközben egy levelet írtam az iskola igazgatójának kérve megértését és türelmét, újra emlékezetembe tolult Santiago. Ugyanis amikor elváltunk Párizsban, egy Notre Dame Szűz-

képet ajándékozott nekem, amelynek a hátuljára ezt írta: „Lábainál imádkozom érted és családodért”, és aláírta. Sokat kellett keresnem a képet, mire végül megtaláltam. Valamikor Argentínában bekereteztem és beüvegeztem a képet, de később valahogy eltört az üveg, lekerült a falról és el lett felejtve. Olvastam az írást, és végre megvolt a vezetőké-neve: Santiago M... Azonnal beütöttem az internetkeresőbe és vártam a találatokat. Egyetlenegy volt, amelyben az volt írva, hogy egy ugyanilyen nevű pap szolgál káplánként valamelyik plébániatemplomban Quito külvárosában. Következett a plébánia címének kikeresése, s amint meglett, írtam egy levelet Santiagónak, ebben részletesen leírtam lán-yom helyzetét, és kértem az ő segítségét. Két-három napig vártam, mire megérkezett Santiago válasza. Szokása szerint örömet és odaadást, lelkesedést és jóindulatot árasztva kife-jezte boldogságát, hogy emlékeztem rá, és megígérte, hogy azonnal, már holnap reggel megkeresi a lányomat az iskolá-ban. Így is történt, levelet kaptam Virginiától, amelyben elmesélte, miképp találkozott az iskolában Santiagóval, aki utána bemutatkozott az igazgatónak, elbeszélgetett vele, hogy tisztázza a helyzetet. Végül elvitte lányomat egy nagy áruházba, ahol megrakta a bevásárlókocsiját mindazzal, amire szerinte szüksége lehetett. Hogy semmi ne hiányoz-zék tartózkodásának első heteiben.

Hat hónapig vigyázott rá, foglalkozott örömeivel-bajai-val, úgy ahogyan velem tette hajdanán Párizsban.

Megnyugodtam és visszatértem a mindennapi teendő-khöz, hamarosan elfelejtettem a képet, ami újra valami fiók-ba vagy elfelejtett dobozba került. Csak évek után az élet kényszerített, hogy rendet teremtsék irataim, leveleim és egyéb papírjaim között. Akkor újra belebotlottam a Notre Dame-Szűz képébe. Elolvastam az írást: „Lábainál imádkozom érted és családodért”, utána az aláírást. De nem, sehol sem szerepelt a vezetőkéneve, csak a keresztnévét írta:

Santiago.

Életünk igazi csodái nem természetfeletti események, azt kivéve, amikor gyerek voltam, és Superman szerettem volna lenni – azok sosem érdekeltek különösképpen. Az igazi csodák azok a mindennapi esetek, amelyeket ha valaki nyitott szemmel, szívvel nézi, és aprólékosan kutatja, megtalálhatja a magyarázatot. És mégis csoda marad. Santiago vezetékne-vét talán a tudatalattira csempészte át a rendetlen papírha-lom alján rejtőző levéltöredék, egy kis cetli vagy a gyűrött, elsárgult boríték hasonlóképpen, mint a törvénytelen, kalóz tévéreklámokban történik, melyek olyan sebesen zajlanak, hogy a tudat nem veszi észre őket. Vagy az emlékezet távo-lította el az akadályt egy olyan álomban, amely a felébredés előtt eltűnik.

A magyarázatnak nincs jelentősége. A csoda magában az esetben rejlik, mely bár kicsi és jelentéktelen lehetett, mégis oly mértékben hatott ránk, úgy lett életünk része, hogy a naplementékhez hasonlóan teljesen betöltött minket megajándékozva az élet egyik sejtelmes és bensőséges élményé-vel. Ezek olyan nagyszerű vagy kisebb mindennapi csodák, mint a születés, egy bimbó kinyílása, az eső utáni mező illa-ta, egy méh kifürkészhetetlen munkája és még annyi min-den, amelyek nélkül az élet csak egy elhúzódó és unalmas alvó állapot lenne. A természeti és a természetfölötti valahol, meghatározhatatlan ponton összeér, és egymáshoz simul oly módon, hogy szinte lehetetlen megkülönböztetni őket, úgy, mint amikor naplementekor összeér a nap és az éj: sose tudjuk, melyik volt az a pillanat amikor átléptünk az egyi-kről a másikra... Mert nem az egyik lent, a másik pedig fent vannak, hanem éppen ott, azon az úton ahol járunk... az ég és a föld között.

A mindennapi csodák utat mutatnak, felépítik lelkünket, személyiségünket, életben tartanak minket egy olyan világban, amit úgy sem fogunk teljesen megérteni sohasem.

„Én nem vagyok Charlie”.
(Carlos... képzeletben)

VII Krízis

Európa, a nyugati civilizáció bölcsője és iskolája, 1981-82. Carlost is Párizsban ismertem meg, alighogy megkezdődött a 80-as évtized. S amikor másokhoz hasonlóan a párizsi Cité Universitaire Argentin Házában laktunk, hogy ismereteinket bővítsük, miközben az életet is élveztük. Carlos olyan valaki volt, mint aki az életben mellettem elhaladva –bár homályosan, de mégis– valami jelzést hagy bennem: talán nem többet egy mozdulatnál, tekintetnél, néhány szót, esetleg egy vagy több, akkor jelentéktelennek tűnő eseményt, amely csak néha, egy előre nem látott s nem várt pillanatban mégis visszatér. Hogy az előbukkanó részlet mosolyt fakasszon vagy gondolkodásra késztesen.

Carlossal sosem lettünk barátok, nem volt sok közös dolgunk, és csak elszórtan találkoztunk. Hisz érdeklődési körünk és tevékenységeink teljesen különbözőek, sőt ellentétesek voltak, érintkezési pontok nélkül – kivéve a Ház közös termében néha megosztott szabadidőt, a semmittevés pillanatait.

Carlos filozófus volt, az argentin állami egyetem ösztöndíjasaként kötött ki Párizsban. Hazájában vidéken élt, és az egyetemen tanított a fővárosban. Idősebb volt nálam, a férfi virágkorába lépve negyvenes éveit kezdte taposni. Nemcsak alkatilag és kinézetben, hanem viselkedésében és beszédében is megszemélyesítette a tipikus „fővárosi” argentin fér-

fit. Magas és barna, de arcvonásai inkább európaiak, erős és férfias, magabiztossága miatt majdnem hogy fölényesnek tűnt. Magatartása a jellegzetes „kit érdekel?” vagy „nyissa-tok utat, én jövők!” mondanivalót fejezte ki. Lazán, jópofán, majdnem mindig farmernadrágban, no meg a Che Guevara-korszak ihlette olívazöld színű, vászon széldzsekiben, szám-talan, ki tudja mivel teletöltött zsebekkel jelent meg.

Olyan egyéniség volt, hogy azonnal az összejövetelek központjává vált, már amikor ott volt... Mert általában nem vett részt rajtuk, hiszen fő foglalatossága a tanuláson, szemináriumokon és egy-két kiválasztott közeli barátján kívül a Don Juan-szakma gyakorlása volt. Bár családja volt Argentínában, nem rejtegette senki elől a nők iránti rajongását. Be is vallotta, hogy két dolog miatt tartózkodik Párizsban: a szakma és a nők. Jött-ment mindig más-más barátnővel, szeretővel. És szeretett inni, akkor kilépett a filozófia köréből, a nők és a szórakozás világából, s bőbeszédű-re váltott. Lehorgonyozott a diákok körében, hogy ő is osztozzon a beszédtemákban és közös dolgainkban hozzájárulva életerős és vidám jelenlétével, gondolataival, kissé savanyú humorával, véleményével és történeteivel.

Egy ilyen alkalommal elmesélte, hogy egy napon elővet-te az éjjeliszekrényben őrzött piztolyát, a telke végére ment, és a két szeme között lőtt le a tehenet, amely mindig átjött őhöz. Miközben a gazda, egy magas rangú katonatiszt panaszaire semmi mást nem tett, mint a vállát rángatta.

Egzaltáltak ismertem meg, és oly magabiztosnak, hogy majdnem gőgösnek festett. Annak ellenére, hogy a katonai diktatúra és üldöztetés évei szemernyi lehetőséget sem hagytak a katona-filozófus ütközésre, nem volt nehéz elhin-nem a történetét.

Más egyébre nem nagyon emlékszem Carlosszal kapcsolatban, csak két epizódra, melyek jól ábrázolják személyiségének két ellentétes oldalát, mégis mintegy összehangolva a kettőt.

Amikor tartózkodásunk Párizsban végéhez közeledett, egy délután találkoztunk a Ház irodájában. Bár alig ismer-tük egymást személyesen, azt kérte tőlem, hogy legyek a segítségére. A soros nőjével volt, de közben egy másik „jelentkezett”, emiatt a két találka ugyanarra az időpontra kuszálódott össze. Így hát megkért, hogy foglalkozzam az elsővel (a francia nővel), vigyem el – nem emlékszem, étterembe vagy koncertre –, miközben ő a másodiknak udvarol. Udvariasan megköszöntem a bizalmat, de más elfoglaltsá-gokra hivatkozva elhárítottam kérését. Ja, a francia nő mind-végig mellette volt, de Carlos kacsingatásainak és egyéb kéz-és arcjeleinek ellenére sose tudtam meg, hogy tisztában volt-e, milyen alkunak a szereplőjévé vált.

De Carlosra főként egyik előadása alapján emlékszem, amit egy alkalmi és átmeneti, a jövő nélküli barátságok köte-tlen estjén tartott. A rendezvény argentin borral vagy maté-val (argentin tea), hazai kifliféle süteményeket pótló croissa-nokkal és laza, szinte semmitmondó beszélgetésekkel tarkí-tott alkalom volt. A Ház közös termében Carlos egyszer csak elkezdett beszélni úgy, hogy kitűnő monológjában jobbik belsőjét tárta elénk. Felkészült és karizmatikus professzor remek, lebilincselő előadása, amely a székünkhöz, fotelün-khöz szögezett minket. Összpontosítottunk szavaira, világo-san kifejtett meggyőződésére és előrejelzéseire.

Néhányan, talán én is megpróbáltunk vitatkozni vele, kifejtettük saját gondolatainkat. De kísérleteink azonnal elhervadtak, ha válaszolt, hozzászólt vagy cáfolta az elmon-dottakat. Elítélve minket, hogy húzódjunk meg az ő árnyé-kában műkedvelő értelmiségiekként, akik csak sápadt, tétó-va, ingatag és unalmas érveket tudnak felmutatni.

„Benne vagyunk egy civilizációs válságban” – ez volt előadásának lényege. „Egy civilizációs krízisnek a kezdetén állunk, amelynek megoldása nem látható, menekülőút nincs... Elkerülhetetlen, az esély nulla, hogy visszafordítható

legyen... De a legrosszabb még hátravan, hisz ki tudja hány évnek-évtizednek kell eltelnie, hogy a válság elérje a kút fenekét, mert csak akkor lesz lehetőség az újabb felemelkedésre. Minden, ami idáig érvényes volt, eltűnőben van, használhatatlanná válik. És csak akkor, amikor már minden kiürült, amikor pőrén maradunk, nem lesz semmink, a Főnix madárhoz hasonlóan végre meg fog születni valami új.”

Carlos elmeszüleményei a nyugati civilizáció agóniájáról az évek folyamán olykor eszembe jutottak, de most, több mint három évtizeddel azután, hogy megismertem, a párizsi Charlie Hebdo-merénylet után, újra érzem áradó igazságait, jelentőségét és prófétai tulajdonságát.

A merényletet követő napokban azt kérdeztem magamtól, miért folyik még a csapból is az „Én Charlie vagyok” együtt érzőnek mutakozó üzenet. De hiába, nem értettem, mi, a többiek miért nem találtak sehol szóvivőket, esetleg miért hallgatták el őket.

Ők, mi, a csendes többség, nem akarja azonosítani magát a gyilkosokkal, de ugyanígy az áldozatokkal sem. Ne kelljen szembesülni az ártatlanok megölésével, feláldozva őket csak is azért, mert vannak, akik imádják a korlátlan „szólássza-badság” pogány istennőjét. A csendesek, akik nem akarják támogatni, népszerűsíteni, sem kierőszakolni a „mindená-ron azt mondom, amit akarok” diktatúráját. Azok diktatúrá-ját, akik egyfelől vallják és védik az állítólagos „Szabadság, egyenlőség, testvériség!”-et, a „tolerancia” álruháját öltik magukra, ragaszkodnak a már összeszededetett, deformáló-dott és ellentmondásos humanista eszméhez, másfelől leti-porják mások emberi méltóságát, hitét, elsősorban vallásos meggyőződését.

„Egy civilizációs krízisnek a kezdetén élünk” – mondta, inkább prófétálta Carlos több mint három évtizede. Ott tartunk, hogy amikor a civilizáció elérte lehetőségei határát, fej-

lődésének maximumát, a folyadék eléri a pohár szélét, és irányíthatatlanul ömlik kifelé. Akkor kezdenek láthatóvá válni a lassú, megállíthatatlan dekadenciának a jelei. Megismétlődik a Babel tornya esete, a nem-megértés, a zűrzavar. Nyomasztanak és gyötörnek a valódi értékek, az örökölt hagyományok, hitek, meggyőzések, társadalmi struktúrák és közös célok iránti kételyek. Ami idáig alapvető volt, lényeges, fontos, építő és épp ezért egybe-összetartott minket és civilizációnkat, kultúránkat, kezdi elveszíteni jelentését, jelentőségét és tartalmát. Már nem hív, nem vonz, nem ígér, nem vértéz, nem világít, és nem épít többé.

Carlos az előadásában elmondottakat történelmi adatokkal, statisztikákkal kísérte és bizonyította, feltárta az okokat-okozatokat és a konkrét mértéket.

A történelem folyamán megszenvedett civilizációs krízisek általában össze voltak fonódva a nagy, tömeges népvándorlásokkal, amelyek megváltoztatták az etnikai térképet abban a térségben, ahol éppen lezajlottak. És az etnikai térkép változása, amit a migrációk váltanak ki, elkerülhetetlenül magukban hordozzák az identitás elvesztésének vírusát. Megjelenik egyik oldalon az alkalmazkodás harca, másik oldalon az elutasítás harca azok ellen, akik nem akarnak alkalmazkodni, és így ki akarják erőszakolni a másik beilleszkedését.

Az a népvándorlás, amely már évtizedek óta zajlik keletről nyugatra, a szegényebb és fejletlenebb országokból azok irányába, ahol fénylik a jóléti társadalom, Európában találta meg a megállapodásra, letelepedésre alkalmas teret, a fejlett, kulturált, gazdag országokban amelyek sajnos már a kifáradt, haldokló és összezavarodott kontinens részei. Ezek kezdik levetni saját identitásukat, amely évszázadokig jól láthatónak, koherensnek, vonzónak és elfogadhatónak bizonyult.

Az emberi, társadalmi, kulturális és vallásos értékek,

amelyek zászlók és alapjai voltak a nyugati kultúrának, egymás után kezdtek foszladozni. A kibékíthetetlen ellentét jobb és bal, nacionalizmus és szocializmus, ateizmus és vallás, haladás és hagyomány között kiszippantották a „bennszülött” vagy (talán erőszakosan, esetleg önkéntesen) „száműzött” vagy befogadott európai ember erejét. Összegabalyodott ezeknek az eszméknek a rögeszmés marcangolásában, már képtelenné vált meglátni a fától az erdőt, elveszítette az összképet, nem látja a valóságot... Nem képes megérteni, meglátni azt, hogy „Az ember az, aki a szakadék szélén áll, és mi mégis még mindig csak arról beszélünk, hogy meg kell menteni a birodalmat” (A. De Saint Exupéry) vagy azt tudatosítani, amit egy jezsuita atya mondott: „Minden bűnnek az alapja és kezdete, ha összetévesztjük az egyik részletet a mindezzel” – amikor a rögeszmékről beszélt, amelyek tragédiákhoz, káoszhoz, kudarcokhoz vezetnek.

A római birodalom bukása után majdnem ezer évvel, az igazságtalanul „sötétnek” titulált középkornak a végén (hisz a középkor felkészülési, „terhességi” időszak volt, mielőtt végbement volna a reneszánsz küszöbén az újjászületés), nos az európai kultúra lett a nyugati civilizáció bölcsője és – még mindig – az iskolája Grönlandtól Japánig, Afrikától a Tűzföldre. Ezt a nyugati civilizációt két erős és szilárd oszlop táplálta és tartotta fenn: az egyik a zsidó-keresztény vallás, hite és hagyományai, erkölcsé, s a másik a görög-római jog társadalmi struktúrája. Ennek a két oszlopnak – még ha nem is akarjuk elfogadni – minden elkövetett hiba, félreértés és a rossz értelmezések ellenére, sok száz évig megvolt a hatalma, ereje, hogy megtartsa és összefogja azokat a népeket, nemzeteket, melyek részei voltak.

Sajnos egy ideje a szélsőséges liberalizmus vagy a kommunista ateizmus támadásai következtében, ráadásul az összelapátolt és határtalanul dicsőített, új szélsőséggé változtatott humanista eszme miatt – amely már nem ellenálló,

hanem függő, a fogyasztási kényszer körül keringő – e két oszlop sok esetben és sokak szemében elveszítette tartalmát, értelmét és hatalmát. Persze nem tagadhatjuk a gyengeségeket sem, a hibás ambíciókat, az érdekek belső küzdelmeit, a hamisságokat és a változásokkal szembeni gyávaságot. A keresztény egyháznak, általában a vallásosságnak, s ugyan-így a vitathatatlan és félreérthetetlen igazságosságnak a koncepciója már egy ideje elveszítette erejét és tekintélyét, s még rosszabb: a hitelességét. Így lassacskán e két oszlopban megjelentek az első repedések, az összeomlás jelei.

De Európának kezdettől megvolt az ereje, hogy ellenálljon minden, a főként Keletről érkező rohamnak. Tatárok, mók, törökök egészen az orosz kommunizmus megszállási kísérleteinek. Délről a „Camino de Santiago”⁴ megvédése és Európa keleti szélén a magyarok, lengyelek, bolgárok kivérzése áthatolhatatlan védőfalat emeltek biztosítva a nyugati országok fejlődését, jóléti társadalmuk felépítését. E két védőfal már kezdetben időt adott Európának saját iden-titásának kialakítására.

Az Újvilág felfedezésével az európai ember típusa készen állt, hogy kultúrájának poggyászával szétszóródjon, és örökségének magjait elhintse e világ szélteben-hosszában – hordozva magával a hódítók minden erényét és többletét, de úgyszintén összes hibáit és fogyatékoságait.

Ma a „modern” európai ember saját földrészén főként a XX. század második felétől cipekedve éli vagy túléli a két világháborút, a horogkereszt vagy a sarló és kalapács, a vörös csillag alatt elkövetett mészárlások és üldözések szégyenét, a hidegháborút és utána a szovjet blokk kudarcát és szétesését. Át van itatva az atomfenyegetés és a terrorizmus

4_ Észak Spanyolországi „El Camino” zarándokút.

kiváltotta félelemmel és bizonytalansággal, a környezet-szennyeződés figyelmeztetésével, a szünet nélküli ki- és bevándorlással, a bevándorlás okozta túlnépesedéssel (ellentétben a saját nemzete agóniájával és lassú, de elkerülhetetlennek látszó eltűnésének, amelyre az alacsony születési ráta kárhoztatja). Nyomasztja az ismétlődő gazdasági válság, a vadkapitalizmus torkossága, a megalázó munkanélküliség... s manipulálja a fáradhatatlan, hamis, lelkiismeretlen média állandó uszítása, a technológiai fejlődés szédülétes és kezelhetetlen gyorsasága, körülveszi tucatnyi háború, forradalom, vég nélküli etnikai konfliktus, s gyötri a titokzatos, a fájdalommal, éhséggel és kilátástalansággal szembeni inkább könyörtelen, felfoghatatlan politikai és gazdasági hatalmaknak a küzdelmei. Befolyásolják és elaltatják azok az aranyszínbe csomagolt álmok, délibábok, amelyeket a megzabolázatlan fogyasztói társadalom kínál, így végül elfordul a vallásosságtól, háta mögé dobja az örökölt, elfogadott vagy betanult ideáljait és meggyőződését. A humanizmus „mindenhatóvá” lesz és az „ÉN” az új bálvány. Az Európában ringatott és felnevelkedett nyugati „modern” ember elérte az antropocentrizmus legvégső határát. Ott, ahol a szolidaritásnak, etikának, erkölcsnek, vallásnak már nincs helye. Ezek nem kifizetődőek, ezért értelmetlen szavak, esetleg jelentésük „viszonylagos”, mert magukban hordozzák azt a veszélyt, hogy csupán terhet, akadályt jelentenek a kényelmes és vonzó individualizmus útjának követésében, az azonnali és alkalmi vágyak a kielégítésében, sőt a saját emberi jogainak a követelésében (még mások jogaival kárára is).

Azokat, akik valami mást, jobbat, igazabbat keresnek, esetleg lelkiibeket, meggyőzik – vagy ők magukat győzik meg más és messzi népek idegen hitével, eszméivel vagy társadalmi modelljeivel. Ezek vonzóknak tűnnek, mert az eddigiektől különbözőek, és különlegesek, bár hatékonyságuk még nincs bizonyítva saját kulturális és történelmi kere-

tein kívül. A mai ember olykor elutasítja azt, ami a sajátja, anélkül hogy jobban megismerné. Érdekei vagy ízlése sze-rint az „egy kicsit innen, egy kicsit onnan” gyakorlat alapján elfogad más meggyőződéseket, amelyeket szintén nem ismer igazán, de valamiképpen „szabad pályát” biztosít neki abban a keresésben, amely során az egyéni felülkerekedik a közösségin... Keresés, mely az egyéni kielégüléshez vezet. Vagy éppen az új kudarchoz, bukáshoz.

Mindehhez járul, hogy az európai ember becsapva érzi magát, és makacsul nem akarja észrevenni, látni azt, ami nyilvánvaló. Vagyis azt, hogy ezen a nagy globális piacon ezek az idegen vagy a cylinderből elővarázsolt modellek, eszmék, vallások –hiedelmek– nagy többségükben szintén eladásra kész csomagok, „termékek”, amelyeket a hiszékenyek, a fogyasztói társadalom kiábrándult-kielégítetlen szö-kevényei fogják fenntartani: Akik éheznek az igazságot, az igazságosságot és az anyagiakon túlmutató lelkiiséget, a transzcendenciát. De végeredményben csak néhány ön-kiválasztott lelki vagy politikai hatalomra törekvőnek a bankszámláját fogják vastagítani. A legrosszabb esetben, ezeket a „rebellis szökevényeket” –napról napra többen van-nak– valami más és jobb iránti éhségükben behálózza az ide-alizált hősiesség képe, amelyet számukra fölkinálják radikális politikai mozgalmak vagy vallások, amelyek nem vona-kodnak felhasználni az erőszakot akár azok megsemmisítésére, akik másképp gondolkodnak. Mint a Charlie Hebdo esetében, az Iszlám Államnál és hozzá hasonló szélsőséges muzulmán hitű vérengzéseknél, de ugyanígy a gazdasági érdekek által tüzelt etnikai konfliktusoknál, amelyek újra és újra előbukkannak a világ valamelyik pontján. E hatalmak-nak megvan az a képessége, hogy idealista hős jelölteket verbuváljanak, akik megakarják váltani vagy meg akarják változtatni a világot – keresve az arctalan, meghatározatlan és utópisztikus szabadságot, függetlenséget.

Carlosszal ellentétben én nem vagyok filozófus, még kevésbé szociológus, történész vagy politológus. Nincs más, mint a szemem, hogy lássak és fülem, hogy halljak. Az eseményeket, melyeket megélek, kisebb-nagyobb mértékben rám tapadnak. Végül felépül egy olyan színpad, ahol igyekszem értelmezni a világot, az eseményeket, a jelzéseket anélkül, hogy képes legyek elkerülni a szubjektivitást. És ezen a több mint harminc éves színpadán, ami eltelt amióta találkoztunk Párizsban nem tudok mást tenni, mint elismerni: Carlosnak sok mindenben igaza volt. Természetesen, más-kor is, főként a New Age és a hippi mozgalom jelentkezése-kor, úgyszintén a kommunizmus vagy a keleti vallások által felébresztett miszticizmus felbukkanásakor nem csak Carlos „prófétált” az új világról, a civilizációt megváltoztató válságról. De ő sem volt guru, pap, politikus vagy látnok, még kevésbé embereket manipuláló és sarlatán lelki vezető, varázsló, hanem csak egy filozófus. Aki, miközben fenéig ürítette a pohár bort éppúgy, mint a világ örömeit, szemét nyitva és értelmét ébren tartotta, hogy el ne mulassza az idők jeleinek egyetlen szeletét sem.

Oly sok év után tiszteletet érzek Carlos iránt, kis csodálattal és baráti szeretettel emlékszem most rá, amit akkoriban nem tudtam kamatoztatni. Személyében látom mindazt, amit mindannyian magunkkal viszünk... a fehéret és a feketét, a rosszat és a jót, ami negatív a pozitívummal együtt, a gyengeségeinket és az erőt, a közömbösséget, a beletörődést, de a küzdelmet és a vállalást is, a botlást és a továbbhaladást... röviden, mindazt, ami emberré tesz minket.

„A krízis után, amikor elértük a gödör fenekét újra fel fogunk emelkedni, mint a porából újjászülető fénixmadár”. Mert a fénixmadár legendájához hasonlóan az embernek megvan az a képessége, hogy mindig újjá tud születni saját hamvaiból. Történelme első pillanatától azt tette, mert

benne van mindaz, ami az újrakezdéshez, boldoguláshoz, boldog létehez szükségeltetik: Hit, Barátság, Szolidaritás, Jóság, Igazság és Igazságosság, Erő, Értelem és Józan Ész, Érzelem, Szenvedély, Irgalom és Vigasztalás, Ambíció, Munka, Művészet, Érzékenység, Bizalom, Öröm, Türelem és Kitartás, Játék, Akarat, Csodálkozás, Kíváncsiság, Tolerancia és Elfogadás. Szeretet.

Postscriptum

Ha Carlosnak igaza volt... akkor ennek a Földnek -amely áhítozik és éhezik a békére, a fejlődésre, a bizalomra és az öröme- melyik része lesz a születendő újvilág bölcsője és színpada? Az én -sok másokkal osztott- gyanúm vagy sejtelmem, esetleg csak reményem vagy csupán illúzióm na-gyon szorosan hozzákapcsolódik Rubén Darío víziójához, amikor költeményében figyelmezteti Rooseveltet.

*„...De a mi Amerikánk,
melynek megvoltak a költői Netzahualcoyotl ősi ideje óta
A nagy Moctezuma, az Inka Amerikája,
Kolumbusz Kristóf illatos Amerikája,
A katolikus, a spanyol Amerika,
Az Amerika, amelyben azt kiáltotta a nemes Guatemoc:
„Nem rózsaszirmos ágyba fekszem!”
Ez az Amerika, amelyet hurrikánok remegtetnek
És a Szeretet éltet,
-Ti százsaszemű és barbár lelkületű emberek - igenis él.
És álmodik. És szeret és vibrál. És ő a Nap leánya.*

*Vigyázzatok hát! Éljen a Spanyol Amerika!
Szabadon él ezer Spanyol Oroszlánkölyök!
Maga az Isten kéne, Roosevelt, legyél,
A rettenetes puskás, a hős Vadász ahhoz,*

*Hogy vasmarkaidba keríts.
Mindenetek hát megvagyon, csak egy hiányzik: Isten!” (részlet)*

A népek sorsát megjelölő csillagzat, mint egy őrző és uralkodó köpeny lassan fog ráborulni az Andokra északtól délig és egyik óceántól egészen a másikig, miközben bölcs türelmével az idő homokórája azt várja, hogy ott, Északon elérkezzen az új Róma összeomlásának vége. Akkor mindaz, ami volt, el fog tűnni a feledés ködében, és végre felvirrad az a nap, amikor a már érett és bölcsebb „Nap leánya” és a „Spanyol Oroszlán kölykeinek” leszármazottai, birtokba veszik otthonukat, hogy felépítsenek egy új és talán szebb jövőt.

Ruben Darío: „Roosvelthez”.⁵

⁵ Amikor Teodor Roosevelt Brazíliába látogatott, sokszor említette, hogy Észak-Amerika ki fogja terjeszteni hatalmát az egész kontinensre. Ekkor írta Rubén Darío (nicaraguai költő) „Roosvelthez” című költeményét.

VIII

Öregek

Ismerek olyanokat, akik valamelyik idős emberről őszintén azt állítják, hogy szép. Gyönyörködnek a bőrében, a mosolyában, a szemében...

Én, noha elértem az öregkor kezdetét, még nem tartok ott, hogy bármi szépet lássak az életnek ebben utolsó szakaszában. Sokszor elgondolkodom azon, hogy a szépet látók milyen „szemüvegen” átlátják azt, amit én nem. Hogyan képesek felfedezni a szépséget ott, ahol csak hanyatlás, leépülés tapasztalható? Az öregséggel szemben általános hozzáállás az értetlenség, a szánalom vagy önsajnálát és egyfajta ellenszegülés – talán természetesebb állásfoglalás, mint a benne való gyönyörködés. Ki az, aki „szabad akaratából” az öregedést választaná?

Ha egy virágra, növényre, állatra gondolok, nyilvánvaló, hogy ennek elhervadásában, előregeedésében semmi vonzó nincs. Ugyanígy van ez az emberekkel is?

De a növényeknek, az állatoknak nincs lelkük. Az embernek viszont van, és itt, a lelkiekben rejlik talán az öregség szépségének titka: ennek felfedezése, elfogadása és méltánylása.

Két évtizeddel ezelőtt temetésre indulva vallottam be egy pap barátomnak, hogy én csak egy dolog miatt találhatom vonzónak az öregséget. Mégpedig azért, mert együtt jár a bölcsességgel. A pap rögtön „kijózanított”. Ő sokat mozgott, lelkipásztorkodott öregek körében, és azt tapasztalta, hogy

sajnos nem így áll a dolog. Az öregek általában kiábrándultak, makacsok, türelmetlenek, önzők, háklisak, ügyetlenek és hol zsarnokok, hol meg közömbösek. Az öreg bölcs ritkább, mint a fehér holló – állította.

Az elfogadott alaptétel szerint csak az évek múlása, az „élettapasztalat” adja a bölcsességet. De ez csak akkor van így, ha a test hanyatlása közben a lélek éppen ellenkezőleg „épül”, tisztul. Mert biztos, hogy az igazi bölcsességet a léleknek az elmúláshoz és enyészethez való közelsége adja, mikor is az ember magában apránként felteszi azokat a kérdéseket, melyekkel korábban nem nagyon foglalkozott. Újabb válaszokat keres, amelyek értelmet adhatnak küzdelmeinek, életének. Ennek talán nincs sok köze a hithez vagy egy bizonyos valláshoz, ennek gyakorlásához. Mert hogy milyen közel kerül a lélek Istenhez, olyan titok, amely csak Őrá tartozik. Mi gyarló emberi felfogásunkkal feltételezhetjük, hogy a bölcsesség az életszentséghez kapcsolódik, vagy ebből fakad. De ez nem mindig van így, sőt éppen másképpen igaz. Az életszentség az igazi végcél, ahová elérkezhetünk a bölcséségen keresztül (is), ami nem egyenlő az ismeretek, tudományok vagy információk bőségével, mélységével. Talán kapcsolódik a szenvedéshez, általunk nem is ismert vagy tudatosan vállalt áldozathozatalhoz... de miért nem kapcsolódhat a boldogsághoz is? Köze lehet a sok botlásához, az elkövetett számtalan hibához – vagy épp ellenkezőleg, a jól kitűzött célok eléréséhez, megélt boldog pillanatok tudatos és hálás megéléséhez, a kiharcolt bensőséges, derűs és békés pillanatokhoz még akkor is, ha ezekben nem játszott szerepet a tudatos hit és vallásgyakorlás. A bölcsesség lényege végeredményben a léleknek nyitott, befogadó és bőkezű, pozitív hozzáállása. Ha ez megvan, akkor könnyebb megérteni, miért is létezhet az öregek szépsége.

Visszatérve az előbb említett atyának az állításához, miért van oly kevés bölcs öreg? A bölcsességnek nem az öregség természetes, magától értetődő velejárójának kellene lennie?

Néhány keleti (sőt elmaradottabb) népnél, emberi közösségben az öregek bölcsessége sokkal nyilvánvalóbb tulajdonság, erény, mint a mi nyugati világban. Főként, ha egy fejlett, jólétben dúskáló társadalommal, néppel hasonlítjuk össze.

A fejlett nyugati társadalmakban maguk az öregedők már régóta, „önszántukból” feladták igyekezetüket a bölcsesség megszerzésére, mert minden erejüket és képességüket, egész életüket arra fordítják, hogy minél több anyagihoz jussanak, és ezzel elzárják magukat a bölcsesség elérésétől. Az Ószövetségben olvassuk, hogy akkor bölcs az ember, amikor megelégszik azzal, amije van. Az ember nem azért boldog, mert bölcs, hanem azért lehetett bölcs, mert boldog. És azért boldog, mert nincs hiányérzete, nem vágyik mindig valami másra, jobbra, újra, hanem teljesen betölti az, ami van, amit éppen megél. A kielégítetlenség a legnagyobb akadály és merénylet a boldogságra és bölcsességre nézve. Az az ember, aki nem boldog, hanem nyomorultnak, frusztráltnak, lecsúszottnak, szerencsétlennek érzi magát, elégedetlen saját magával és környezetével, sosem lehet bölcs. Az igazi boldogság: amikor egészen beteljesedtettnak érezzük magunkat, semmi sem hiányzik. Ilyen állapotban sokkal könnyebb és egyenesebb út vezet a bölcsesség felé.

Egy jezsuita atya prédikációjában az ember életkorszakainak három motivációját-célját, életét meghatározó „rögeszméit” elemezte: Fiatalkorban –az első harminc évig– a szex, a nemiség ösztöne, az érzelmek uralkodnak. Ezután, az érett korban a nemiség átadja helyét az anyagi javak keresésének, a pénzszerzésnek. Végül, úgy túl az ötvenen, az ember inkább minél több hatalom megszerzésére összpontosít. Ezek a motivációk-célok főként a férfiakra voltak jellemzők, de a XX. századi feminizmus előretörésével már a nőkre is kiterjednek.

De ezek a motivációk-célok valójában nem valami káros,

negatív, kerülendő, Isten ne adj „bűnös” állapotra mutatnak! Hanem ellenkezőleg, gyökereikben természetesek, pozitívak, elfogadhatóak, sőt szükségesek és jogosak. Hisz fiatal-korban a nemiség ösztöne igencsak fontos a családalapítás-hoz, az apasághoz-anyasághoz, az emberiség, nemzet, egy adott közösség fennmaradásához, szaporodásához. Később az anyagiakkal való foglalkozás is jogos, mert a családot fenn kell tartani, ugyanígy a társadalom működését, hogy a közösség ne szűkölködjék. Végül a hatalom megszerzésének jogos kiindulópontja lehet a fejlődés, kreativitás, tehetség, a karizmák szabad kibontakoztatásának a vágya, igénye. Jogos, hogy aki többet-jobban tud, az vezessen, irányítson másokat a családban, a munkában, a nevelési vagy sportin-tézményben, akár vallási, szabadidős, szórakoztató, politi-kai vagy bármilyen más közösségről legyen szó. Mindig volt és lesz valaki, aki tehetsége, ismeretei, tapasztalatai okán egy lépéssel előbbre tart, mint a többiek. S szintén vannak és lesznek, akik valamivel hátrább, lassabban haladnak. Ily módon alakul ki a hierarchia, ami egy közösségnek megad-ja az alkalmas felépítését – biztosítva a helyes működést. Ilyen értelemben ezek már nem csupán személyes igények, hanem kisebb-nagyobb mértékben a közösségért, a társad-alom érdekében „kódolva” vannak az emberben: nem nega-tív, hanem pozitív motivációkként, amelyek megkerülhete-tlenek az egyén és az emberiség fejlődésében.

De, igen sokszor ezek a motivációk-célok eltorzulnak, elfajulnak és már nem a többiekért (család, közösség, társadalom, emberiség), hanem kizárólag az egyén önző céljai okán érvényesülnek. Ebből áthidalhatatlan távolság keletke-zik a bölcsesség (ami szorosán kapcsolódik az öregség szép-ségéhez) és hiábavalóság, a mulandóság és gyümölcstelen-ség között, ami végeredményben a lelkek hervadásához, végül teljes kiüresedéséhez vezet.

E motivációk-célok megvalósítását a nyugati fogyasztói, önimádó-önmegvalósító társadalmak „túlzásba viszik”,

visszaélnék velük. Nem érdekük a bölcsesség elérése. Sőt ezt azzal teszik lehetetlenné, hogy miközben bővelkednek az anyagi javakban, mégis elégedetlenek, mindig többet akarnak. Ezért nem bölcsességet nyernek, hanem az anyagi javakban bővelkedve valójában eltunyulnak, kiüresednek, lelkük elhomályosul. De a legnagyobb baj: ezt a viselkedést és életpéldát mintaként adják át gyermekeiknek, a fiatal nemzedékeknek, akik természetes állapotnak fogják tekinteni. Életük mindegyik szakaszában elégedetlenkedni fognak, és hogy többet szerezzenek, erőszakhoz, hazugsághoz, mások letiprásához folyamodnak. Így a hierarchiát, a vezető réteget nem tehetség, erények vagy ismeretek, a munka vagy felkészültség fogja meghatározni, hanem az elszabadult egyéni ambíciók, az erőszak és a hazugság.

E három célra (nemiség, anyagiak és hatalom) irányuló visszaélések miatt nincsen tér, sem lehetőség az erények gyakorlására és elmélyülésére. Ennek pedig sajnálatos következménye a bölcsesség hiánya. Így lassan a fiatalokból is türelmetlen, morgoló, önző, kiábrándult és túl korán megöregedett emberek lesznek.

Ha életünk minden napján arra törekednénk, hogy helyesen közelítsünk, s békés összhangban haladjunk e három cél felé, akkor minden bizonnyal növekednénk a bölcsességben. Az évek előrehaladtával, testünk fáradásával és hanyatlásával lelkünk tágulna, „épülne”, megtisztulna és töltekezne, megfiatalodna, napról napra szélesebb és egyenesebb utat nyitna a bölcsességhez.

És, ha valaki felfedezi a szépséget az öregekben (szemüket, bőrüket, mosolyukat...) ezzel is egyféle bölcsességről tanúskodik, ami nem korhoz kötött. Mert az öregek mosolyában, szemében szinte titokzatos módon képes meglátni a szem elől rejtett lelkét, mely mindig és mindennek ellenére vágyakozva a bölcsesség felé feszül.

IX

Egy új év kezdetén

Úgy látom, mintha az emberek általában mintha kétféleképpen állnának hozzá az élethez: Van, aki többé-kevésbé részletesen, aprólékosan megtervez mindent. És ott vannak a többiek, akik rögtönöznek, belefognak vagy inkább nekiesnek a mindennapi dolgoknak, eseményeknek... csak úgy.

Most, hogy kenyerem javát már megettem, nem nehéz elfogadnom, hogy a második csoporthoz tartozom. Mindig improvizáltam, engedtem, hogy az éppen arra haladó ár elsodorjon. De nem panaszkodom. Hiszen tudom, hogy az élet folyói Istentől indulnak és Istenhez térnek vissza. De mégis, tapasztalatból megtudtam, hogy ebben a „Let it be”-ben bujkál egy elég kellemetlen buktató...

Példaként hadd emlékezzem a diplomavizsgámra. Alicia T. zeneszerző és zenepedagógus volt a felkészítő és vizsgáztató tanárnőm. Rendkívül pontos, következetes tanár, már-már idegesítően szőrszálhasogatónak tűnt néha, mert minden apró részletet megkövetelt. Egy szigorú bizottság előtt ötven perces zeneórát kellett tartanom, már nem emlékszem, melyik Buenos Aires belvárosi általános iskolában. Amikor beadtam az óra tervezetét, tanárnőm a fejét csóválta. „Jó, jó – mondta – idáig rendben, de hiányos, hisz itt látok minimum öt üres percet!” Én meg lusta voltam megváltoztatni vagy kiegészíteni a tervezetet, és azt feleltem, „majd

improvizálok”. Mondanom sem kell, hogy ez nem tetszett neki, és próbált rábeszélni, meggyőzni, hogy „tervezem meg” a hiányzó perceket is. De én makacs is voltam, sőt, nem volt titok, hogy eléggé szerettem ellentmondani a tanároknak, ezért nem változtattam semmit, újra ugyanazt a tervezetet nyújtottam be.

Elérkezett a vizsgám napja, bementem az osztályba, azzal a meggyőződéssel, hogy nem érdekel ez az egész, úgysem leszek soha zenetanár. S bár ideges voltam (bárhol szerettem volna lenni, csak ott nem), de emlékszem, szinte azonnal lubickoltam a gyerekek között, a zenélés, éneklés örömszer-ző, egyszerű játék volt számukra és számomra is... kb. negy-ven percig. Igaz, nem túl hosszú, üres időszak következett, de biztos a tanárnő figyelmeztetésében előre látott percek, mert az óra vége felé elfogytak az ötleteim. Olyan voltam, mint egy autóversenyző, akinek lassacskán elfogy az üze-manyaga, és akármerre néz, miközben az autó vészesen és visszavonhatatlanul lassul, sehol sem talál kutat. Igyekeztem többiek, a tanulók és tanárok előtt elrejteni, hogy bizony pánikba estem. Az utolsó percek örökké tartó rémálomnak tűntek, pedig a valóságban nagyon rövid idő-ről volt szó. Így valahogy be tudtam fejezni utolsó gyakorla-ti vizsgámat.

Amikor tanárnóm átadta a bizonyítványomat, újra csóválta a fejét, és szokása szerint nem kímélt meg a szigorú kritikától. Valamiféle dicséret-szemrehányás keveréknek hangzó rövid értékelést tartott: „Nem volt rossz, sőt jobb, kitűnő is lehetett volna. Nagyjából minden, ami egy zeneórához kell, benne volt, és jól csinálta. De a végén maga is látta, hogy kifulladt... hosszú percekig összezavarodott, és üresjáratban kínlódott. Lehet rögtönözni, de vannak dolgok, amiket először meg kell tervezni, hogy tökéletesek lehessenek.” Így diplomamunkám „csak” egy jó osztályzatot érdemelt, bár tudom, hogy ez is félig-meddig ajándék volt. Mert

az a rémes, öt-hét perces bénaságom, elhagyatottság-érzésem és a gyerekek értetlen vagy mosolygós arcuk alapján bizony, sokkal igazságosabb lett volna, ha inkább egy közepest írnak be.

Most, életem hatvannál is több éve után, visszatekintve úgy látom, hogy semmit sem változtam, üresjáratokat tapasztalok megjárt útjaimon. Amelyek azért jelentkeztek, mert nem terveztem előre, és nem is volt bennem annyi tehetség sem szufla, hogy be tudjam azokat tölteni, a feladatokat minél „tökéletesebben” tudjam véghezvinni.

És ma is, még mindig ugyanez történik. A kérdés az, hogy érdemes-e változtatni? Visszagondolva azt hiszem, igen, érdemes lett volna.

De most már nem.

És mégsem panaszkodom... az ár tovább sodor magával, és én hagyom, mert tudom, hogy mégis, akár így, akár úgy, minden életfolyó Istentől indul és Istenhez tér vissza.

X

Luca-széke

A hiedelem szerint, ha a templomban egy férfi feláll a háromlábú Luca-székre megláthatja az egyébként nem észrevehető boszorkányokat. Hogy ez sikerüljön, annak, aki elkészíti a Luca székét, nagyon ügyesnek kell lennie. Hisz ki kell választania a megfelelő fát, ügyelnie kell, hogy annyira erős legyen, hogy elbírja egy felnőtt ember súlyát. Továbbá úgy kell elhelyezni az ülőkén a három lábat, arányosan, hogy az, aki rááll meg tudja tartani az egyensúlyt, a szék ne billenjen el, miközben a sok jámbor asszony között igyekszik meglátni azt vagy azokat, akik igazából boszorkányok.

Az akkori JAG (később SZIG) Gimnázium egyik harmadik osztályában „laza”, bizalmas beszélgetésbe futottam bele a diákokkal. Olyan alkalom volt, amikor szinte észrevétel nélkül nyílt meg a lehetőség az őszinte gondolatok és vélemények cseréje előtt. Félretettük az anyagot, felelést, a napi témák elméleti magyarázatát. A beszélgetést egy kissé okos-kodó fiú váltotta ki, amikor kétségbe vonta az egyik, általam bemutatott zeneműnek a művészi értékét. „Honnan tudjuk, hogy valóban művészeti alkotás? Egyáltalán, miről ismerjük fel azt, ami művészet?”

⁶ Villa Carlos Paz: Lásd a 34. oldal, I. fejezet lábjegyzékét.

Elsőre egy kissé összezavarodtam, hisz ez nem könnyű vitatéma, főképp hogy kamasz fiúkkal, lányokkal beszéljük meg, akik mindig készek az engedetlenségre, még ki nem taposott utakat keresnek, újabb és másféle válaszokat várnak.

Végül elhatároztam, hogy fejest ugrok a témába, elkerülöm, ami már le van írva a nagy könyvekben, és csak azt hozom ki magamból, amiben hiszek.

Feltettem a kérdést: Van-e valaki közöttetek, aki már volt igazából szerelmes?

Tengernyi hol gúnyos vagy kellemetlen, esetleg kissé öntelt mosoly, suttogások, kíváncsi szavak, gesztusok közepette megfordultam, és nagy betűkkel három szót írtam a táblára: Isten -Művészet- Szerelem. Ezzel el tudtam érni, hogy átmenetileg csend legyen és figyelem. Egy kicsit vártam, és amikor megbizonyosodtam, hogy mindenki várja a három szónak a magyarázatát, újra a táblához mentem, és a három szó alatt folytattam kisebb betűkkel: „a tünetek mindig ugyanazok”.

Utána kifejtettem a leírtakat: Az, aki valaha volt szerelmes, már ismeri a tüneteket, aki még nem, számára is biztosan el fog érkezni az a nap, amikor megtapasztalja. Figyelni kell a tünetekre, mert Isten közelségében, a vele való találkozásban, a Művészetrel való találkozásban, úgyszintén a Szerelem felismerésében, illetve az Ő közelségében, a tünetek eleinte ugyanazok, vagy nagyon hasonlóak.

„Tünetek? Milyen tünetek? Fizikai, érzelmi, lelki tünetekről van szó?”

Mind együtt, de külön-külön is jelentkezhetnek. Egyik nagyobb, másik kisebb mértékben, vagy teljesen betölt bennünket. Máskor kevésbé látványosan, inkább alig észrevehetően annak a számára, aki nem elég éber, és nem jár nyitott szemmel és szívvel.

Emlékszem a Luca-székre és erre a történetre, amikor

elgondolkodom ezen az Isten -Művészet- Szerelem háromszögben. Az arányosan elhelyezett három lábon, amelyek biztosítják a tökéletes egyensúlyt. Mert ahhoz, hogy biztonságban lehessen állni a Luca-széken, pontosan az ülőke kellős közepén szükséges elhelyezkedni. Egyébként ha a rajta álló, még ha kis mértékben is, a szélekre lép, sorsdöntő lehet, a szék már nem ad biztonságot, elbillen, és az ember leesik róla, így elveszíti a lehetőséget, hogy meglássa a boszorkányokat.

Valami ilyesmi történik az életben is a három területtel, amely életünket igazgatja, és kísér minket, amióta felébredt a tudatunk addig, amíg elbúcsúzunk ettől a világtól. Ebben a tökéletes és harmonikus egyensúlyban az egyik tartóoszlop lehet a lelkeség, ami mindig magasabbra, az égiekre tekint, de úgyszintén a legmélyebbre kíván leásni, megérinteni annyira mélyen fekvő zugainkat, amelyekről nem is tudunk. Másik oszlopunk lehet a Művészet, értve és értelmezve mindezt, amint a régi görög bölcsek tették, akik nem szakították el Művészetet a Tudománytól. Alkotás, munka, kutatás, keresés, kíváncsiság, fejlesztés, tökéletesítés azaz, az értelem világa. Végül a harmadik oszlop az emberi kapcsolatoknak a területe, az érzések és érzelmek, melyek mindig el akarják kerülni az értelmet, elmenekülnek előle vagy szembeszállnak vele... Sőt, gyakran a lelkiekkel is bajlód-nak, ütköznek... bár végeredményben hármójuk közül egyik sem tud meglenni a másik nélkül.

Lélek, Értelem, Érzelem. Három tartóoszlop, három láb az egyensúlyhoz... És az ülőke, amely összetartja a hármat — összekötve általuk —, egymáshoz kapaszkodva ugyan-olyan feszülő erővel anélkül, hogy bármelyik előnyben lenne vagy háttérbe szorulna. A közös középpont, ahonnan az erő indul, a konvergenciapont az a Titok, a megmagya-rázhatatlan, a megfejthetetlen. Titok az Istennel való személ-yes találkozás. Titok a Művészet felismerése, és a vele való

személyes kapcsolat. Titok a Szerelem felébredése és befoga-dása, ember és ember között. Titok az Isten, titok a művés-zet és titok a szerelem.

„De mikor jelentkezik életünkben az Isten vagy akár a Művészet, Szerelem?” Ez volt a következő kérdés.

A találkozásokat senki sem tudja előre, nem lehet előre látni sem előidézni. De akkor, amikor maguktól megjelennek, érezzük a hírhozó tüneteket, és tapasztaljuk, hogy mindhárom esetben nagyon hasonlóak, talán ugyanazok: mindenesetre egyediek, összehasonlíthatatlanok, szavakkal megmagyarázhatatlanok. Egy biztos... még akkor is, ha megosztjuk másokkal, mégis mindhárom esetben az élmény személyes és bensőséges marad.

A Villa Carlos Pazon töltött évekről kezdtem írni, és a valahonnan előbukkanó, öntudatos képzettársításban megrekedtem a Luca székénél. Semmi kétség, hogy ennek meg kell hogy legyen az oka és a magyarázata.

A diák kérdéséből kiindulva visszamegyek az időben több mint harminc évet, és kimentem onnan az életemnek azt a korszakát, amikor zenélni kezdtem. Már nem csupán, mint valaminek a része, hanem mint aki megkezdi hivatását, hogy megkíséreljen másokat elvezetni a célhoz, tanítani és felismertetni, végül összehozni és egyesíteni.

Odáig minden csupán felkészülés volt, betanulás, edzés, de a Villa Carlos Pazon megélt évek, -munkával és a találkozásokkal, felismerve azokat, akik körüljárják a titkot és megosztva ezt a titkot velük együtt, tanítva a első lépesektől az óvodában egészen a barátokkal megkísérelt legmerészebb zeneélményekig- nos, azok az évek voltak a művészeti, szakmai és pedagógiai érettségnek a kezdete és határozott, következetes és lenyűgöző fejlődésének az ideje és színpada.

Korábban csak a zenetanulás hosszú évei befejeztével fedezhettem fel, inkább valamicskét megsejthettem a Titokból és abból a hatalomból, vonzeróból, amivel a zene képes rám hatni.

Jól emlékszem, amikor véget ért az első hangversenym a Buenos Aires-i Építészeti Egyetemi Kórusral. Bár lassan már a huszadik évemhez közeledtem, csak akkor mintegy felébredve tapasztaltam meg első alkalommal, hogy előadás közben –akkor éppen Bach motettáit, Monteverdi madrigáljait– ökölbe szorított kézzel énekeltem. A színpadról lejövet vettem észre a tenyerembe belenyomott körmeimnek a nyomát. A zene oly elragadtatás-állapotba vitt, oly magasságokba és mélységekbe vezetett, amiket azelőtt sosem éreztem, nem éltem át. Ez az élmény úgyszintén megajándékozott azzal a kíváncsisággal, hogy a számos ember között felismerem-e azokat, akiket megszállt a Titok. Mert ebben valamiképpen mindannyian felismerjük egymást, mint egy titokzatos szektának a tagjai. Az is igaz, hogy ebben az egymást felismerésben sok szubjektivitás rejtőzhet és hathat... Biztos, ahhoz, hogy megtörténjen a találkozás szükséges bizonyos –szem által nem érzékelt és az értelem által fel nem fogott– rezgéseknek a megegyezése, az összhangja.

Villa Carlos Pazon ezek az élmények, melyek éppen hogy csak rügyezni kezdtek tudatosságomban, az egymás utáni, megélt felismerések, találkozások voltak... Lassan, lépésről lépésre, egy ember, azután egy másik, egy barát, egy tanít-vány, még egy másik... és még egy...

Gyermekek, fiatalok, felnőttek, nők, férfiak, anyák, apák, kollégák, üzletemberek, művészek, szakemberek, alkalmazottak, sportemberek. És annyi arc között mindig valaki, aki „felismerhető”. Közülük Dávid, az óvodás kisgyerek, Marisol óvó néninek a gyermeke, aki felébresztette bennem a kedvet, és arra indított, hogy gyermekdalokat írjak, hogy nem egészen tudatos kísérletként építsem a hidat,

amely alkalmas a találkozáshoz. A gyermek és a felnőtt találkozásához, aki —bár általában elfeledve, de— mindig hordja belül azt a gyermeket, aki valaha volt.

Egy énekkart, vagy akár más művészeti tevékenységben testet öltő közösséget, sokféle különböző ember alkotja.

De ezek között, akik játszanak, énekelnek és követik testem és kezem mozdulatát, intésemet, mindig fel lehet ismer-ni kettőt-hármat-négyet, akik felfogják azt, amit tudatosan nem fogok egészen megérteni -mert az értelem csak félig meddig fogja fel, hogy tulajdonképpen miről is van szó-. De a lényeg magja valahogy átadódik azzal az érzéssel és bizonyossággal, hogy ők is hasonlóképpen fogadják, sőt birto-kolják, talán ők is anélkül, hogy tudnának róla. Így köztük és énközöttem elkezd épülni a zeneművészeti alkotás, amely ugyanakkor közvetíteni fogja az üzenetét azoknak, akik hallják, részesednek benne. Ekképpen, személyesen és bensőségesen, de mindnyájan együtt érezzük meg és oszto-zunk ugyanazokon a „tüneteken”.

Kik voltak ők, a találkozás arcai? Attilio és az Önkormányzati Énekkar többi alapítója, továbbá Rodolfo, a Rigazio lányok, Alfredo, Jorge, Jannine, a Mershon család, Pedro, Daniel, Olga, Thelma, a nicaraguai asszony, Norbert hegedűje, Sergio kedves bolondozásai, igazi olasz spagetti és „lerpre a la cacciatore” receptjei... Tito és a tango.

És a nagyszerű Don Hugo, aki fiatalon a tengerészeti fúvószenekarban volt klarinétos, jó barát, komám és pártfogóm. Egyszerű és jámbor, de mindig hatásos bölcsessége két mondatra korlátozódott. Akkor, amikor bátorítani akart engem, barátságosan a hátamat paskolta, miközben mondta: „Akárhányszor esett az eső, végül elállt”. És, ha látta, hogy túlságosan bonyolítom a dolgokat, összegabalyodtam valami nehéz helyzetben vagy érzésben, rám nézett és egy le-gyintéssel rámszólt: „Menj csak fésülgetni a makarónit!”

Leo és felesége, aki azokban az időkben „építette” a családot számos gyerekkel, és közben álmodoztak a saját lekvárgyárról, aminek csak a kiválasztott neve volt meg: „A Názáreti”. Ma vállalatuk, csemegeüzlet-hálózatuk az egyik legnagyobb és ismertebb az egész tartományban. Juan, a misszionárius plébános, akitől megörököltem eredeti Vespa motorkerékpárját, amit Olaszországból hozott, és akinek tapintatos határozottságának köszönhetem visszatérésemet az egyházhoz.

A kezdetekben az úttörő korszak Victorral és a „Carpita”-ban (Kis sátor) bemutatott gyermekszínházi darabok, meg a nagylelkű, csupaszív Blanca asszony. A ciklus végén pedig a közös munkák Lisandroval, a színházrendezővel s a „La alcuza”⁷ kulturális folyóirattal, ami már születésükkor röpke éle-tre volt kárhozzátva.

Párhuzamosan a zenei élettel saját medrében folyt a tanítás világa, eleinte az IES gimnáziumban megtett első lépések, a furulyázó és gitározó játszó diákcsoporttal. Azután az „Isten gyermek” plébánia iskola. Fehér, barna és rózsaszín köpenyt, szürke nadrágot és kék zakót, nyakkendő és egyenruhát viselő diákoknak az évei. Néhány barátta vált tanítvány, akikkel a sorsnak, no meg a technikának köszönhetően, az örökkévalónak tűnő eltelt idő és a hatalmas óceán ellenére újra találkozhatunk az interneten. És ha Isten is jónak látja, mint ahogyan 2012-ben tette, valakivel közülük valaha még átölelhetjük egymást Villa Carlos Paz főutcáján. Zene- és énekórák, ünnepek, táborozások és kirándulások. Éneklés és hosszú komoly vagy kötetlen beszélgetések. Olyan világ, amelyben mindig is csillogni fog Mirka, a bölcs igazgató asszony személye. Ő azok az emberekhez tartozott, akiket félkezünkön megszámlálhatunk, embersége, tapasztal-

7_ Edényke az olajlámpa számára tartott olajra.

talata és tudása okán, akiket tiszteletből sosem merésztünk letegezni, mert túl magasan szárnyalnak. A számos nő és kevesebb férfi tanár kollégáim... Ricardoval a nyolcadikosok osztályfőnökével úgy néztünk ki, mint Stan és Pan, és a gye-rekektől körülvéve ugyanúgy napról napra lubickoltunk humorral és kedvvel eltelve. Benne és mindegyikben felfe-dezésre és kibányászásra váró kincsek, amelyekből tanulni és okulni volt lehetőségem.

Hosszan tudnék neveket, arccokat és élményeket sorolni abból a színes és lombos kertből, visszaidézni, miként egy képzelt felvonuláson a múlt alagútjából árad kifelé a több mint egy évtized barátságai, éneklései, próbái, beszélgetései, az elosztott bor, a mate⁸, asado⁹, empanadaival¹⁰ vagy pizzá-val teli tálcák, a hangversenyek, a szórakozás és kemény munka.

Ebből a cordobai kék égből, a sok csillag közül most hármat emelek ki, melyek összefogják és átölelik a többieket, mindazokat, akikre emlékszem és azokat is, akik feledésbe merültek. E három arc bennem tovább és örökké fénylik bizonyára azért, mert együtt tapasztaltunk meg valami különlegeset a zene és az élet titkaiból.

Ketten közülük Juan Carlos és az örökké jelenlévő Raúl, a harmadik pedig Pablo, akivel bár nem kötött össze szoros barátság, mégis nagyon korán benne ismerhettem fel a rügyezni kész isteni szikrát, az őstehetséget. Ennek bizonyítéka egy cikk, amit akkoriban, 1977 -ben írtam a város újságjában, amikor ő még csak gitározni tanuló serdülő srác volt.

8_ Mate: kisszűrővel ellátott fém szívókával fogyasztott teaféle, Argentína és Uruguay nemzeti itala.

9_ Asado: Szabadon és rács fölött sült marhahús, Argentína nemzeti étele.

10_ Empanada: darált hússal, kukoricával vagy sajttal és sonkával töltött félkör alakú batyuk.

Juan Carlos... nem szokványos magas termete ellenére, nincs olyan magasság, sem fizikum, ami képes lenne otthont adni a zene iránti vonzódásának, szenvedélyének, sem olyan nagyszerű szívnek, mint az övé, olyannak, amire annyira szükségünk van, s az egész világnak úgyszintén. Mert szüntelenül lüktet igazi emberséggel... érzékenyen, nyitottan és tiszteletadóan. Nála jöttünk össze Raúllal, Flaviával próbálni, kísérletezni és játszani a zenével, tapogatózni, meddig enged, és mire vagyunk képesek. Ott és velük kezdtük összeállítani a „Dalok mai gyermekeknek” című ciklust. Egy másik barátunk, Joe készítette a rajzokat, úgyhogy sikerült egyszerre megjeleníteni bennük a gyermeket és a felnőttet. Juan Carlos otthonában minden könnyen és derűsen hömpölygött, az ő billentyűsei körülvettek minket, és a belőle sugárzó nyugalom, bizalom és jóindulat mintha oltalmazott volna minket.

A zene, Juan Carlos, az ő felújított 50-es évekbeli fekete Chevrolet kocsija és szeretett édesapja. Ha jól emlékszem azokra a pillanatokra, amikor együtt láttam őket, nem tudok másra gondolni, hogy talán apjával való kapcsolata ugyanolyan volt, mint ami a zenéhez kötötte. Szeretet, tisztelet, elismerés és mindenekfölött harmónia.

Amikor 25 év elteltével újra találkozhattam vele, 2012-ben, láttam, hogy Juan barátom semmit sem változott, hisz azok az esetleges ütések, amelyeket az élettől elkerülhetetlenül kapunk, talán megkarcolták, néha elbillentették de ő talpon tudott maradni valamiféle ártatlanság és a lelki egyensúly övezetében, ott, ahol most is vár minket és otthonába fogad. Egy felnőtt ember, akinek „sikerült” jámbornak és jónak maradnia, mert még mindig őrzi gyermeki szívét. Egy olyan valaki, akit jó nézni, és hagyni, hogy nézzen minket, jó beszélni hozzá és hallani őt, jó megölelni és érezni, ahogyan átölel. Vele lenni még mindig olyan, mint evezni egy nyu-

godt, szelíd tóban, miközben nézzük a madarakat és a pillangókat ide-oda röpködni... Lány eső és gyengéd szellő, irgalmas napsugarak. Juan Carlos zenéje az, ami az anyaföldből és a természetből születik, nem kíván magának nagy koncerttermeket, sem megfizethetetlen virtuóz hírességeket, szimfonikus zenekarokat, bonyolult és érthetetlen harmóniákat, ritmusokat vagy dallamokat, sem jól öltözött közönséget, vastapsokat, hírnevet, újságcikkeket. Az ő zenéje jó, úgy ahogy van. Élő zene azok számára, akik valóban élnek. Úgy folyik, mint a forrás, röpköd, mint a madár, melegséget ad, mint a nap. Juan zenéje a tápláló és szelíd természet, az örömet adó tánc, a frissítő tiszta víz, az őszinte mosoly. Juan zenéje levetett magáról mindent, ami mű és felesleges, bár kidolgozva és megszelídítve, mindig meg tudja őrizni azt, ami természetes és tiszta, azért hogy el tudja juttatni a fülün-kig lényegét és eredetét.

Amikor annakidején először váltunk el, Juan Carlos akar-ta megörökölni kétoldalú, fából faragott neobarokk kottatartómat. Később, huszonhat év után újratalálkozásunk alkalmával, miközben asztalánál házi pizzán és egy kis boron osztoztunk meg feleségével és Martával, az egyik pillanatban az ő huncut mosolyával szólt hozzám: „Gyere, José Luis, akarok mutatni neked valamit”. Átvezetett a zeneszobájába, ahol láttam a volt kottatartómat kifogástalan állapotban szép és gyümölcsöző barátságok és átzenélt napok, évek néma és mozdulatlan tanújaként.

Pablo megszemélyesíti az őstehetséget, mint aki arra lett rendelve, hogy szüntelenül fejlődjön azzal az igyekezettel és vágyakozással, hogy elérje a tökéletességet. Pablo zenéje a fa, mely először magocska, és lassan, centiméterről centiméterre nyújtózkodik magasabbra és egyre tágasabbra. Senki sem tudja meddig, mert egészen az ég felé feszül, meg karja megérinteni: Mindig többet és jobbat, mert az ő zenéje a virtuozitást keresi, kibányászni a maximumot, a lehetségest de

a lehetetlent is, korlátok nélkül. Olyan úton megy, amely vezet valahová, tudja hogy ott van, de azt is tudja, hogy a végcél nem ismeri, és nem is fogja megismerni teljesen soha. De mégis, ennek ellenére tovább halad a megjelölt úton, szüntelenül erőt merít az állomásokból, amelyeket menet közben talál... Az elért eredmények, az új találkozások, a pihenésnek és reménynek, az új forrásoknak az állomásai, amelyek képesek oltani a több és a jobb iránti, mindig újra és újra érzett szomjúságot

A harmadik csillag Raúl. Már sok ideje, hogy eltávozott, de azért, mert az volt és olyan volt, aki volt, és amilyen volt, sosem fogja elveszíteni egyedi ragyogását. Fiatal és életerős, egy kissé ősi és csiszolatlan anélkül, hogy nélkülözné a veleszületett eleganciát. Sajátos, stílusos egyénisége rövi-den: a tökéletes kombináció. Szép kívülről és belülről. Ha jól emlékszem, családja Chaco¹¹ ből települt át Villa Carlos Pazba, még máig megtisztelve érzem magam, hogy megismerhettem őket. Egyszerű, de bölcs emberek mind, becsüle-tes, dolgoz, befogadó, barátságos és nagylelkű család volt az övé. Raúl annak ellenére, hogy cipelte magával a diktatúra idején tragikusan eltűnt bátyjának lelki terhét, sosem kímél-te magát, ha meg kellett mozgatnia és másokkal megosztania benső vagy fizikai energiáit. Túl korán halt meg, mielőtt elérte volna álmát, azt, amire legjobban vágyott: Zenész akart lenni, hivatásos ütőhangszeres. Hányszor kérte tőlem, miközben fénylő szénfekete szemét rám szegezte: „Zenész akarok lenni, taníts engem!” Az énekkarban a basszus szó-lamban énekelt, a hangszeres együttesekben viszont dobolt, vagy más, különböző ütőhangszereken játszott. Szüntelenül és szorosan ölelte át az életet, és ezért biztos vagyok abban,

11_ Chaco: Buenos Airestől, országúton kb 1.000 kilométer északra, az ország keleti oldalán fekvő szegényesebb tartomány, ott található az „Impenetrable” (Behatolhatatlan) őserdő.

hogy az övé, a sajátja, vészes rövidsége ellenére teljesebb volt, mint sok más emberé, akiket ismertem, akik már korán belenyugodtak állandó lárva állapotukba, nem akarva és nem merve pillangóvá válni, szenvedélyek, kételyek, küz-delmek, ambíciók nélkül. Lehet, hogy kudarcok nélkül, de csak azért, mert sosem akartak győzni. Viharok nélkül.

Ha Juan mellett olyan volt, mint evezni egy nyugodt tóban, Raullal olyan, mint rácsodálkozni mozgással, színek-vel és hangokkal teli vadonra. Ő volt a szél, amely felemeli a papírsárkányokat, a magasan és szabadon szárnyaló fiatal és merész sas, a még be nem tört csikónak a vágója, a patak, amely gyorsan és türelmetlenül lefelé igyekszik a hegyről, miközben örömet leli a kövekkel való ütközésekben, és szédületes szerpentineket rajzol a tenger felé vezető úton.

Raúl és én nagyon különbözőek voltunk. Én behatárolva a család és a munka között, már a megszabott úton haladtam. Ő viszont, bár mintegy mindig ugrásra készen, de mégiscsak az út kezdetén volt, meghatározott irány nélkül, és semmi más kötelék nem fogja, mint amelyeket ő maga választott és elfogadott. De barátságunknak a szeretet és az egymás elfogadása volt az alapja, rések, repedések és kérdő-jelek nélkül.

Sok idő telt el azóta, sok minden történt, de még mindig látom Raúlt, ahogyan felmegy a színpadra, hogy doboljon a „Dalok mai gyermekeknek” bemutatásán. Ez volt az utolsó alkalom, amikor együtt játszottunk. Már nagyon beteg volt, egész teste felduzzadva és mozgásában korlátozva a sok erős fájdalomcsillapító miatt. Két barát segítségével tudta elfoglalni a helyét a dobnál, mert ő nem akarta elhalasztani az alkalmat, hogy együtt játszassunk, hogy úgy zenélhessen, hogy játékával ritmust, támaszt és erőt adjon a dallamoknak, a harmóniáknak és az éneknek.

A műtete előtt, ami magában hordozta a teljes gyógyulás valódi lehetőségét, egy vasárnap délután anyjával együtt eljött hozzám elbeszélgetni és elbúcsúzni, mielőtt kórházba

vonulna. Valamiképpen, talán az erős fájdalomcsillapító hatása alatt nehezen, de sikerült elvezetnie a mellékutcákon át a kocsit egészen a hegy lábánál lévő szüleim otthonáig. Búcsúzásunkkor együtt gyönyörködtünk abban a lebilincse-lő és összehasonlítható képben, ahogyan a város a lemenő nap alatt elterül. Szembe velünk, a messzeségben emelked-tek fel az Óriások, mint egy tiszteletet ébresztő, őrző és védő várfal, amelynek csúcsára a nap ráfekszik úgy, mint amikor a fáradságos nap után, elalvás előtt a férfi megöleli szeretett asszonyát. Raúl kezet fogott velem, átölelt, majd a szemem-be nézett, és kiejtette az utolsó szavakat, amelyeket tőle hallottam: „Szervusz, José Luis, talán most látom utoljára ezt a gyönyörűséget” A gyógyszerektől és fájdalomtól megfá-radt szíve nem bírta a műtétet, és később tudtam meg, hogy bizony meggyógyult volna, ha a szíve nem árulta volna el. De Raúlról szóló sok emlékem közül mindig is őrizni fogom a legjobbat. Amikor bejött lakásunkba, és karjaiba emelte két kicsi lányunkat, táncolt velük eszeveszetten, miközben mindhárman hangosan kacagtak a tiszta öröm, életerő megállíthatatlan mozgóképében. Tiszta és igazi zene- és szeretetélmény. Még ma is látom magam előtt félhosszú és hullámokban omló fekete haját, ahogy tánc közben összeke-veredik a kislányok szőke hajával, akik teljes extázisban örö-müket vidám sikolyokkal fejezték ki... és forognak, forog-nak, mintha nem akarnának megállni már soha többé. Két boldog kislány Raúl barna, erős és biztos karjaiban.

Ők hárman, Juan Carlos, Pablo és Raúl, az én személyes három lábú Luca-székem. Középen állok és megsejtek, valamit felismerek a Titokból. Három ember, akik összefogják, átölelik és kiteljesítik mindazt, amit megéltem a Villa Carlos Pazon. És azt is, amit őszintén és teljességgel hiszek a Lelki, az Értelmi és az Érzelmi világról. És a Művészetről, az Istenről és a Szeretetről.

A Zenéről, a Barátságról... És az életről.

XI

Művészet, relativizmus és pálinka

Vitába keveredtem egy argentin barátommal az internet virtuális világában. Egy nagyon kétséges, állítólag „művészi alkotás” volt ennek a baráti vitának a kiváltója. Ő nagyszerűnek tartja, én pedig kifejezetten visszataszítónak, üresnek és semmitmondónak. De nem e két ellentétes véleményről van szó, hanem barátom kedvenc és unalomig ismételt meggyőződéséről a művészeti értékek megállapításáról, miszerint minden relatív, így a művészetet, értékét (sőt, semmit) sem lehet meghatározni.

Nehéz megértetni magunkat valakivel, aki mindig a relativizmushoz nyúl, és -paradox módon- ezt tartja az egyetlen és vitathatatlan abszolút elvnek. Számomra a relativizmus olyan, mint egy labirintus, amibe könnyű bejutni, de amely-ből nagyon nehéz kijutni, mert állandóan ellentmondásra jutunk, nincs iránymutató, minta, fogódzó, kiinduló és vég-pont. Mert akkor az igazság(ok) is relatív(ak), ergo nincs igazság. A relativizmust csak kívülről és felülről tekintve tudom értelmezni és kezelni, az életet viszont inkább a ben-sőmbe gyökeret vert abszolútokra építhetem. Ezeknek kö-szönhetően tudom honnan indulok és merre tartok, mi a cél. Erőt adnak, irányt mutatnak, formálnak, tisztánlátást és vég-sőképpen megnyugvást is adnak.

A barátom által védett és méltatott „művészeti alkotás-sal” a fő bajom az, hogy semmi mást nem láttam benne, mint

tényleges látványt, de hiányoltam belőle a miért-et és a mineket, az üzenetét és az értelmét. Hiányzik az a nagyon egyszerű felfoghatatlan, de mégis érzékelhető lényege, ami miatt esélye lehetne a „örökéletre”. Hiányzik a tökéletességre és az öröklésre való törekvés. Hogy mi a tökéletesség? Azt nem tudom, de annak létezik egy magja, ami maradandónak ígérkezik, és túl fogja élni alkotóját. Erre épül minden alkotás. A „körítés”, az egész szerkezet erre a magra van alapozva, ezt szolgálja. Pl. egy Bach-fugának a témája, egy népdal, egy képek az a központja, amit talán nem is veszünk észre, de ami vonzza a tekinteteket, és miatta értelem nyer az egész kompozíció. Nehéz meghatározni, hogy mi a művészet, mi az igazi művészeti alkotás, de mégsem tudjuk elintézni egy vállrándításos relativizmussal.

Saint Exupéry valahol azt írja, hogy a költemény, a dal akkor igazi és hiteles, amikor szerelem vagy ima.

Erről a zsákutcába került vitáról eszembe jutott a pálinka.

Többször készítettünk itthon pálinkát. Össze kell szedni a kertből az összes gyümölcsöt, ami lehullott a fáról, és annyi-ra érettek, hogy már szinte ehetetlenek. Még jobb, ha már rohadásnak indultak. Egy hordóba gyűjtjük és a felhasznált gyümölcsök összetételétől és minőségétől függően többkevesebb cukrot adunk hozzá. A nyár és az ősz első hónapjai folyamán két-háromnaponta meg kell keverni a hordó tartalmát, nem törődve a gyanús színekkel, szagokkal és az esetleg tetején úszkáló apró volt élőlény-maradványokkal. Időnként nem árt belenyúlni vállig a karunkkal a maszatba, hogy minél jobban összeaprítsuk a még megmaradt nagyjobb gyümölcsdarabokat. Amikor már beállt a hideg és a hordó tartalma elérte a maximális erjedtségét, elvisszük a falu szélén lévő főzdébe. Ott beöntik a lobogó tűztől forró üstbe. Többórás várakozás után láthatjuk, hogy egy hosszú

vezeték végén rögzített üvegcsőben megjelenik az első gőz felhőcske, ami azonnal átlátszó, tiszta és kissé fényes cseppecskévé válik. A kiscsepp lassan elindul az üvegcsőben lefelé és megkezdí útját, amelynek végén az ember örömét váltja ki. A tűz volt az, ami megmentette és kiváltotta az egyetlen nemest, amit talált a rothadásban: a cukrot és az aromát.

Ez a kitisztult és tökéletes csepp lenne a Művészet. Ha nem keletkezik ez a tökéletes kiscsepp, akkor hiába az össze-gyűjtött gyümölcs, a hozzáadott cukor, a rengeteg és hossz-szan tartó fáradozás, a tűz, a főzés.

A művész munkálkodása is valamiképpen hasonlít a pálinkafőzéshez. Lát, érzékel, tapasztal, talál, gyűjt, szelektál, magáévá teszi vagy elvet abból a kertből, ami az élete. Ezekhez hozzáteszi azt, ami csak a sajátja, aztán jön a kever-getés, végül a főzés, a tűzben való tisztulás. És a végén vagy megjelenik a csodálatos kiscsepp, vagy nem.

Megtalálja-e a tűz az összegyűjtött (gyümölcsaroma) és a hozzáadott saját (cukor) keverékében azt a kiváltságra érde-mes kis tökéletesség-magot, amiből igazi művészi alkotás lesz?

INTERLUDIUM

Elmélkedés

*Néha csak egyre vágyom. Ha
elérkezik az óráim, mosolyogva és
kiengesztelődve szeretnék eltávozni
ebből a világból. Lassan és szelíden
elillanok,
mint egy cigarettának a füstje,
míg végül eltűnök úgy,
hogy semmi nyomot vagy emléket
sem hagyok magam után.
És várni egyszer odaát, várni.
Várni addig, amíg Isten jónak látja.
Várni akár az örökkévalóságig,
hogy atomjaim legapróbb részei
összeolvasszanak Marta atomjaival,
hogy így végre és örökkön örökké
Én lehessenek.*

XII

A zene meghatározása

KÓRUS FESZTIVÁL A MŰPA-BAN

Lássuk...

A zene az szakma.

Inkább művészet, tudomány.

Vallás.

Igen...a zene ritmus, dallam, harmónia.

És érzelem,

Szeretet és bátorság.

Gyűlölet és félelem.

Bűn és megbocsátás.

Közöny, irigység... miért nem?

Mozdulatlanság, unalom,

Undor, ridegség.

Lehet győzelem

És néha feláldozás

...vagy feladás.

Talán csupa szórakozás?

Egy rögeszme,

Büntetés és állhatatosság.

Beteljesedett szerelem

Vagy csalódás.

Az első találkozás Vagy
 az utolsó, a végső,
 Utolsó összeomlás.
 Születés és újjászületések,
 Titok, halál és feltámadás.
 Odaadás, felajánlás.
 A lehetséges és a lehetetlen,
 A halandó és a örök között
 Összekötő híd.
 Energia, elemi életerő,
 Gyengédség és finomság.
 Rejtély...
 Kifürkészhetetlen enigma,
 Varázslat, csábítás
 és újra és újra visszatérő kísértés.
 Cél nélküli járás,
 Vég nélküli ösvény.
 Vigasz, irgalom és kiengesztelődés,
 Öröm és kétségbeesés,
 Elmerülés és felemelkedés.
 Szárnyalás.
 Mély sötétség, vakító fényesség
 Út és igazság,
 Örültség, szenvedély.

A zene fájdalom és szenvedés,
 Menedék
 És imádság.

A zene a VÉGTELEN.
 A zene a SEMMI.

Képzeljünk el egy meghatározott, pompás és méltóságos
 helyet, egy parányi pontot, ami kezdet és vég a határok nél-
 küli világmindenségben. Álljunk meg a végtelen időben két

napig, negyvennyolc óráig, kétezer nyolcszáz nyolcvan percig, százhetvenkettő ezer nyolcszáz másodpercre. Osszuk meg ezeket rövidebb időrészekké, majd nyújtsuk meg a felfoghatatlan végtelenségig azért, hogy az átmeneti és az örökkévaló egybeolvadjanak egyetlen valósággá, egyetlen szünni nem akaró élménnyé.

Képzeljünk el számtalan jelen pillanatot összkötve egymással, mint egy láncnak a szemei... Teljesen és csordultig megélt, gyönyörködve vagy megszenvedve örökké tartó pillanatok ezek, amelyeket a halandó által meg nem ismert egyetlen, tökéletes örökkévalóság teljesen átölel. Mert ezek a pillanatok a múlt és a jövő egybeolvadásának a termékei, és megpillanthatjuk, rabul ejthetjük és átélhetjük MOST a színek, hangok, alakok és mozgások állandó változásában a hangzó perpetuum mobile-nek, az OM-nak, a világmindenség örökkétartó rezgésének és lüktetésének a csápjait.

Képzeljünk el a megfelelő és otthont adó színpadán a zenének és az éneknek két teljes napját, engedjük meg maguknak érzékelni és átérezni ahogyan felbukkannak az egymásután eltűnő dallamok, ritmusok és harmoniák, melyek szentháromságában alkotják a vitathatatlanul tökéletes egységet, ami a zene.

Képzeljünk el a mind az öt világrészből hozzánk érkező hangokat, amelyeket küldenek a különböző nemzetek, kultúrák, szokások, nevelések és égövek. Férfiak és nők, gyerekek, fiatalok és érettebb énekesek, mindannyian a Közös Éneklés nagy nemzetközi családjának a tagjai. Különböző emberek, akik ismerik és felismerik egymást annak ellenére, hogy ezidáig soha sehol nem találkoztak egymással.

Barátok, társak és testvérek a zenében megmutatják és bizonyítják, hogy azon keresztül és élve a közös ének fegyverével, lehetséges valósággá varázsolni a testvériség és a béke csodáját. Bár szemük előtt egyetlen kottát tarthatnak, amit ezidáig sose láttak, és olyan valaki írta, aki egy másik világban született, egy másik korszakban és egy ismeretlen, távo-

li és néha felfoghatatlan valóságban élt, mégis együtt érzik át, ugyan azt élük meg, ugyanúgy rezegnek testileg-lelkileg

Énekelni, érezni, gyönyörködni, átadni. Minden egyes hangból kibányázni a kódolt üzenetet, megfejteni, majd megmutatni a külvilágnak a szenvedélyek, örömök vagy fáj-dalmak, a humor vagy a gyász, a kilátástalanság vagy a remény, az extázis kódolt üzenetét.

Képzeljünk el két napot, melyekben a valóságos világban élhetünk, amely viszont —úgy tűnik— elszakad a valóság-tól, el van zárva és el van szigetelve mindattól, ami folyton lesben áll, napról napra követelően körülvesz, fenyeget, kihasznál és megfojt minket.

Hogy lehetséges ez? Mindaz, ami oly nagy hatással van ránk, most kívül rekedt, még hozzá úgy, hogy nem is mer belépni hozzánk? Hová tűntek a háborúk és a háborúsko-dás, a felkelések, a kegyetlen és értelmetlen harcok, az ellenségeskedés, a mások letaposása, az infláció, a munkanélküliség, a fajüldözés, a megvetés, a mindennapi gond, az ambíció, a szegénység, a megalázás? Itt és most kit érdekel, vagy ki emlékszik arra, hogy ki kit rabolt ki, esetleg kit ölt meg, a baleset, drog, alkoholizmus, a gyerekek pofátlansága, a szülők szeretetlensége, a barátok hűtlensége, a csalás, a hazugság, a kudarc, a csalódás és a megvesztegetés?

A zene simogat, tisztít, gyógyít és épít.

A zene egy olyan játék, amelynek megváltó az ereje.

Mert az élet sötétebbik oldalán mindent, még azt is, ami a legaljasabb, fénné változtatja, hogy minden hang-, ütem-, ritmus- és harmóniarészecskéjével átemeljen minket az örökkévalóságba.

És visszadja számunkra az eredeti ártatlanságot.

Zenélni, énekelni olyan, mint a paradicsomban játszózni.

A zene — JÁTÉK.

A zene — MEGVÁLTÁS.

*„A mennydörgő hullámok hazahívnak, hozzád.
A morajló tenger hazahív, hozzád”.*
(Loreena Mckennitt: „The old ways”)

XIII

Marta

„ANY DAY NOW”

„Rajta hát, edd vidáman a kenyeredet és idd jókedvűen
a borodat!

Mert kezdettől fogva tetszik az Istennek, ha így teszel.
Viselj mindig fehér ruhát, és a fejedről
ne hiányozzék az olaj!

Élvezd az életet feleségeddel, akit szeretsz,
hiábavaló életed minden napján,
amivel Isten megajándékozott a nap alatt.
Mert ez a te osztályrészed az életből, és az,
amiért fáradozol a nap alatt...

Prédikátor 9, 7

Több mint két évnyi érlelésre volt szükségem, hogy eldöntsem, leírom történetemet Marta-val azzal a tudattal, hogy nagyon kevés, hiányos és elégtelen az, amit át tudok adni. Egyetlen szó vagy mondat sem tudja hűséggel kifejezni: ki ő. Kapcsolatunkat, életünket sem... azt sem, mit éltünk át oly rövid ideig együtt, majd hosszú évtizedekig külön. S mindez mit jelent az egyik s a másik számára. Mindazt a megszámlálhatatlan esetet, érzést s érzelmet, indulatot, ter-

het – beteljesülést és kiüresedést, minden átélt élményt, melyet nagyon mélyen, a bensőnkben őrzünk, néha egymás között is inkább sejtjük, mintsem megérteni és szavakkal kifejezni tudnánk.

Elfogadom a kockázatot, hogy hellyel-közzel túlságosan szubjektív leszek súrolva az érzelmességet, máskor pedig szófukar és tárgyilagos. Leírom, miképp kezdett bezárulni életem köre, miképpen nyert értelmet az a szóttas, amelyet az ismert múlt foszlányai, a megélt jelen és az ismeretlen, de néha félelmes, máskor remélt jövő alkot. S hogyan oszlott fel a köd, lebbent fel a fátyol, amely a hazafelé vezető utat takar-ta. Azt az utat, amit a gondviselés tartogatott számomra.

Marta-t a Buenos Aires-i, akkor hírneves Építészeti Egyetem kórusában ismertem meg. Nemrég kaptam meg zenetanári diplomámat, és hátrahagyva a zenetanárképzőként működő Akadémiát, tokjában a hegedűmmel, rövid, nem túl tartalmas múltammal az új környezetben kezdtem beilleszkedni, tényleg elmélyedve értékeltem és élveztem az együtt éneklést.

Talán eleinte nem figyeltem nagyon őrá, aki 17 évesen az akkoriban divatos rövid hajával, rövid szoknyájában a gimnázium utolsó évfolyamára járt, mellette még gitározni tanult, bábszínházban játszott, énekelt, no meg ő maga is gitárra tanított kisebb gyerekeket. Első valódi emlékem róla elég furcsa. Az egyik próbán, amikor az előttem ülő Marta előrehajolt, hogy kérdezzen valamit énekes társától, s ettől a mozdulattól megfeszült a hátán, a nyakától a derekáig az akkor általa gyakran viselt fekete inge. Szerintem ott és akkor lettem végzetesen szerelmes belé. Ebben a mozdulat-ban megmutatkozott és elém tárult az a megfoghatatlan titok, ami a nő. Nem a csinos arca, nem a zöldes borostyán-kő szeme, mosolya, remek lába volt az, ami elcsábított, hanem teljesen szokatlan módon a háta. Még ma is vissza tudom idézni az akkor érzett szédelgést, mikor egy röpke pillanatban hozzám érkezett és átölelt a titok, láthatóvá vált,

egyetlen arcot öltött, és neve Marta lett. Hogy miképpen és pontosan mikor kezdtünk együtt járni, egyikünk sem emlékezik, de arra igen, hogy viharos, szenvedélyes szerelmi viszonyunk sem tartott sokáig, talán fél évig. A 60-as évtized a vége felé járt, és a szabad szerelem jegyében, amikor betöltötte a tizennyolcadik évét, egy kölcsön kapott kislakásban ketten először és együtt igazi felnőttekké váltunk. Véglegesen magunk mögött hagytuk a kamaszéveket, és együtt kezdtük meg a férfi és nő közötti bizalom, a teljes szerelem tanulását. Egyike a kevés belém rögződött emlékeknek, amikor születésnapjára összekuporgattam, kölcsönkérttem egy kis pénzt –mert sose volt nálam–, és megajándékoztam az épp akkortájt megjelent Joan Baeznek „Any day now” (Akármelyik nap, most) a dupla lemezét Bob Dylan dalaival, közülük a kedvencünk: „Akármelyik nap, most, szabad leszek”. A sors biztató jutalma, hogy ennek a dalnak mintha profétai jelentősége lett volna. Hisz Marta a mai napig megőrizte, és amikor elérkezett életünk „any day now”-ja, negyvenhárom év után újra megszólalt házasságunk napján Óbarokon, itt Magyarországon.

A fejünk feletti mind erősebben fenyegető fekete felhőket főként a szülei jelentették, s még valami, amit talán még most sem tudunk megfogalmazni. De biztosan köze van a kereséshez, magányhoz, életszomjhoz, a bennünk tomboló és kitörni kész vágyakhoz, és annyi mindenhez, amiről nem veszünk tudomást, nem tudjuk kezelni, amikor fiatalok vagyunk. Szülei finoman szólva nem kedveltek engem, mert szerintük egy „senki” voltam. Mit keresne a lányuk egy jövő zenetanár mellett? És részben igazuk volt, hiszen – bár betöltöttem a huszadik évemet– nem dolgoztam, és nem voltak még terveim a jövő felépítéséhez. Marta-nak viszont szinte minden ideje le volt kötve, és a kevésről, ami számunkra maradt, számot kellett adnia szüleinek. Az énekkaron kívül nehezen tudtunk találkozni, és ha igen, általában

hazugságok, számonkérések, Marta szüleivel történt veszekedések árán. Megkíséreltünk rendet teremteni a kapcsolatunkban. Házasodni akartunk, és ezért elkezdtem dolgozni egy zenei üzletben eladóként. Végül eldöntöttem, beszélek a szüleivel, hogy megkérjem Marta kezét. Átcseréltem kopott farmeromat a csak hangversenyeken viselt fekete nadrágomra, színes ingemet fehérre, nyakkendőt kötöttem, és gondosan megfésültem hosszú hajamat, hogy minél jobb benyomást keltsék. Emlékszem, az apja –egy angol úriembernek lecsúszott és elkeseredett leszármazottja– erőltetett és hamis úri hozzáállására, az anyja alárendelt szerepére, csendességére, a fal túloldalán elcsattant ütésekre, amelyekkel a beszélgetésből kizárt Marta vagy valamelyik húga fejezte ki engedetlenségét. Azon a délutánon szülei mintha engedtek volna belenyugodva kapcsolatunkban, de rövidesen kiderült, hogy gyakorlatilag ellenállásuk ugyanúgy folytatódott, mint azelőtt – fájdalmas támadások Marta ellen, megalázóak rám nézve vagy mindkettőnkre.

Félig-meddig ösztönösen kezdtem észlelni, hogy kapcsolatunk kopni kezd, többé nem szerez örömet neki, inkább mintha teherré válna számára. Ébredésem bizonyossá lett az egyik próba szünetében, amikor szokatlan módon első alkalommal szeme kerülte a tekintetemet, távolinak tűnt és ujjaimmal éreztem kiszáradt és elhidegült ajkait. Elérkezett az a nap, amikor eldöntötte, hogy megszakítja kapcsolatunkat. Egyik este hazafelé tartottunk az énekkari próbáról: gyors és viharos volt. Büszkeségem és a tapasztalatlanság, a csalódás és a kudarc érzése megakadályozta, hogy harcoljak érte, s legalább megkeressem azokat a szavakat, vagy kíséreljem megtenni azt, ami segített volna megtartani azt, aki a legdrágább volt számomra. Búcsú nélkül szálltam le a 60-as buszról, és soha többé nem találkoztam vele. Marta nem jött vissza az énekkarba, és később, amikor közös barátunknál érdeklődtem iránta, ez volt a válasz: „Felejtsd el, mással jár, és jól van...” Abban az évben egyetlenegyszer láttam anél-

kül, hogy engem észrevett volna, fel- és leszállt ugyanazon a vonalon egy tömött buszról. A busz ablakából láttam, ahogy igyekezett a jogi egyetem kapujáig, egy sráccal találkozott, csókkal köszöntötték egymást, miközben belül romokban hevertem.

Egy furcsa, káosz év következett az életemben. Sok minden történt, de valójában mindenhol ürességet találtam, és hiába hadonásztam összevissza, nem bírtam betölteni az űrt. Három különböző zeneintézetben kezdtem tanulni, mindegyiket untam, és hamarosan otthagytam. Közben tovább énekeltem a kórusban, és az ottani barátokkal együtttest alapítottam elegendő tudás és tapasztalat nélkül. A szerelmi életem szintén zavaros volt, több lánnyal kezdtem viszonyt, de mindegyiket rövidesen unni kezdtem. Tudom hogy azért, mert mindegyikben Martat- kerestem, aki többé nem létezett. Végül egy szinte fura, buta, de igazából nem tudatos öngyilkossági kísérlet után eldöntöttem, hogy válta-nom kell. Messze kell kerülnöm, minél messzebb Marta-tól, az országtól, a kudarcától, a zaklató-fájó emlékekről és a kilátástalanságtól... El akartam távolodni attól a körhintától, melynek nem találtam a kijáratát. És elég gyerekesen bizonyítani akartam magamnak és a többieknek, hogy talpon tudok maradni, nem egy senki leszek. Igenis, képes vagyok felépíteni a jövőmet. De terveimet inkább a képzelet, sem-mint az értelem vezérelte, és persze az a vonzás, amivel az új élet, a másik, ismeretlen és idealizált világ hatott rám. Apám segített magyarországi ösztöndíj kérvényezésében. Hosszú hónapok teltek el válasz nélkül, végül mindent hátrahagyva hajóra szálltam csupán egy odafelé szóló jeggyel és némi zsebpénzzel, amit apám adott –hogy át tudjam vészelné az első időket egy számomra még idegen országban– azzal a figyelmeztetéssel, hogy ösztöndíj ide vagy oda, Európából már nem lesz visszaút, sem más választás, egyedül kell folytatnom.

Ebben az önkéntes, bizonytalan és felelőtlen száműzetésben érkeztem Budapestre 1971 tavaszán semmi mással, mint képzelt reményekkel, magamban elfojtott, de nagyon is valódi félelmekkel, két bőrönddel és egy telefonszámmal – a sógorom unokatestvéréé, akinek a barátja várt rám a Keletiben. Elvitt a várban lévő diákszállóba, ahol egy időre a betegszobába helyezkedtek el. Ezt az embert, az első, aki-vel találkoztam, soha többé nem láttam. A tavaszt és nyár első felét a papírjaim keresésével és új barátokkal töltöttem, míg végül az akkori Kulturális Kapcsolatok Intézete megadta az ösztöndíjat egy évre, után még egyre. Így indulva megtapasztalhattam a felhőtlen diákélet délibábját – különösebb gondok, felelősség és feladatok nélkül.

Eltelt a nyár, és az Intézettől bérelt diákszobámban ülve egy friss, napos, derült őszi délelőttön –mint amely magában hordozza a nyár iránti honvágyat–, tanulás közben egyszer meghallottam, amint a kertre nyíló ablak üvegéhez egyszer-kétszer-háromszor nekiütközött egy méhecske. Mintha menekülni akart volna a benti melegségbe. Csodálkoztam, hogy a korai hidegben még mindig maradt egyetlen méh, aki, ki tudja miért, épp az én szobámba akar betérni. Újra rám szakadtak az emlékek, és elkezdtem játszani a gondolattal, hogy talán Marta üzenetét hozza vagy ő maga az, aki méhecskeként átszelve a tengert és távolságokat legyőzve vissza akar térni hozzám. Élve ezzel a szomorúság képzeletbeli játékkal kinyitottam az ablakot, hogy beengedjem a kis jószágot, de ő abban a pillanatban megfordult, és összevisszaröpködve eltűnt a kert fái között. Így hát becsuktam az ablakot, visszatértem a valódi életbe, és magamban megfogalmaztam döntésemet: „Elég legyen Marta-ból, ő régen nincs, és én azért jöttem el, hogy egy új életet kezdjek!” Emlékét beletemettem bensőm valamelyik rejtett zugába, és mind komolyabban vettem kapcsolatomat Ildikóval, akivel a tanulási időszak végén összeházasodtam. Öt lányunk született, mindegyiknek én adtam a nevét, de egyik

sem lett Marta, mert nem akartam egy másik arcra elékezni, amikor a nevet kiejtem.

Évtizedekig éltem felépítve egy családot, 37 évig zenetanárként, kántorként, karnagyként dolgoztam, főként egyházi iskolákban. Spanyolország, Franciaország, Argentína és végül ismét Magyarország volt a színpad, ahol zajlott az éle-tem, tudtom nélkül egy elhúzódó úton haladtam, amely elkerülhetetlenül a főútra vezetett, hazafelé.

2010-ben az odafenti oldás és kötés terve és végzése szerint Ildikó hirtelen elhunyt, és én teljesen váratlanul egyedül maradtam testileg-lelkileg és érzelmileg, idő előtt megfáradva, megöregedve. Egyedül, bénultan a lelkiismeretemmel, emlékeimmel s tudatom ellentmondó elágazásaival. No, meg egy családdal, akivel azt sem tudtam, mit kezdjek. Azzal győzködtem magamat, hogy az életem köre végleges-zen kezd bezárulni, igyekeztem megnyugodni és megbékélni saját magammal, Istennel, és elfogadtam minden ember régi ismerősét, a magányt abban reménykedve, hogy az idő minél gyorsabban fog telni, miközben a lelki dolgok fölül fognak kerekedni minden földi felett.

De odafent másképpen szóttek. Eleinte azt gondoltam, azért van így, mert sok mindent kell még tisztázni magamban. Ma már tudom: a kör még nem zárult le, lassan a végéhez közeledett a kitérő út, és lépésről lépésre közeledtem a hazafelé vezető főúthoz. Újra kellett találkoznom Marta-val. Vele, akit először szerettem meg, és még most is igazából szeretem. Mellette és vele kezdtem járni az utat, és vele együtt kell a végére jutnom. De akkor, 2010 tavaszán ezt még nem tudtam, ennek semmi jele nem mutatkozott... én csak akartam, de nem leltem a békét.

Ebben a lárvaállapotban telt el nyolc hónap egészen a szenteste előtti éjszakáig, amikor szinte észrevétlenül valami mozgásba lendült. Egy megnyert pályázatnak köszönhetően egy laptophoz jutottam, és akkortájt a diákjaim elnéző mosollyal bevezettek az internet közösségi oldalainak vilá-

gába, melyet érdeklődéssel fogadtam, részben unalomból, másrészt hogy az iskolai feladataimban lépést tudjak tartani a változásokkal, újdonságokkal. Szenteste előtti éjszakán, a házi munkák, előkészületek és vacsora után a gép elé ültem, és szomorúságomban, a kilátástalanság szélén táncolva kezdtem régen elfeledett arcok, barátok után kutatni. Elsősorban azok után, akik oly sok hatást gyakoroltak rám ifjú éveimben, amikor minden csupa keresés és ígéret volt. Az énekkar baráti köréből is leírtam talán hat-nyolc nevet, köztük Marta-ét is. Igaz, az övét már remegő kézzel és hossz-zú ideig tartva az ujjaimat a billentyűzet felett, amíg végül le bírtam engedni, hogy nevének betűit beüthessem. Öt betűt, egyiket a másik után. Azon az estén lassan ébredtem eltorpult álmomból, de csak hónapok múltán mertem elfogadni, hogy hiába, semmit sem használt oly hosszú ideig csukva tartani a szememet, úgysem sikerült kitörölni teljesen az életemből. Bennem, valahol a szívem, lelkem vagy elmém egyik legrejtettebb zugában vagy elfelejtett folyosóján Marta emléke félig eltemetett túske, amit talán betakarni igen, de eltávolítani semmi és senki nem tudta. Olyan túske, mely függőséget okozott még mindig tartó hatással, olyan vágyakozó édes fájdalom, mely régen belenyugodott abba, hogy így van jól, s inkább maradjon és fájjon, mintsem valaha elillanjon. Már régen nem kért tőlem semmi mást, csak azt, hogy ott bennem tudjon maradni szinte észrevétlenül és összekuporogva, talán azzal a kis tudatalatti, lehetetlen és eltítkolt reménytelen reménnyel, hogy valaha talán újra fényhez jut. Ez az édes-savanyú érzés többször jelentkezett, és simogatott engem életem folyamán, de annál világosabban és erősebben abban az időben, amikor belekezdünk egymás újramegismerésébe az internet virtuális világában.

A Szenteste előtti estén az interneten nem találtam egyik barátot sem, semmi ismerős képet vagy nevet. Csak egy fekete-fehér női arc jelent meg a képernyőn, amelynek neve Marta-val volt azonos. A talán harminc év körüli nő arca, vállának

vonala valóban nagyon hasonlított arra a fiatal, 18 éves lányra, akit oly rég, több mint negyven év azelőtt ismertem.

Azon a bizonyos éjszakán még kételkedtem, ezért Martának nem írtam sokat, sőt csak két szót: Coro Architectura? (Építészeti Kórus?) És nem vártam sokat, hisz annyi idő telt el, oly nagyok a távolságok! Méghozzá azóta semmit, egyetlen hírt nem tudtam róla, hol, kivel él, mit csinál. Azt sem tudtam, él-e még. Teltek a napok, és válasz híján, mint azóta annyiszor, mertem írni egy második, hosszabb üzenetet. „Ha te vagy az akkori Építészeti Kórus Marta-ja, akkor meg-tudnám kérdezni tőlem: hogy vagy Marta?”

Csak Szilveszter után kaptam választ, ami igazából meglepett, de nem csak azért, mert már lemondtam róla, vagy azért, mert valóban ő volt az, hanem inkább a kedveséért, az öröméért, amit sugárzott levelében.

Így kezdtünk levelezni, elmondtam röviden az életemet, írtam a családomról, munkámról és ő szintén, de valamiért elég szűken, részletek nélkül. Házas, de egyedül él, családja van, három felnőtt gyermeke és négy unokája, akiket imád. Nem folytatta a zenei pályát, hanem jogot végzett, sikeres és elismert ügyvéd, jogi tanácsadó lett belőle.

2011 úgy telt, hogy időnként írtunk egymásnak – inkább én, mint ő. Gyakran eltűnt válasz nélkül. Bár sokszor elhatároztam, hogy többé nem írok neki, újra és újra megkerestem. Egy tavaszi éjszakán álmodtam egy különös, jelekkel teli álmot: valami repülőtéren vagy buszpályaudvar bájában ültünk ketten egymással szemben... Nem volt korunk, lehettünk húsz, harminc, negyven évesek vagy akár kevesebb vagy több... ő azt a magas gallérú fehér pulóvert viselte, amiben oly sokszor láttam régen. Az álomban beszélget-tünk, elmeséltük életünket egymásnak, nyugodtan, meghittent. Egyszer kinyújtottam a kezemet, hogy megérintsem őt, de közelségünk ellenére hiába akartam annyira, nem tudtam elérni... Ő eltűnt, és én felébredtem azzal a gondolattal, hogy „talán az álmoknak igazuk van”. Majdnem azonnal

elaludtam újra, és az álmom teljes fordulatot vett... lebegtem és felülről néztem egy elhagyott külváros részt, minden ház és utca üres és szürke színű, kivéve, hogy itt-ott az utcán színes és rendezett színes tűzifakupacok álltak. Ebben a két összefonódott álomban az életemet és benne Marta-t láttam. Hónapok után tudva, hogy október 13-án a hatvanadik születésnapját ünnepli, egy köszöntő videót állítottam össze, amelyben igyekeztem a jelenben visszatükrözni, mit éltünk át fiatalkorunkban, és elküldtem neki. A kisfilmhez kiválasztott dallal is („I envy the wind”.¹²– „Irigylem a szelet” emlékeztetni akartam a múltból kimentett érzésekre, amikor mindenkit irigyeltem, aki vele lehetett, amikor én nem. Csak egy hét elteltével kaptam választ tőle egy újabb, félig humoros, de hallgatása miatt mégis csalódottságomat tapintatosan kifejező levelemre. De megérte... Ő mindaddig még nem mesélte el azokat a fájdalmakkal, szenvedésekkel teli korszakot, amelyet pont akkor kellett átvészelnie – csendjének miértjét, csüggedésének okát. Egyik rosszul fogalmazott mondatomat félreértelmezve érte az az erő, ami felébresztette és kimenekítette a bánatból. Amikor elolvastam szokatlanul hosszú levelét, a mindig csak alulról, zsugorin kis fényt átengedő ajtó, amit nem bírtam kinyitni, váratlanul kitárult, vakítóan, és lebénulva egy másik valósággal szembesültem, amit idáig nem ismertem. Az egymás után sorakozó betűkben, szavakban, hosszú sorokban egy élet bontakozott ki, ahol a kemény munka, a szakmai, női, anyai és nagymamai örömeivel felváltva jelentkeztek a csalódások, kudarcok is. Túlságosan sok fájdalom és túlságosan sok magány. Olyan életről olvastam, amelyben szívébe visszafoglalhattam azt a helyet, ami valaha az enyém volt, és amit soha senki más nem tudta teljesen betölteni.

Akkor merült fel bennünk a találkozás szükségessége, sürgőssége és Magyarországra utazása. De mindketten jól

¹² „I envy the wind” Lucinda Williams dala.

tudtuk, hogy sok év, szinte egy teljes élet telt el elválásunk után, nemcsak a fiatal, de az érett évek nagyját is már hátrahagytuk, ezért az újralátalkozásig idő kell, várunk kell tavaszig.

Egészen új, egymást felismerő virtuális párbeszéd alakult ki kettőnk között, amelyben egyre jobban és mélyebben közelítettük meg egymás személyiségét és belső világát. Fiatalon még képtelen voltam látni és megismerni az igazi Marta-t, megérteni és értékelni. Most egyértelműen kiderült az ő lelki ereje és céltudatossága, hisz az élet gyakorlati dolgaiban mindig tudta, mit akar, és azt is, hogy mit és hogyan kell megtennie, hogy ez megvalósuljon. És először láttam magányának ijesztő mélységét.

Több dolog történt abban az évben és még máig, amelyeket nem merek „misztikusnak” minősíteni, de bizony igen különösnek és megmagyarázhatatlannak, és melyek mindig közelebb vittek egymáshoz minket.

Később kiderült már újralátalkozásunk elején, hogy azon a bizonyos 2010. decemberi estén, miközben én bajlódtam a lappal, ő is –szinte egy időben– a munkahelyén, kollégái unszolására kezdett foglalkozni a közösségi oldalakkal, és a fekete-fehér kép, melyről felismertem, csak egy véletlen, hibás kattintás okán került oldalára. Utána nem volt sem kedve sem érdeke, hogy megváltoztassa.

De talán az egyik legmeglepőbb és érzelmekkel dúsitott egybeesés kapcsolódik a gellérthegyi diákszobámba történt méhecskés esethez, amelyet nehéz véletlennek tekinteni. Marta-nak is, mint nekem, utazásom előtt egy nehéz és gyötrelmes 1970-es éve volt. Engedve a szüleinek a „Normal”¹³ gimnáziumot befejezve beiratkozott a jogi egyetemre. De akár a velük való mind rosszabb kapcsolata miatt, vagy azért, mert valami emléket szeretett volna kimenekíteni a

13_ Normal: a régi Liceum-hoz hasonlóan, tanítóképző középiskola.

múltból, az 1971-es argentin tavaszon eldöntötte, hogy viz zátér a kórusba, ahol irántam érdeklődött. „Ne keresd többé, mert már nincs az országban, Magyarországra ment” – mondta neki egy közös barátunk, talán ugyanaz, aki nekem is hasonló szavakkal zárta ki az újralálkozás lehetőségét. Marta akkor véglegesen tokjába zárta a gitárját velem együtt, és teljesen új életet kezdett... 1971 őszén, időben majdnem akkor, amikor én a tengeren túl szintén bezártam az ablakot, miután a méhecske eltűnt a kertben.

Most, annyi évvel azután már ismerem azt a számos körülményt, ami közrejátszott abban, hogy a változás mellett döntsön. Melyek voltak az okok, amelyek felejtésbe taszították, hogy hátrahagyja mindazt, ami volt, beleértve engem és a zenét.

Igy egymástól több ezer kilométer távolságra és majdnem ugyanabban az időben mind a ketten két külön úton kezd-tünk járni. Hosszú szakaszon haladtunk, amelyet én az éle-temben zárójelként értelmezek. Ezen én, ő is, a boldogságot kerestük – a másik nélkül. Én tudatosan zártam ki az életem-ből azért, hogy boldog lehessenek”. Ő más utat keresett a boldogsághoz.

Elmúlt 2010 október hónapja, és november első napján a tőki házban összehívtam a lányaimat, férjeiket, vőlegényei- ket, és miután ebéden vendégül láttam őket, elmondtam tör-ténetemet Marta-val minden részletében. Az egyik lányom összefoglalta beszédem benne keltette hatását bevallva, hogy most kezdett megismerni igazából, milyen is vagyok valójában.

Nem nagyon emlékszem, hogy valaha az életemben olyan nagy békét és jövő iránti bizalmat, életkedvet éreztem volna, mint aznap. Bezártam magam mögött minden ajtót, és oly hosszú kitérő után újra az eredeti útra léptem, a haza-felé vezető útra, ahol Marta rám várt.

Marta egy csodálatos, újralálkozásunkhoz méltó tava- szi napon érkezett először Magyarországra. Ez az első, egy-

mást felismertető itteni tartózkodása, a mély szerelmet, a bensőséges bizalmat, az örömteli pillanatok és a gyengédséget hozta vissza, amelyek fiatal kapcsolatunknak legszebb erényei voltak. Azokban a hetekben kezdett kirajzolódni közös jövőnk. Marta eldöntötte, hogy elszakad mindattól, ami fájdalmasan addigi életéhez láncolta úgy, hogy az elszakadás lehetőleg ne törje meg vagy sebezze meg, hanem inkább erősítse és mélyítse a számára fontos, életének eddig értelmet adó szeretetszálakat, melyek gyermekeihez, unokáihoz és barátaihoz kötötték. Elhatározta, hogy távozásával senkinek semmi kárt nem okoz, mert mindig küzdő volt, a küzdelmet a vérében hordozta, természetének egyik alapvető vonása, de azért is, mert az élet megtanította erre. Ezen a hónapokig tartó elszakadási folyamatban minden erőfeszítését, türelmét, igyekezetét, és bölcsességét szenvedélyesen és kitartóan bevetette, hogy elérje a kiengesztelődést és közeledést azok között, akiket szeret, és akik még mindig fontosak számára. De ezt a munkát nem csak a sajátjaival tette meg, hanem hála ennek én is ki tudtam engesztelődni rég látott és elhanyagolt testvéreimmel és az elfelejtett szülőhazámmal, amit valaha azzal az elhatározással hagytam el, hogy nem térek vissza soha többé.

Marta visszajött Magyarországra a nyár végén, hogy újra együtt lehessünk, de azért is, hogy megkezdjük tervezni és előkészíteni közös életünket. A harmadik útját, a véglegest, Karácsony előtt együtt tettük meg, mert ezekben a változások hónapjaiban nálam is lezajlott egy benső folyamat, melyben gyökerestül ki kellett tépni mindazt, ami zavart, felesleges, hiábavalót és haszontalant. Kezdett vedleni rólam a régi, használt bőröm, hogy ismét előkerüljön az új, ami valóban ugyanaz, mint az eredeti. Úgy voltam ezzel, mint amikor meszelés után le akarjuk mosni a festékmaradékokat a kezünkről, vagy egy felébredésnél, ami elhúzódik addig, amíg elérkezik a pillanat, hogy kinyílik a szemünk, és szembeülnünk a valódi világgal. A szemem véglegesen akkor

nyílt meg, amikor egy nyári estén láttam a képernyőn, ahogyan Marta az elszakadás harcát vívja, könnyek között rendezi, elrakja, vagy kiselejtezi mindazt, ami fontos volt számára. Akkor láttam világosan ostoba és önző hozzáállásomat. Nem tartott egy másodpercig, hogy eldöntsem, visszamegyek Argentínába, hogy megkeressem őt, úgy kezdjük újra együtt, hogy osztozok a küzdelmében. Most is azt gondolom, hogy ez a legkevesebb, amit tenni tudtam érte, értünk.

A Buenos Aires-i repülőtérre november elején érkeztem nyugodt, bizalomteljes utazás végén, telve emlékekkel és reményekkel. Marta ott várt rám hűgával és az én nagyobb hűgómmal, akik bár külön-külön nem ismerték egymást, a legközelebb tanúk voltak fiatalkori szerelmünknek. Attól a pillanattól, amikor megláttam Marta-t hozzám futni és addig, amikor öt-hét után felszálltunk a gépre, ami Magyarországra repített vissza minket, az ottani tartózkodásom volt az egyik legboldogabb megélt korszakom. Marta szerelme és gondoskodása betöltött engem – az a rendkívüli érzés, hogy Marta az, aki vigyáz rám. De örömteli volt a találkozás és kiengesztelődés testvéreimmel is, hogy végre oly közel kerültem bátyámhoz, Lajoshoz, mint soha azelőtt. Nyugodtan és ellazulva éreztem magam, szabadon, levetkőzve mindazt a feszültséget, félelmeket és elűzve azok a megmagyarázhatatlan, szürke felhőket, amelyek a hosszú évek folyamán rabul tartottak.

Szerelemből és szeretettel osztoztam Marta-val elszakadásában, mert nem csak fájdalmaitól és terheitől fordult el, de nagyon messze távozott mindattól, amit a szívébe zárt. Nem hagyta el az övéit, hanem ellenkezőleg, minden telhetőt megtett, hogy erősítse a szeretetkötelékeket. Eddig elképzelhetetlen és elrettentő fizikai távolság áthidalása – ő és gyerekei, unokái, otthona, munkája között; a külváros utcái, amelyeken napról napra járt, mindennapi szokásai – a távolság egy egész élet és egy ország között, a kis dolgok között, kisebb-nagyobb tárgyak, talán jelentéktelennek tűnő

semmiségek között, de amelyek mégis egy embernek, egy életnek a részei lehettek.

Azt hiszem sosem fogok meggyőződni arról, hogy elszakadása miattam történt. Nem érek annyit. De igen, megtette értünk, kettőnkért, hogy tovább éljen, tisztuljon régen szüle-tett szerelmünk. Az, ami volt, most újra valósággá vált, és lüktetése ebben az életben nem fog megszűnni, de másutt sem, bárhol leszünk.

Most, amikor leírom ezt a történetet, már több mint egy éve együtt lakunk a zsámbéki házban, amiről később tudtuk meg (talán véletlen?), hogy 1969-ben építették, amikor fiatalon megismertük és megszerettük egymást. Életünk közös múltját csak néhány fiatalkori emlék és virtuális párbeszédünk és egymásra ismerésünk alkotja. Később pedig azok a gyarapodó valóságos pillanatok, amelyeket napról napra együtt élünk meg. Olykor feltesszük magunkban a kérdést, mi lett volna ha... De inkább örömmel iszunk a jelen poharából tudva, hogy a jövő az idő múlása, ami folyamatosan gyorsul, rövidül, és csak Isten tudja, mennyivel fog megajándékozni minket.

S bár életem szóttesébe megszámlálhatatlan rajzot és színt fedezek fel, jó és rossz emlékeket, embereket és eseményeket egyaránt, mégis csak egyetlen pillanatot találok, amely értelmet és összefüggést ad az egésznek. Az egyetlen pillanat, amit újra szeretnék megélni. Azok a röpké, de a végtelenbe érő percek, amikor a hatvan éves Marta-t vágyakozó mosollyal megláttam kilépni a bécsi repülőtér tranzitajtáján. Ahogyan csillogó, zöld borostyánkő szeme engem keres a tömegben, találkozik velem, hallom a hangját és a nevetését, tekintetét rám szegezi, és nem veszi le rólam, újra nedvesnek éreztem ajkait, és bőrének az elmém legmélyebb zugában nem is tudom, hogyan őrzött, jellegzetes illatát.

POSTLUDIUM

Versek Martanak

ÉBREDÉS

Ha felfelé nézek,
látom az újjászületett napot,
a kék eget és a fáradt tetőkre rádőlt felhőket.

Ha lefelé, az agyonhasznált,
piszkos és átázott bakancsaimat.

És az évszázados meredek kőlépcsőt.
tele törmelékkel, elszáradt falevelekkel,
sárral és repedésekkel...

Fel, a romokhoz megyek
mindig magasabbra
miközben rád emlékszem, rád vágyódom.
Illúziókban kapaszkodok felfelé,
fokról fokra,
álmokat kergetek.
Lassú lépésekkel,
fáradtan, megfagyott
ujjaimmal
a hideg fémkorlátot markolom,
hisz nehezen, magammal cipelem a múltat.

És átölelem a jelent,
bizalommal mosolygok a holnapnak.
Hagyom, hogy a szívem vigyen felfelé,
mindig magasabbra.

Hagyom, hogy gondolataim szárnyaljanak.
Téged keresnek.
Rád várnak.

TUDOM

Jól tudom, hogy hívsz engem,
talán te még nem tudod, de mindig hívtál.
És ma is az történik, ebben a pillanatban,
elhiszed vagy sem, engem hívsz.

Hív engem a neved,
és hív az illatod és a bőrdöd.

Hív engem a hangod és a leheleted.
A tekinteted és a gondolatod.
Sóhajaid és minden egyes mozdulatod.
Mosolyod és nevetésed.

Hívnek engem a csendjeid,
az álmaid és ébredéseid, a
fáradtságod és a járásod.

Engem hívnak kezeid és elméd,
a szemeid, az ajkaid és a kebled.

Mindig engem hívsz.

Éhséged és szomjad, vágyaid és unalmaid,
kételyeid, illúzióid, könnyeid, rezgéseid...
mind engem hívnak.

A szerelmed... Amióta
megismertelek a
szerelmed az,
ami szüntelenül engem hív.

ITT VAGYOK

Itt vagyok,
és addig, amíg így nézel rám,
nem megyek el...
Amikor mélyen és szomjasan nézel rám,
simogatsz és követelsz.
Nagylelkűen és bitorolva nézel,
a vágyak csendjével és a szenvedélyek zajával.
A gyengédség dalaival, a magány sóhajával és
az egyesülés utolsó leheletével.
A tegnap könnyeivel és a ma mosolyával,
néma segélykiáltásokkal
és a beteljesülési vágyaival.
Nem megyek el,
amíg így nézel rám.

De...
Még ha nem is kéred, elmegyek,
nem maradok,
ha kiürül a tekinteted,
és ha már nem tudsz, vagy nem akarsz,
vagy nem bírsz már úgy nézni rám, ahogy nézel.
Elmegyek, ha elszakad az a zsinór,
amit te sem én nem szeretnénk...
vagy talán nem is ismerünk?
Az a legkisebb és gyengébb, nyomorultabb.
Gonosz, alattomos, pitiáner és romboló zsinór.

Az örök ismeretlen.
Az örök ellenség.
Az egyetlen, melynek hatalma van,
hogy üressé tegye a szemeidet, és
üressé tegye a szívedet.
Hogy nélkülem hagyjon téged
és szerelmed nélkül engem.

De, míg így nézel rám,
én itt maradok.
Nem megyek el.
Itt vagyok

KERTÉSZ

Kertész vagyok,
s az kertem a szíved.
Fáradhatatlanul elvetem benne
a vágyak, az érzelem, a
remény, és a hit magjait.

Díszíteni akarom a kertemet, azért
ültetem a bizalom növényeit, Friss,
tisztá vízzel öntözöm az örömet, a
mosolyodat és a szerelem sóhajaidat.
Díszítem a kertemet ezerszínű virágágyakkal,
a nevetés és a gyönyör kútjaival,
a derű, a nyugalom és a béke zöldmezeivel

Díszíteni szeretném a kertemet
kacsaringós ösvényekkel,
hogy ott sétáltathassad
a szép és tiszta gondolataidat, emlékeidet.
És ékesítem a kertemet
a gyengédség szelíd hullámú tavacskáival,
ahol játszadoxhatnak a csókjaink,
a simogatások és a szenvedély.

Díszíteni akarom a kertemet
számtalan hidacskákkal, ahol
találkozhatnak a kezeink, a
szemeink, a lelkeink,
és hogy mindig érezhessem
a bőröd melegét.

Keretész akarok lenni,
hogy a szívedből lemetszhessem
a félelem, és a bánat töviseit.
Gyökerestül kitépsem belőle mindent,
ami kiábrándultság, fájdalom és keserűség.

Kertész vagyok, az én kertem a szíved.
Fáradhatatlanul elvetem benne a vágyak,
az érzelem, a remény, a hit...
és a szerelmem magjait.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	9
Ég és föld között.....	11
Lélekparkoló.....	15
Preludium	
<i>Elmélkedés. Úton hazafelé</i>	19
I - Tony.....	23
II - Három naplemente	33
III - Hat diáktörténet	41
Szidónia.....	41
Júlia	43
Lehel és Laura.....	46
Zita	50
Botond	55
Tutyi, a muzsikus.....	57
IV - Dávid (a blues felmagasztalása).....	64
V - Máté, Dániel, Sára (Kodály rémálma)	69
VI - Santiago.....	78
VII - Krízis	87
VIII - Öregek	99
IV - Egy új év kezdetén.....	104
X - Luca-szék.....	107
XI - Művészet, relativizmus és pálinka	120
Interludium	
<i>Elmélkedés</i>	125
XII - A zene meghatározása	127
XIII - Marta -"Any day now" -	131
Postludium	
Versek Martanak	149

Ezt a kiadványt az Oceánica Servicios Gráficos műhelyben nyomták
2015 szeptember havában

Első kiadás